

MENDELOVA UNIVERZITA V BRNĚ

Fakulta regionálního rozvoje a mezinárodních studií

**Vývoj hospodářské situace Venezuely po nástupu
Huga Cháveze: Sociální stát či sociální experiment?**

Diplomová práce

Autor: Bc. Romana Tašnerová

Vedoucí práce: Mgr. Martin Hrabálek, Ph.D.

Brno 2015

Zadání diplomové práce

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „*Vývoj hospodářské situace Venezuely po nástupu Huga Cháveze: Sociální stát či sociální experiment?*“ vypracovala samostatně, pouze s použitím literatury a internetových zdrojů uvedených v seznamu literatury, a že tištěná verze je totožná s verzí elektronickou.

V Brně dne 21. 5. 2015

.....

Romana Tašnerová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu mé diplomové práce, Mgr. Martinu Hrabálkovi, Ph.D., za jeho cenné rady a připomínky a za čas, který mi věnoval. Nesmírné díky patří také mému milému Lucianovi Moscianese: Děkuji za podporu a spoustu cenných rad ohledně situace ve Venezuele. V neposlední řadě bych také ráda poděkovala své rodině a přátelům za to, že vždy stáli při mně.

Agradecimientos

En este lugar quisiera dar las gracias al director de mi tesina, Mgr. Martin Hrabálek, Ph.D., por sus valiosos consejos y comentarios y por el tiempo que me dedicó. Un agradecimiento eterno también a mi querido Luciano Moscianese: gracias por tu inmenso apoyo y por numerosos consejos acerca de la situación en Venezuela. Y, finalmente, quisiera dar las gracias también a mi familia y a mis amigos por estar siempre a mi lado.

ABSTRAKT

Cílem předkládané diplomové práce je analyzovat vývoj hospodářské situace Venezuely od roku 1999 do současnosti a posoudit, jaký vliv mají politické kroky vlády vliv na sociální situaci v zemi. V teoretické části práce jsou vymezeny nejdůležitější faktory hospodářského růstu, představeny hlavní socioekonomické problémy rozvojových zemí a nastíněn hospodářsko-politický vývoj země. V praktické části jsou analyzována a komparována získaná data z národních i mezinárodních institucí a sledovány jejich změny během analyzovaného období.

KLÍČOVÁ SLOVA

Hugo Chávez, Nicolás Maduro, Venezuela, sociální situace, ropa, inflace, korupce.

ABSTRACT

The aim of the presented diploma work is to analyse the development of the economic situation of Venezuela from 1999 up to the present and to review what influence the political steps of the government have on the social situation in the country. In the theoretical part of the work, the most important factors of the economic growth are delimited, the main socioeconomic problems of the developing countries are presented and the political economic development is outlined. In the practical part of the work, the acquired data from both national and international institutions are analysed and compared and their changes are observed during the analysed period of time.

KEYWORDS

Hugo Chávez, Nicolás Maduro, Venezuela, social situation, petrol, inflation, corruption.

Obsah

1. ÚVOD.....	9
1.1 Cíl práce	10
1.2 Metodika práce	10
2. HOSPODÁŘSKÁ POLITIKA - FAKTORY EKONOMICKÉHO RŮSTU.....	12
2.1 Produkce (HDP)	13
2.2 Cenová hladina	13
2.2.1 Příčiny inflace	14
2.3 Nezaměstnanost	14
2.4 Inflace – nezaměstnanost: Phillipsova křivka	15
2.4.1 Původní mzdová Phillipsova křivka	15
2.4.2 Cenová Phillipsova křivka.....	16
2.5 Ekonomické relace se zahraničím	17
2.6 Zadluženost	18
3. VENEZUELA - ROZVOJOVÁ ZEMĚ	20
3.1 Socioekonomická charakteristika rozvoje rozvojových zemí	20
3.2 Hlavní socioekonomické problémy rozvojových zemí.....	21
3.2.1 Postavení zemědělství v ekonomice a potravinový problém.....	21
3.2.2 Růst populace a kvalita života	22
3.2.3 Industrializace a technologická inovace	22
3.3 Socioekonomický a politický vývoj Venezuely	23
4. VÝVOJ ZEMĚ PO NÁSTUPU HUGA CHÁVEZE	25
4.1 Bolívarovská revoluce.....	26
4.1.1 Bolívarovská ústava	27
4.1.2 Plán Bolívar 2000.....	29
4.1.3 Bolívarovské misie.....	30
4.2 Ropná politika a vnější zadluženost země	31
4.3 Program vyvlastňování a znárodňování	33
4.4 Kontrola cen a směnných kurzů	34
5. DOPADY CHÁVEZOVY HOSPODÁŘSKÉ POLITIKY A SOUČASNÝ STAV	36
5.1 Vývoj HDP	36

5.2 Ropný průmysl	38
5.3 Zadluženost.....	42
5.4 Inflace.....	45
5.5 Analýza demografické podobnosti jednotlivých států.....	48
5.5.1 Výstup analýzy - dendrogram.....	50
5.5.2 Interpretace výsledků	52
5.5.3 Volební preference u vytvořených shluků.....	53
5.6 Sociální situace	56
5.6.1 Nezaměstnanost	56
5.6.2 Minimální mzda	58
5.6.3 Chudoba.....	59
5.6.3 Kriminalita.....	61
5.7 Směnný kurz	64
5.8 Kontrola cen a problém domácí produkce	67
5.9 Korupce.....	70
5.10 Venezuela a zahraniční spolupráce	72
6. ZÁVĚR	75
7. POUŽITÉ ZDROJE.....	78
7.1 Literatura.....	78
7.2 Elektronické zdroje	79
Seznam tabulek, obrázků a zkratk	88

"Huid del país donde uno solo ejerce
todos los poderes: es un país de esclavos."

Simón Bolívar

1. Úvod

Venezuela, země která disponuje jednou z největších zásob ropy na světě, je v posledních letech skloňována hlavně ze dvou důvodů: ekonomické problémy a sociální politika Huga Cháveze. Právě Chávezova vláda a změna politiky země po jeho nástupu do prezidentského úřadu roku 1999 bývá velmi často diskutovaným tématem a předmětem úvah mnoha ekonomů. Hugo Rafael Chávez Frías byl mužem mnoha extrémů, v souvislosti s jeho vládou se mluví o zadlužení země, růstu inflace a korupce, ale na druhé straně bývá označován jako charismatický vůdce a ochránce práv chudých, který dodal občanům pocit národní identity, důstojnosti a hrdosti. Jisté je, že sociální politika Venezuely od jeho nástupu na post prezidenta hodně změnila. Se svým levicovým politickým smýšlením a odhodláním učinit z Venezuely zemi, která patří všem svým občanům, provedl Chávez v zemi socialistickou revoluci s odkazem na myšlenky osvoboditele Simóna Bolívara a rozhodl se vzít veškerou moc do rukou státu, s cílem kontrolovat důsledné využívání složek hospodářství ve prospěch venezuelského lidu. Právě z důvodu silného odkazování se na Bolívara jsme si dovolili vložit na úvod této práce inspirativní citát pocházející z jeho úst. Do češtiny se dá přeložit zhruba takto: "Utečte ze země, kde jeden jediný vykonává veškerou moc: je to země otroků." Citát byl pravděpodobně myšlen jako varování proti autoritativním a diktátorským režimům, pokud ho ale budeme chápat obecněji, lze si pod výrazem "jeden jediný" představit i stát a státní moc, což už částečně vystihuje realitu v současné Venezuele. Je to takový trochu smutný paradox, který nás přivádí k podstatě této práce. Do jakého postavení přivedla politika Huga Cháveze venezuelský lid?

Média po celém světě sledují situaci v této latinskoamerické zemi, která nedávno přišla o svého ambiciózního charismatického vůdce. Jeho nástupce Nicolás Maduro převzal po zesnulém prezidentovi nelehký úkol, a to vést zemi, jejíž ekonomická situace není vůbec jednoduchá. Pád světových cen ropy na ni má velmi negativní vliv a karibský stát stojí před tvrdou zkouškou, která má prokázat, zda obstojí i s rapidně sníženými příjmy z petroprůmyslu. Dění v zemi je z mého úhlu pohledu zajímavé právě zejména v posledních dvou letech, kdy se ocitla na prahu nové éry chavismu - bez Cháveze. Kvůli výše popsaným skutečnostem a také kvůli tomu, že je mi Latinská Amerika a karibská oblast velmi blízká, jsem se rozhodla zvolit si problematiku spojenou se sociální politikou Venezuely jako téma mé závěrečné práce.

1.1 Cíl práce

Cílem této diplomové práce je zhodnotit vývoj hospodářské situace Venezuely od nástupu Huga Cháveze do současnosti a posoudit vliv hospodářské politiky státu na sociální situaci v zemi. Omezit zkoumanou časovou řadu pouze na Chávezovo prezidentské období v tomto případě není žádoucí, neboť politické kroky Chávezovy vlády mají na situaci v zemi dlouhodobý dopad a vývoj země po jeho smrti nabírá v souvislosti s pádem cen ropy znepokojující směr. Předmětem analýzy bude proto Venezuela od roku 1999 do současnosti. Na základě zjištěných skutečností a analyzovaných dat se pokusím vhodně interpretovat aktuální situaci v zemi a potvrdit či vyvrátit následující výzkumné otázky. První formulovanou otázkou je, do jaké míry je venezuelská sociální politika závislá na příjmech z vývozu ropy. Druhou a hlavní otázkou je, zda reformami současné vlády došlo ke zlepšení sociální situace obyvatelstva.

1.2 Metodika práce

Při zpracování diplomové práce bude využita literární rešerše, která spočívá ve vyhledávání, třídění a shromažďování informací a statistických dat. Pro jejich vyhodnocení bude použit empiricko-analytický přístup a metoda komparace. Pro zpracování analýz a výpočtů budou využity programy MS Excel a Statistica. Jsem si vědoma toho, že výběr dat je v případě Venezuely značně problematický, neboť existuje několik limitujících faktorů. Údaje venezuelské vlády a vládních institucí jsou ve velké míře k dispozici veřejnosti, nicméně otázkou je, do jaké míry jsou tato data důvěryhodná. V podstatě veškeré informace, jejichž publikování schválila venezuelská vláda, jsou do jisté míry politicky loajální. Jedná se ovšem o oficiální zdroj dat, proto z něj budu vycházet, doplním ho však daty z různých mezinárodních a nevládních organizací a informací z tisku. Protože je velmi těžké určit, která data jsou spolehlivá a která ne, budu se v této práci snažit využívat více zdrojů a zejména v případě, že se budou lišit, na tyto rozdíly poukážu. Problematická a bohužel často i nedostupná jsou zejména data týkající se problémových oblastí země a také statistiky po roce 2013.

1.3 Struktura práce

Diplomová práce sestává ze čtyř hlavních kapitol. V první části práce budou stručně shrnuty hlavní faktory hospodářské politiky, které ovlivňují ekonomický růst státu. V druhé kapitole se budeme věnovat charakteristice rozvojových zemí a hlavním socioekonomickým problémům, které RZ provází. Dále také bude nastíněna charakteristika socioekonomické a politické situace Venezuely. V poslední teoretické kapitole této práce si představíme politický kontext země a její vývoj po nástupu Huga Cháveze. Konečně v praktické části budou analyzována zpracovaná data a posuzován dopad jednotlivých kroků současné vlády na hospodářskou situaci země a vliv této situace na venezuelskou společnost.

2. Hospodářská politika – faktory ekonomického růstu

Pro zhodnocení vývoje hospodářské situace námi vybrané země je v první řadě zapotřebí si uvědomit, které faktory jsou pro nás relevantní. Budeme-li vycházet z definice, že hospodářská politika je obecně vzato přístup státu k ekonomice své země, tedy nástroje hospodářské politiky můžeme považovat za opatření vlády pro udržení stabilní hospodářské situace země a zajištění dostatečného ekonomického a sociálního vývoje. Z dlouhodobého hlediska je ovšem velmi důležité, aby mezi těmito dvěma oblastmi hospodářské politiky - hospodářstvím a politikou - panovala rovnováha. Dlouhodobá převaha politicky motivovaných cílů je pro společnost velmi ohrožující (Slaný, Žák, 1999).

Nejdůležitější společenskou hodnotou je nastolení a udržení demokracie a svobody, neboť pouze v takové společnosti se lze bavit o smysluplných cílech hospodářské politiky a o rozhodování při přijímání různých opatření. Obecně mezi základní společenskopolitické cíle patří svoboda podnikání, spravedlnost, jistota, pokrok, blahobyt či bezpečnost. Praktické cíle hospodářské politiky se mohou v různých státech více či méně lišit, obecně však platí, že hlavní sledované oblasti jsou hospodářský růst a hospodářská rovnováha. Toto spojení cílů si však poněkud protirečí, neboť růst vždy znamená porušení rovnováhy. Často se proto přistupuje k užití pojmu dynamická rovnováha (či optimální hospodářský růst), který vyjadřuje jistý kompromis mezi dvěma výše zmíněnými pojmy.

Při analýze této rovnováhy pracují ekonomické teorie většinou se třemi hlavními oblastmi:

- Stabilita na trhu práce, vyjádřená mírou nezaměstnanosti
- Stabilita cenové hladiny a měny, vyjádřená zejména mírou inflace
- Stabilita externích ekonomických vztahů dané země, vyjádřená platební bilancí

Hospodářskou stabilitu země však nelze limitovat pouze na základě těchto třech kategorií, existuje spousta dalších dílčích cílů, které se podílí na vývoji hospodářské situace země. Jsou to zejména cíle v sociální oblasti (sociální politika), v oblasti měnové (měnová politika), nástroje pro vývoj mezd a regulaci nezaměstnanosti (důchodová politika), či opatření v oblasti státního rozpočtu (fiskální politika) (Slaný, Žák, 1999).

2.1 Produkce (HDP)

Pro zhodnocení výkonnosti ekonomiky země je nejvýznamnějším používaným ukazatelem hrubý domácí produkt (HDP), který shrnuje peněžní hodnotu všech vytvořených finálních statků a služeb na daném území za určité období (běžně se uvádí data za kalendářní rok, či za čtvrtletí). Pro porovnání jednotlivých hodnot HDP za různé roky je vhodné pracovat s reálnou hodnotou HDP. Ta je oproti nominální hodnotě HDP očištěna o inflaci, porovnáváme tedy pouze změnu objemu vytvořené produkce. Reálné HDP získáme vydělením nominálního HDP tzv. deflátorem HDP – cenovým indexem, který zahrnuje změnu cen všech statků v ekonomice daného státu (Soukup, 2010).

2.2 Cenová hladina

Pro sledování vývoje cenové hladiny vytvořených produktů a služeb používáme cenové indexy. K nejběžněji používaným patří index spotřebitelských cen (CPI) a index cen výrobců (PPI). CPI je tvořen na základě tzv. spotřebního koše, tedy uvažovanou průměrnou spotřebu domácnosti, jehož nespornou nevýhodou je neschopnost reflektovat „módní trendy“ v nakupování, které se mnohdy významně projeví na výdajích domácností. Index cen výrobců je analogický k předchozímu, bere však v úvahu spotřební koše průmyslových producentů, zemědělských výrobců apod. Tyto dva indexy většinou vzájemně korelují.

Více než úroveň cenové hladiny nás ale při zpracovávání této analýzy bude zajímat vývoj změn cenové hladiny v čase, tedy míra inflace, kterou lze určit vztahem:

$$\pi = (P_1 - P_0) / P_0 * 100$$

Kde π = míra inflace v běžném období

p_1 = cenová hladina v běžném období

p_0 = cenová hladina v základním období

Inflace je definována jako všeobecný růst cenové hladiny a s ním spojená devalvace měny. Opakem inflace je deflace, tedy pokles cenové hladiny. Zpomalení tempa růstu cenové hladiny nazýváme dezinflace, nárůst tempa zvyšování cenové hladiny pak označujeme jako akcelerující inflaci. Dle vyjádřené numerické hodnoty míry znehodnocování měny lze rozlišit tři stupně inflace:

- Mírná inflace – nárůst míry inflace zpravidla v řádech jednotek procent, bez narušení důvěry v měnu
- Pádívá inflace – odpovídá nárůstu v řádech desítek procent, provázena ztrátou důvěry v měnu
- Hyperinflace – míra inflace narůstá o více než tisíc procent, obvykle má za důsledek zhroucení měny, následně je zpravidla nutná měnová reforma
(Soukup, 2010)

2.2.1 Příčiny inflace

Za jednu z hlavních příčin inflace se považuje nárůst objemu peněžních prostředků v ekonomice. Navýšení objemu peněz způsobuje zvýšení poptávky po zboží, což má za následek zvýšení cen. Za regulaci inflace tedy v tomto případě nese odpovědnost centrální banka dané země, která o emisi financí rozhoduje.

Na druhé straně existuje tzv. nabídková inflace, kterou způsobuje zdražení primárních produktů potřebných pro další výrobu. Zvýšení cen primárních surovin se promítne do nákladů výrobců, kteří jsou nuceni zareagovat zvýšením svých cen. Stejně tak mohou nabídkovou inflaci způsobit i příliš vysoké požadavky zaměstnanců na růst mezd, který převyšuje růst produktivity práce (Penize.cz, 2010).

2.3 Nezaměstnanost

Nezaměstnanost patří k nejzávažnějším problémům tržní ekonomiky a měla by být tedy důležitým subjektem zájmu hospodářské politiky státu. Pro fungování trhu práce a výrobu zboží jsou zapotřebí výrobní faktory (nicméně ani jejich existence nezaručí jejich efektivní využívání). Klíčovým výrobním faktorem v této oblasti je samozřejmě práce. Obyvatelstvo dané země se dělí na ekonomicky aktivní a ekonomicky neaktivní. Ekonomicky aktivní populace (obecně mezi 15-64 lety) tvoří zaměstnaní a nezaměstnaní lidé. Za nezaměstnaného může být považován člověk, který ve sledovaném období splňuje následující tři podmínky:

- Nemá žádné placené zaměstnání ani sebezaměstnání
- Aktivně zaměstnání hledá
- Je připraven k neprodlenému nástupu do zaměstnání

Bez splnění těchto tří podmínek současně nelze osobu klasifikovat jako nezaměstnanou (Soukup, 2010).

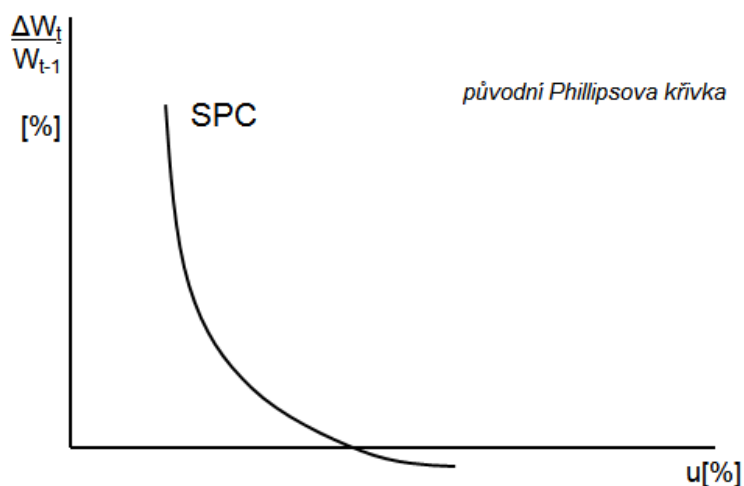
Nejběžnějším ukazatelem pro výpočet stavu na trhu práce je míra nezaměstnanosti. Tu vypočítáme jako podíl nezaměstnaných osob na ekonomicky aktivním obyvatelstvu. Jedná se ale o relativní ukazatel, který nemusí vždy přesně popisovat realitu. Je nutné zohlednit jev, kdy osoby neúspěšně hledající zaměstnání rezignují a přestávají se o nalezení pracovního místa aktivně snažit. Tento jev se dá vyjádřit ukazatelem tzv. míry ekonomické aktivity, která se vypočítá jako podíl počtu zaměstnaných a nezaměstnaných. Snížení míry ekonomické aktivity však může vedle problémů na trhu práce signalizovat i stárnutí populace a tedy rostoucí poměr ekonomicky neaktivního obyvatelstva (Soukup, 2010).

2.4 Inlace - nezaměstnanost: Phillipsova křivka

Vztah inflace a nezaměstnanosti je velice problematický a vždy byl v ekonomických teoriích hojně diskutován. Nelze jednoznačně definovat, jaké důsledky má změna jedné veličiny na druhou veličinu. Odpověď na otázku, zda mezi inflací a nezaměstnaností existuje nepřímá souvislost, je nejasná, vývoj obou ukazatelů rozhodně závisí na dalších faktorech, které jsou pravděpodobně pro každou zemi specifické. (Soukup, 2010)

2.4.1 Původní mzdová Phillipsova křivka

Za autora původní myšlenky bývá považován novozélandský ekonom A.W.Phillips, který jako první graficky znázornil vztah těchto dvou ukazatelů, ukazující negativní korelaci. Původní Phillipsova křivka se nazývá mzdová a interpretuje vztah mezi mírou změny nominálních mzdových sazeb a mírou nezaměstnanosti.

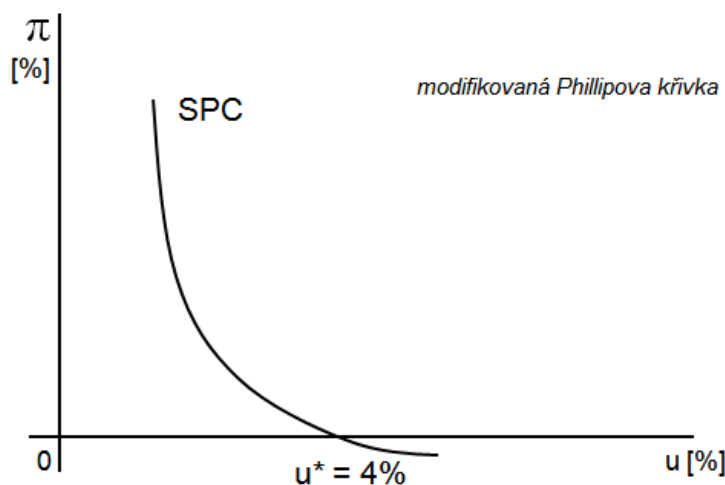

Obr. 1: Původní Phillipsova křivka (Zdroj: Ecole.whilmar.com, zpracování vlastní)

Křivka protíná horizontální osu, průsečík s osou x odpovídá takové úrovni nezaměstnanosti, pro kterou je typická stabilita nominálních mzdových sazeb. Jinými slovy, průsečík zobrazuje jakousi „optimální míru nezaměstnanosti“, z čehož vyplývá, že nulová nezaměstnanost není pro stabilitu na trhu práce nezbytně nutná (Soukup, 2010).

2.4.2 Cenová Phillipsova křivka

Později američtí ekonomové Robert M. Solow a Paul A. Samuelson modifikovali původní mzdovou Phillipsovu křivku a růst nominálních mzdových sazeb na vertikální ose nahradili roční mírou inflace (průměrným růstem cen). Dále tato pozměněná Phillipsova křivka funguje na zcela stejném principu jako původní mzdová.

Obr. 2: Modifikovaná Phillipsova křivka (Zdroj: Ecole.whilmar.com, zpracování vlastní)

Na tomto grafu lze opět vidět, že existuje přirozená míra nezaměstnanosti, která odpovídá nulové míře inflace. Dle Soukupa a kol. spolu souvisí i změna míry růstu nominálních mzdových sazeb a míra inflace, neboť mzdové náklady tvoří významnou položku celkových nákladů společností (či státu v případě státního podniku) a nutně se tedy podílí i na tvorbě cen produktů. (Soukup, 2010)

2.5 Ekonomické relace se zahraničím

V souvislosti s globalizací, která je charakterizována jako rostoucí ekonomická integrace a vzájemná provázanost zemí ve světové ekonomice pomocí růstu objemu obchodovaného zboží a služeb, kapitálového transferu a technologií, představuje mezinárodní obchod pro zúčastněné země nové příležitosti a možnosti. Zahraniční obchod, podobně jako technologický pokrok, podporuje efektivnější alokaci úspor, růst produktivity práce a tím i zlepšení životní úrovně obyvatel. Vnější trhy také navyšují konkurenci, čímž pozitivně stimulují výkonnost domácích společností. Otevřený trh samozřejmě přináší i negativní dopady, mezi které lze zařadit větší citlivost ekonomiky na vnější podněty a šíření finančních krizí do větší vzdálenosti. (Kadeřábková, 2003)

Pro rozvojové země má mezinárodní obchod velký význam, jelikož poměrně vysoký podíl jejich HDP je tvořen exportem zboží na zahraniční trhy, zejména do vyspělých zemí. Během minulého století se postavení RZ v mezinárodním obchodu spíše zhoršovalo, od roku 1950, kdy se podíl RZ na světovém exportu pohyboval kolem hranice 30 %, klesal až na 17-18% na počátku 70. let. Poté se začala situace pro RZ zlepšovat, a to primárně v souvislosti s energetickou krizí, zásluhu na zvýšení podílu exportu v této době měly zejména státy se zásobami ropy. Tento růst však podmínila špatná finanční situace většiny neropných zemí daná růstem cen dováženého průmyslového, ale i potravinového zboží, nelze z něj tedy usuzovat žádnou dlouhodobější tendenci. Počátkem 80. let se však vlivem ropné krize a industrializace navýšil podíl průmyslových produktů na celkovém objemu vývozu RZ a podíl ostatních prvovýrobků a potravin klesl. Nicméně spousta rozvojových zemí má značně monotónní strukturu vývozu zboží a mnohdy je tak závislá na jednom či několika málo produktech, což činí jejich ekonomiku (zahraniční obchod) značně nestabilní a citlivou na výkyvy cen a změny na světových trzích. Je patrné, že diverzifikace vývozu je pro zajištění stabilního zahraničního obchodu země nezbytná. Problémem zahraničního obchodu rozvojových zemí však není pouze monotónní struktura exportovaného zboží, ale také příliv a odliv kapitálu. Jelikož růst cen hotových výrobků byl výraznější než u primárních surovin,

tzv. cenové nůžky se postupně rozevíraly a do rozvojových zemí se nevracelo a stále nevrací takový objem kapitálu z rozvinutých zemí, který plyne opačným směrem.

V neposlední řadě velice závažnou překážkou bránící lepšímu zapojení rozvojových zemí do mezinárodního obchodu je jejich „politika protekcionismu“, v rámci které se vlády rozvojových zemí takřka nesmyslně snaží chránit domácí produkci před zahraniční konkurencí uvalením různých omezení, např. dovozními kvótami či různými byrokratickými bariérami. (Lohr, Vraný, 1993)

Původním záměrem rozvinutých zemí bylo kontrolovat mezinárodní obchod pomocí dohody GATT¹, která byla v roce 1995 nahrazena Světovou obchodní organizací (WTO). Hlavním principem GATTu byl trh, v kterém každý národ jedná se svými zahraničními obchodními partnery za stejných podmínek a stejné výše celních poplatků, přičemž vždy byla snaha o to, aby se tyto cla a přírážky zredukovaly (Britannica, 2014).

2.6 Zadluženost

Zadluženost představuje pro většinu rozvojových zemí jednu z největších překážek rozvoje. Nedostatek finančních prostředků v zemi pramení z nedostatečného zpětného toku kapitálu (zde se negativně projevuje zhoršení již zmíněných reálných směnných relací – růst cen dovozních položek ve spojení se stagnací či poklesem cen vývozních položek) a ze zvyšování úrokových měr² za posledních několik desetiletí značně přispěl ke zhoršení schopnosti RZ splácet své dluhy. Tvorbu dostatečného množství kapitálu, který povede k přebytkům, vytvoření úspor a následným možnostem investování bohužel často ztěžuje také nedostatečný vývoj společenského a lidského faktoru. Nízká míra kvalifikované pracovní síly a neuspokojivý technologický rozvoj, patří také k okolnostem, které podporují, respektive brzdí rozvoj ekonomiky státu. Významným činitelem je v tomto případě však také vláda dané země, jejíž snížená schopnost nakládat s finančními prostředky a efektivně je využívat pro chod a rozvoj výroby a vytváření potřebného kapitálu je často jednou z významných příčin ekonomických problémů země a potřeby získávání financí ze zahraničních zdrojů. Dle

¹ General Agreement on Tariffs and Trade – Všeobecná dohoda o clech a obchodu.

² V případě, že úroková míra není fixována smlouvou, pohybuje se v závislosti na růstu tržní úrokové míry, kterou ovlivňují centrální banky. Např. v Latinské Americe byly až dvě třetiny úvěrových smluv měly pohyblivý úrok, což mělo v závislosti na vývoji světové ekonomiky v 80. letech pro dlužníky negativní dopady.
<http://www.rozvojovka.cz/analyzy/27-zadluzenost-rozvojovych-zemi.htm>

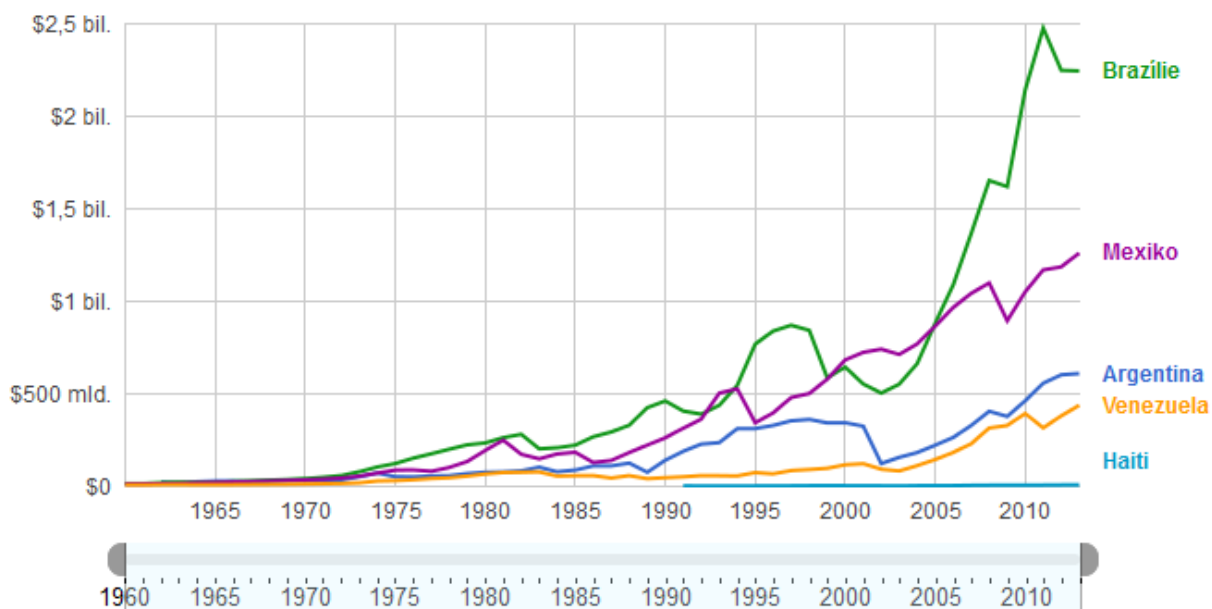
některých provedených studií bylo pouze 20-25% poskytnutého zahraničního kapitálu využito na výrobní účely (Lohr, Vraný, 1993).

Příliv zahraničního kapitálu do RZ ale může probíhat v různých formách a nemusí mít jen negativní dopad v podobě zadluženosti dané země. Vedle mezinárodních úvěrů se může jednat o přímé zahraniční investice, investice do cenných papírů či různé typy rozvojové pomoci. V souvislosti s internacionalizací trhu a bankovních institucí se však přístup RZ k zahraničnímu úvěrovému kapitálu značně usnadnil a mnohdy se ukázalo jako snadnější, i když krátkodobé a nepříliš šťastné, řešení získat potřebný kapitál prostřednictvím mezinárodního úvěru. Na druhé straně, bankovní a finanční instituty z rozvinutých zemí viděly poskytování úvěrů zemím třetího světa jako výnosnou investici a přebytek kapitálu, kterým tyto země oplývaly, jim umožnil tento „úvěrový business“ realizovat. Jejich očekávání ale realita nepotvrdila, neboť mnohé z rozvojových zemí později nebyly schopné své dluhy splácet a umožnění jednoho úvěru pak často vyžadovalo další úvěr, čímž se RZ dostaly do dluhové pasti, ze které bývá velmi těžké, ne-li téměř nemožné se vzpamatovat (Lohr, Vraný, 1993).

3. Venezuela – rozvojová země

3.1 Socioekonomická charakteristika rozvoje rozvojových zemí

Pojem rozvojová země označuje v současnosti značné množství států, které se od sebe podstatně liší. Diferenciace patří k hlavním vývojovým tendencím rozvojových zemí. Jen těžko lze srovnávat africké státy s rychle se rozvíjejícími asijskými zeměmi. V Latinské Americe také nacházíme velmi rozdílné státy, mnohé z nich se nachází na pomezí a je otázkou, zda je ještě začleňovat mezi RZ. Na jedné straně rozvinutější Brazílii, Mexiko, či Argentinu a na straně druhé státy z Karibské oblasti (např. Haiti). Porovnáme-li tyto země z hlediska jejich HDP, je evidentní, že v případě Venezuely není situace úplně příznivá, na druhou stranu se však její HDP v posledních letech zvýšilo.

Obr. 3: Vývoj HDP v zemích Latinské Ameriky (Zdroj: WTO)

Mezi hlavní problémy těchto zemí patří ekonomická nerozvinutost, která spočívá v nízké úrovni produktivity práce – nerozvinutosti výrobních sil, v nedostatečném či neefektivním využití přírodních a lidských zdrojů. Podstatný je také vztah mezi státem a trhem a úroveň makroekonomické politiky. V dnešním globalizovaném světě je důležitý i mezinárodní obchod, vývoz kapitálu a růst mezinárodní výroby, obecně vnější ekonomické vztahy. S globalizací se však zvyšuje i vzájemná závislost kooperujících zemí., v případě

vztahů rozvojových zemí s rozvinutými může vznikat i jednostranná závislost. Vnější zadluženost pak představuje jeden z největších problémů rozvoje. (Kunešová a kol., 2014).

V oblasti politické jsme v minulém století mohli sledovat u mnoha rozvojových zemí přechod k autoritativním režimům. Ve většině případů však tvrdá politická disciplína nepřinesla kýžená očekávání a země LA prošly během posledních desetiletí výraznými změnami v politickém, ale i v hospodářském a sociálním vývoji. Některé autoritativní režimy začaly směřovat k socialismu se silnou podporou jedné politické strany, budování centrálně řízeného národního hospodářství a rozšiřování státního sektoru. Nicméně rozpad Sovětského svazu v roce 1991 a s ním související hospodářská krize se na budoucím vývoji významně podílel a vedl k rozvoji tržního hospodářství a politického pluralismu (Close, 2009).

3.2 Hlavní socioekonomické problémy rozvojových zemí

Mezi vnitřní faktory rozvoje RZ patří postavení zemědělství v ekonomice státu a produkce potravin, populační růst a s ním spojené sociální podmínky a kvalita života. V neposlední řadě pak stupeň industrializace dané země a technologická inovace, která umožňuje zefektivnění a zrychlení výroby.

3.2.1 Postavení zemědělství v ekonomice a potravinový problém

Zemědělství představuje pro některé rozvojové země stále nejdůležitější hospodářskou oblast. Zemědělská produkce je však mnohdy monotónní a tedy nepřilíš odolná vůči změnám cen na světových trzích, což představuje poměrně velké riziko a je nezbytné snažit se vytvářet vhodné podmínky pro diverzifikaci. Modernizace a vývoj zemědělství v rozvojových zemích však naráželo na problémy vlastnictví půdy, kdy se velké procento pozemků nacházelo v rukách velkostatkářů. Vyznačuje se nejpomalejším růstem ze všech tří základních sektorů hospodářství (zemědělství, průmysl, služby). V případě států s velkým nerostným bohatstvím většinou není ekonomika závislá na agrárním trhu, nicméně pro rozvojové země s rostoucí populací je růst zemědělství a schopnost zásobit se potravinami z vlastních zdrojů velmi důležitý, nedostatečná výroba potravinových produktů a chybějící finance na jejich dovoz vedou k hladovění nejnižších vrstev obyvatel a k prohlubování chudoby. Pro udržování relativně stabilní situace by proto bylo nezbytné regulovat nejen domácí produkci potravin a souvisejících produktů, ale také růst populace (Kunešová a kol., 2014).

3.2.2 Růst populace a kvalita života

V předešlé kapitole jsme řešili úroveň zemědělství v RZ a potravinový problém. Je evidentní, že rozvoj zemědělství souvisí s kvalitou života, při nedostatečné zásobovanosti potravinami se zvyšuje poměr obyvatel žijících pod hranicí chudoby a kvalita života klesá. Je také prokazatelné, že mezi kvalitou života a růstem populace existuje nepřímá úměra. Obecně lze říci, že při vyšší je úrovni vzdělání, lepší zdravotní péči, vyšších důchodech atp. růst populace stagnuje či klesá (typická situace v rozvinutých zemích). Vlády RZ by se tedy jednoznačně měly zaměřovat na investice do oblastí jako je vzdělání, zdravotnictví či kultura (Kunešová a kol., 2014).

3.2.3 Industrializace a technologická inovace

Dle mnohých ekonomů lze počátky industrializace RZ hledat už v období kolonialismu, mezi takové země řadí např. Argentinu, která dosáhla značného průmyslového pokroku již koncem 19. století (Holub a kol., 1997). Obecně ale lze mluvit o vyšším stupni industrializace až po 2. světové válce, která výrazně změnila uspořádání světa, a dále zejména v posledním čtvrtletí minulého století. Industrializace některých RZ dosáhla výborných výsledků, jejich podíl na světovém exportu se veskrze zvyšuje, mnohé RZ se stávají významnými konkurenty na mezinárodních trzích. Co však rozumíme pod pojmem industrializace? Co je její podstatou? Nejjednodušeji lze chápat industrializaci jako růst zejména zpracovatelského průmyslu, těžby a energetiky, dále také zásobování vodou a rozvoj stavebnictví.

Z pohledu vnějších ekonomických vztahů rozlišujeme dva hlavní strategické přístupy industrializace, které se do určité míry vzájemně prolínají. Prvním je tzv. importní substituce a druhým tzv. exportní orientace. Jednoznačně starším přístupem je importní substituce, která spočívá v rozvoji lokálních produktů. Ta sice měla na situaci domácího průmyslu pozitivní účinky, ale většinou pouze na úrovni spotřebního zboží. Navíc mnohdy takováto politika protekcionismu deformovala přirozenou konkurenci a způsobovala nízkou efektivitu výroby, právě díky přílišné ochraně substituovaných odvětví. Exportní orientace, podmíněná samozřejmě zahraniční poptávkou, pak měla odstranit nedostatky importní substituce a vylepšit platební bilanci země. Problémem tohoto druhého přístupu však často bývají zvyšující se nároky ze strany přijímajících zemí na úroveň technologie a kvalitu surovin, což může značně snížit konečný stav příjmů (Holub a kol., 1997).

3.3 Socioekonomický a politický vývoj Venezuely

Během 20. století zažila Venezuela dva výrazně odlišné politické režimy. Za vlády prezidenta J. V. Gómeze se jednalo o poměrně tvrdý diktátorský typ státního zřízení, poté následoval sice vleklý, ale úspěšný přechod k demokracii. V druhé polovině dvacátého století představovala Venezuela jednu z nejstabilnějších demokracií v rámci Latinské Ameriky (v podstatě až do počátku 90.let). Ve srovnání s mnohými RZ, kde převládaly autoritativní režimy lze tuto situaci považovat za pokrokovou. Ekonomika země se tak mohla rozvíjet a zapojovat se do rostoucího mezinárodního trhu, a to zejména obchodováním s ropou (Clovek.ff.cuni.cz, 2012).

Těžba ropy byla a je nejvýznamnějším průmyslovým odvětvím této země, ve kterém bylo velké množství zahraničního kapitálu. Proto se také technologický rozvoj a industrializace Venezuely nejdříve projevil u ropného průmyslu. Zisky z těžební činnosti narůstaly a zájmem Venezuely, která poskytovala svá naleziště ropy zahraničním společnostem udělováním koncesí, bylo získat lepší podmínky a větší podíl z výtěžku. V roce 1943, využívajíc nepříznivé situace za 2. sv. války, se Venezuele daří vyjednat nové smluvní podmínky a zajišťuje si tak kýžené vyšší výnosy. Jako rekompensaci poskytuje zahraničním ropným firmám povolení těžit podobu 40 let. Důsledkem je rychlý rozvoj tohoto odvětví, konstrukce nových rafinerií a velký příliv zahraničního kapitálu.

Neropný průmysl se tak rychle nerozvíjel. Zásadním problémem zde byl nedostatek kapitálu, nejen finančního, ale i lidského. Mezi původními obyvateli Venezuely totiž nebyla přílišná řemeslná či jiná rukodělná tradice a kvalifikovaná pracovní síla a technologie tak musely být získány ze zahraničí, stejně jako tomu bylo v případě ropného průmyslu (Melcher, 1992).

Problémem je také nedostatek kvalifikovaných pracovníků, který nedovoluje rozmach náročnější výroby, v zemi tak převažuje finální fáze výroby, jako je např. kompletace dílů (automobilový průmysl), pro kterou není potřeba zaměstnávat velké množství specializované pracovní síly. I když strategie importní substituce přinesla z počátku své výsledky, průmyslová výroba se nezvýšila tolik, pouze bylo viditelné skokové navýšení (oproti dřívější extrémně nízké úrovni produkce). Oproti ropnému průmyslu však nadále zůstávají tyto hodnoty velmi nízké a nedostačující pro nahrazení importovaného zboží (Araujo, 2010).

V posledních letech dokonce privátní průmyslová produkce Venezuely dle statistik Národního statistického institutu (INE³) klesá, neboť v letech 1997-2013 vykazuje růst o 26%, při růstu populace o 30% za stejné období (Angulo, 2013).

V oblasti zemědělství je situace ještě horší. Vzhledem k ropným zásobám a tedy převážně průmyslovému charakteru produkce se v zemi pěstuje např. ovoce či tabák (převážně na export), ale vlastní produkce základních potravin téměř neexistuje a obyvatelstvo je tak závislé na importu (Venezuela.orbion.cz, 2010). To by nebyl tak fatální problém, pokud by se lidem potravin ze zahraničních zdrojů dostávalo. V zemi je ale v posledních letech vážný nedostatek naprosto základních potravin, jako je např. cukr, mouka, máslo, olej, mléko či sýry (RPP, 2013).

Co se týče domácí produkce potravin a zemědělských produktů, podle dostupných údajů Venezuela využívá pouze necelých 7% obdělávací půdy. Příčin bychom mohli vyjmenovat hned několik. Vyjma již zmíněné orientace země na ropný průmysl brání rozvoji zemědělského sektoru problematická vlastnická práva, vyvlastňování půdy, obtížné získání finančních prostředků pro zahájení podnikatelské činnosti či technologická zaostalost. Podnikání v oblasti zemědělství (a nejen zde, i v ostatních sektorech) je proto velmi demotivující a neatraktivní. Situace je ale velmi vážná a země by se rozhodně neměla spoléhat na externí zásoby potravin, jako i dalších předmětů každodenní potřeby. Je navíc více než pravděpodobné, že s rostoucí populací poroste i nedostatek zásobování potravinami (García Mora, 2012).

³Instituto Nacional de Estadísticas

4. Vývoj země po nástupu Huga Cháveze

Krise v osmdesátých letech minulého století společně se znovu zvolením dřívějšího prezidenta Carlose Andrése Péreze (1974-1979, 1989-1993), který tentokrát vedl zemi za úplně jiných podmínek, a nakonec přijetí Washingtonského konsenzu vyvolaly v zemi bouřlivé nepokoje. Odpověď ze strany lidu na sebe nenechala dlouho čekat, následovala série demonstrací v hlavním městě známá pod názvem "el Caracazo" (počátek 27. února 1989). Povstání, které mělo na mladého důstojníka Huga Cháveze významný vliv (Crisisgroup.org, 2007).

Ačkoliv jeho první "revoluční iniciativy" se objevují již v roce 1982, kdy zakládá extrémně levicové civilně-vojenské hnutí *Movimiento Bolivariano Revolucionario 200*⁴, do podvědomí Venezuelanů se Hugo Chávez dostal v roce 1992, kdy se účastnil pokusu o státní převrat a svržení již zmíněného prezidenta Péreze. Chávez byl po tomto povstání uvězněn. Bývalý prezident Rafael Caldera, tvrdě kritizuje Péreze se dokonce nepřímě za toto revoluční hnutí postavil.⁵ Po svém znovuzvolení v roce 1994 udělil Chávezovi milost, čímž mu umožnil účastnit se politického dění v zemi. Prohlubující se špatná ekonomická a sociální situace, nejistá budoucnost a nedůvěra v politické strany AD⁶ a COPEI⁷, které čelily obviněním z korupce a obrovské nedůvěře, charismatickému vůdci otevřely cestu na politickou scénu. Právě kvůli výše popsaným problémům se mu podařilo získat velkou podporu zejména ze strany chudšího obyvatelstva. V roce 1997 Hugo Chávez zakládá politickou stranu *Movimiento V República* (MVR)⁸ a pomocí zdařilé volební kampaně plně charismatických, místy až populistických hesel (zaměřoval se hlavně na potlačení chudoby a na boj s korupcí) a podpory hnutí MVR a MBR-200 se mu podařilo 8. prosince 1998 vyhrát prezidentské volby (Garrido Rebolledo a kol., 2009).

V rámci svého prvního prezidentského mandátu zavádí spoustu změn, včetně nové ústavy, znárodňuje ropný průmysl a zavádí četné sociálně-politické programy pro podporu chudých obyvatel, což mu zajistilo nesmírnou popularitu. V dalších prezidentských volbách roku 2006 Chávez získal 63% hlasů a s vidinou silné podpory vyvlastňuje další společnosti soukromého sektoru. Po roce 2009 začala výrazně stoupat cena ropy na světových trzích, což Chávezovi a jeho vládě umožnilo čerpat více finančních prostředků na podporu sociálních

⁴ Dále jen MBR-200.

⁵ "No se le puede pedir al pueblo que defienda la democracia cuando tiene hambre." = Nelze prosit lid, aby bránil demokracii, když má hlad.

⁶ Acción Democrática. Ideově se jedná o sociální demokracii.

⁷ Comité de Organización Política Electoral Independiente. Ideově křesťanskodemokratická konzervativní strana.

⁸ [Movimiento Quinta República] = Hnutí za pátou republiku.

programů a udržovat či dokonce ještě více snižovat míru chudoby v zemi. Jeho popularita byla proto mezi chudými vrstvami obyvatel stále vysoká, zajistila mu vítězství i v následujících prezidentských volbách v roce 2012. V té době byl ale zdravotní stav Cháveze již velmi špatný, prezidentské funkce už v podstatě vůbec vykonávat nemohl. Za svého nástupce a pokračovatele bolívarovské revoluce prohlásil Nicoláse Madura, který od roku 2012 vykonával funkci viceprezidenta země. Po Chávezově smrti 5. března 2013 se stal Maduro prozatímním prezidentem a po těsné výhře v prezidentských volbách s podílem hlasů 50, 6 % se 15. dubna 2013 stal oficiálním prezidentem Venezuely. Svou volební kampaň Maduro postavil na prosazování rovnosti a identity mezi ním a zesnulým prezidentem Chávezem (Angosto-Ferrández, 2013).

Vláda Nicoláse Madura je však spojena s výrazným poklesem cen ropy, prudkým nárůstem inflace, nedostatkem základních potravin a dalšími negativními jevy, které na zemi dopadají jako důsledek mnoha nerozvážených politických rozhodnutí z minulých let. Jeho popularita tak klesá a období jeho vlády je spojeno se sociálními nepokoji a zvýšením kriminality. Maduro však přesto tvrdí, že se mu v rámci možností daří prosazovat principy bolívarovské revoluce a ze současné krize viní ekonomickou válku, kterou proti zemi rozpoutaly USA a Kolumbie (Excelsior, 2015).

4.1 Bolívarovská revoluce

Počátky bolívarovské revoluce, nová ústava a transformace venezuelské společnosti se nesly ve znamení boje proti chudobě a negramotnosti, snah za zlepšení životní úrovně obyvatelstva poskytnutím sociálních jistot, práva na zaměstnání a bezplatnou zdravotní péči.

Politické myšlení Huga Cháveze, směr, který bývá označován jako "Bolivarianismus" či Chavismus, se opírá o "socialismus 21. století", politickou teorii německého filozofa Heinze Dietericha, mezi jejíž hlavní principy patří respektování politického pluralismu, participativní demokracie, společné vlastnictví výrobních prostředků, ale také respektování soukromého vlastnictví. Bolívarovská revoluce má být tedy proces, který uvede tuto politickou teorii do praxe (Rodríguez Aznar, 2014).

V roce 2005 představuje Hugo Rafael Chávez Frías svou ideu socialismu 21. století, kterou dle mého názoru lze považovat za jakýsi další krok bolívarovské revoluce, při svém proslovu v roce 2005 během výročního zasedání Světového sociálního fóra v Brazílii. Představuje ji jako pluralistický, méně státně orientovaný systém založený na bratrství, solidaritě, lásce, svobodě a rovnosti. Zároveň zmiňuje, že Venezuela je první zemí, kde se daří

realizovat principy této teorie. K pochopení bolívarovské revoluce je však bezesporu snazší sledovat činy, které byly vykonány, než se snažit o vytvoření nějaké definice. Jak jsou tedy konkrétně tyto principy uplatňovány v praxi? V roce 1999 byla přijata nová ústava, došlo k znárodnění ropného průmyslu a později také dalších složek soukromého sektoru venezuelské ekonomiky. Dále byly stanoveny fixní směnné kurzy a státní kontrola cen, kterou si vláda kladla za cíl zajistit dostupnost zboží základní potřeby pro všechny. V neposlední řadě byly také spuštěny již zmiňované sociální programy pro podporu nejchudších obyvatel země. To je výčet nejvýraznějších změn podniknutých Chávezovou vládou, které si v následujících podkapitolách podrobněji rozvedeme (Uharte Posas, 2008).

4.1.1 Bolívarovská ústava

Venezuela skýtá od dob získání nezávislosti na počátku 19. století velké množství ústavních listin. Od roku 1811, kdy byla podepsána první ústava, následovalo dalších 26 ústavních textů a mnohé z nich, sepsané vojenskými vůdci a diktátory, přestaly platit v podstatě ihned po jejich sesazení. Aktuálně platná ústava nahradila ústavu z roku 1961, která, ačkoliv byla v platnosti téměř čtyřicet let, byla novelizována pouze dvakrát - v roce 1973 a v roce 1983. Ústava z roku 1999 proto byla mnohými obyvateli Venezuely vítána jako očekávaná změna k lepšímu. Jedná se také de facto o první významný konkrétní projev bolívarovské revoluce. Tzv. Bolívarovská ústava⁹ je vůbec první ústavou, jejíž přijetí bylo schváleno prostřednictvím referenda, přesněji řečeno, v referendu, které bylo přijato více než 90% zúčastněných voličů, bylo rozhodnuto o svolání ústavního shromáždění, jež bylo pověřeno sepsáním této ústavy. Samotné ústavní shromáždění bylo voleno o dva měsíce později a z celkového počtu 131 reprezentantů - 24 bylo voleno celostátně, z toho 3 zástupci domorodého obyvatelstva, a 104 členů bylo zvoleno za jednotlivé federativní státy. Nutno podotknout, že vzhledem k obrovské popularitě Cháveze pouze 6 členů náleželo k opozici, zbylých 125 reprezentantů shromáždění tvořili Chávezovi spolupracovníci, což nově zvolenému prezidentovi nepochybně významně pomohlo v prosazování jeho cílů.

Nová ústava, přijatá 15. prosince 1999, přinesla spoustu změn, na které se v této části práce zaměříme. Zaprvé, byl z iniciativy Huga Cháveze změněn oficiální název země na Bolívarovská republika Venezuela. Došlo také k úpravě vládní struktury, k třem původním složkám moci - legislativní (Národní shromáždění, dříve dvoukomorový Kongres), exekutivní (prezident) a soudní - se zavedla navíc moc občanská a moc volební. Občanská moc je

⁹Constitución de la República Bolivariana de Venezuela.

reprezentována ombudsmanem, státním zástupcem a generálním kontrolorem a jejich cílem je chránit občanská práva Venezuelanů, na druhé straně trestat porušování zákonů a konečně také bojovat proti korupci v oblasti veřejných financí. Volební moc tvořená národní volební komisí, má dohlížet na řádný průběh zejména celostátních voleb.

Pravděpodobně nejdiskutovanějším tématem byly pravomocí prezidenta. Došlo k prodloužení volebního období prezidenta z původních pěti na šest let a byla schválena možnost jeho bezprostředního znovuzvolení. Chávez argumentoval tím, že situace Venezuely je tak vážná, že změny, které je nutné realizovat, není možné splnit během jednoho volebního období.

S novou ústavou se také zvýšila role státu v ekonomice, neboť je mu přisuzována odpovědnost za podporu národního průmyslu, zemědělství, rybářství, turismu a dalších menších odvětví. V oblasti genderu se jedná o rozlišení ženského a mužského rodu, čímž se má podpořit účast žen na politickém dění a v různých dalších oblastech. Důležitější změnou v oblasti práv žen je však, alespoň pro naši analýzu, uznání ženy v domácnosti jako ekonomicky aktivní osoby, které mají právo na sociální zabezpečení a jistoty. S tím jsou spojené také další sociální jistoty, jako je garance prenatální péče, zdravotní péče¹⁰ a v neposlední řadě také velmi diskutované právo každého občana na důstojnou práci s dostatečným platem, se kterým je schopen pokrýt základní potřeby sebe a své rodiny. Mnozí kritici považují velkou část těchto občanských práv, či lépe řečeno povinností státu, za příliš odvážné cíle, které Venezuela vzhledem k omezeným finančním zdrojům není schopna v krátkodobém či střednědobém horizontu splnit.

Mezi velmi podstatnou změnu dále patří, jako ostatně poprvé v historii této země, nejen uznání práv domorodým obyvatelům, zahrnující práva na vlastní jazyk, kulturu a území, ale hlavně i podpora této kultury, se zaměřením na vzdělávání, včetně zajištění bilingvní výuky. Zpracování této části ústavy bylo dokonce svěřeno přímo jejich reprezentantům v národním shromáždění.

Jednou z nejkritizovanějších změn je kontrola armády prezidentem republiky a značné posílení vlivu armády. Nová ústava přiznala členům armády volební právo a dokonce někteří důstojníci byli pověřeni různými funkcemi ve státních institucích. Chávez argumentoval tím, že větším začleněním armády do venezuelské společnosti se zvýší možnosti efektivní a užitečné pomoci v boji proti chudobě a ke zlepšení sociální situace v zemi. Chávezovi

¹⁰ V ústavě je zakotveno, že veškeré veřejné zdravotnické instituce jsou majetkem státu a nelze je zprivatizovat. (http://www.oas.org/dil/esp/Constitucion_Venezuela.pdf)

odpůrci však namítají, že jeho podpora vojska je pouze odvděčením se za souhlas s jeho politickým programem (vše Wilpert, 2014).

4.1.2 Plán Bolívar 2000

Krátce po svém zvolení představil Chávez svůj strategický plán, jehož cílem bylo provést obnovu země a čelit problémům v sociální oblasti, zdravotnictví, vzdělání a životním prostředí. Jedná se o civilně-vojenský projekt, který měl změnit nahlížení venezuelské společnosti na armádu, v té době vnímanou velmi negativně. Činnosti realizované v rámci tohoto projektu se zakládaly na spolupráci s ozbrojenými silami, vojenské jednotky pomáhaly při rekonstrukci a výstavbě domů v nejvíce chudinských čtvrtích, opravách nemocnic a škol, či při poskytování zdravotnické asistence. K armádě se připojili tisíce dobrovolníků (Uharte Pozas, 2008).

Cíle projektu byly rozděleny do tří fází:

1) Propatria ("ve prospěch vlasti")

První fáze byla zaměřena na pomoc v nejhudších regionech. V rámci této první etapy byla poskytována zdravotnická péče, zahrnující i specializovaná ošetření, preventivní prohlídky a menší chirurgické zákroky. Bylo opraveno mnoho škol, zdravotnických center a silnic a v rámci zlepšování kvality životního prostředí probíhal sběr odpadků a čištění ulic i vodních toků.

2) Propaís ("ve prospěch země")

Druhá fáze se orientovala na rozvoj soběstačnosti nejhudší vrstvy obyvatel, nezaměstnaných a podobně chudobou ohrožených obyvatel, s důrazem na produktivitu činností, kterým se věnují.

3) Pronación ("ve prospěch národa")

Poslední, třetí fáze předpokládala implementaci předchozích dvou etap s cílem podpořit vytvoření soběstačných, udržitelných projektů, které by pomohly vylepšit národní ekonomiku. Projekt Bolívar 2000 byl krátce po svém zahájení venezuelskou vládou hodnocen velmi pozitivně. Je třeba připustit, okamžitý efekt zejména první etapy projektu byl velmi výrazný, za zásadní ovšem považujeme fakt, že projekt řeší spíše důsledky špatné situace v zemi,

nikoliv její příčiny, mezi které se řadí obrovská korupce, inflace či závislost na ropě. Krátkodobé výsledky projektu ovšem přinesly Chávezovi ještě větší podporu ze strany chudých vrstev obyvatel a umožnily mu v těchto sociálních programech pokračovat (Morillo Ramos, 2000).

4.1.3 Bolívarovské misie

Systém národních misí¹¹, lidově známý jako bolívarovské misie, je soubor sociálních programů a projektů spuštěných v roce 2003 a zůstávajících v platnosti i v současnosti za vlády prezidenta Nicoláse Madura. Jejich realizaci podpořil na jedné straně úspěch projektu Bolívar 2000, ale zejména pak růst cen ropy na počátku tohoto století. Během deseti let vláda vytvořila více než 30 takových misí. Jsou zaměřené na boj proti chudobě a extrémní chudobě, zahrnují projekty na podporu vzdělávání, bezplatný přístup ke zdravotní péči, výstavbu domků pro sociálně slabé a také různé politické, kulturní a vědecké projekty určené domorodým obyvatelům. Obecně se misie rozdělují do třech hlavních oblastí, uveďme si zde ty nejvýznamnější z nich:

I. VZDĚLÁVÁNÍ

- Misie Robinson I. a II. - alfabetizace nejchudších, negramotných obyvatel a následně jejich základní vzdělání
- Misie Ribas - sekundární vzdělávání
- Misie Sucre - terciální vzdělávání

II. POTRAVINOVÝ PROBLÉM A SLUŽBY

- Misie BarrioAdentro - dotační program pro zřízení ambulantních center a dalších zdravotnických zařízení
- Plán Bolívar 2000 - později zařazený
- Misie Hábitat, misie Vivienda Venezuela - rekonstrukce a výstavba bytových jednotek
- Misie Mercal - distribuce potravin, dotované ceny základních potravinových produktů pro sociálně slabé v různých prodejnách

¹¹ El Sistema Nacional de Misiones.

III. OSTATNÍ PROJEKTY

- Misie Guaicaipuro - zaměřený na zlepšení životní situace původních etnik
- Misie Agro Venezuela - podpora zemědělských aktivit ve městech
- Misie Identidad - vyřizování občanských průkazů

(Matheus, 2012)

Dopad těchto misí na sociální situaci země byl velmi pozitivní, jejich příznivý efekt nelze popírat, byl uznán i na mezinárodním poli (organizace UNESCO označila v roce 2005 Venezuelu za zemi, které se podařilo úspěšně minimalizovat analfabetismus). Stinnou stránkou bolívarovských misí je však jejich financování, které se stalo předmětem rozsáhlé kritiky. Primárním zdrojem příjmů těchto misí jsou výtěžky venezuelské státní společnosti Petróleos de Venezuela (PDVSA), která vlastní monopol na produkci a export ropy, společně s prostředky na sociální politiku se státního rozpočtu. Není proto překvapením, že se výdaje státu na sociální podporu markantně zvýšily. Účast PDVSA na financování misí bývá často kritizována, neboť je možná pouze za předpokladu dostatečně vysoké ceny ropy, což činí zemi ještě více závislou na tomto průmyslovém odvětví. V neposlední řadě skutečná výše výdajů na sociální programy je předmětem mnoha spekulací spojených s korupcí a klientelismem (Univisión Noticias, 2013).

4.2 Ropná politika a vnější zadluženost země

Ropný průmysl představuje nejdůležitější průmyslové odvětví Venezuely. Vzhledem ke struktuře venezuelské produkce byl charakter ropné politiky vždy jedním z nejdůležitějších článků, který ovlivňoval hospodářský vývoj země. Negativním dopadem této orientace je samozřejmě nerozvinutost ostatních oblastí národního hospodářství a nedostatečná diverzifikace produkce, což činí zemi téměř zcela závislou na kolísání cen ropy. Již od počátku minulého století nerostné bohatství země přitahovalo zahraniční investory a za diktatury Juana Vicente Gómeze bylo nadnárodním společnostem poskytnuto spousta koncesí k těžbě ropy, zejména po konci první světové války značně rostla poptávka, což bylo dáno industrializací vyspělých zemí. Většina příjmů z těžebních aktivit tak náleželo těmto zahraničním investorům a pouze malá část zisků získaná jejich zdaněním zůstávala v zemi. V podstatě až po druhé světové válce se prostřednictvím daňových reforem zvýšil poměr zisků, které společnosti odevzdávaly státu. V 50. letech se Venezuela již řadila, z velké části

díky zájmu USA, mezi největší exportéry ropy na světě, v roce 1957 se v zemi těžilo 2 300 000 barelů ropy denně.

V roce 1960 se Venezuela stala jedním ze zakládajících členů OPEC¹², organizace, jejíž cílem je dohled nad objemem produkce a cenou ropy. Během 70. let členské státy záměrným snížením těžby postupně tlačily na navýšení cen až na desetinásobek (tzv. ropné šoky v letech 1973-1979). Zde můžeme také hledat počátek růstu vnější zadluženosti země, jelikož velký příliv kapitálu a relativně vysoká platební schopnost učinily z Venezuely atraktivní objekt zájmu pro úroků chtivé mezinárodní finanční instituce. Následující období bývá označováno jako "populistická euforie", kdy vláda prostřednictvím výnosů z těžby ropy a vnějšího zadlužení realizuje mnohé investice do infrastruktury, oblasti vzdělání a zdravotnictví. S dojmem ekonomického růstu, do jisté míry falešným, se zvyšovala spotřeba zboží, což vedlo ke zvýšení importu a zpětnému toku kapitálu pryč ze země. Zvyšování externího dluhu společně s poklesem ceny ropy v důsledku hospodářské krize v 80. letech a tedy snížením příjmů vedlo ve Venezuele k velkým finančním potížím.

Během 90. let se venezuelská ropná politika vyznačovala větší otevřeností a snahou vytvořit zahraničním investorům lepší podmínky, což znamenalo snižování daně z příjmů a licenčních poplatků státu. PDVSA skupovala akcie zahraničních firem ve snaze zvýšit objem produkce a uspokojit tak narůstající poptávku. Objevovala se tendence snižovat dohled státu nad ropným průmyslem.

S nástupem Cháveze k moci se situace výrazně změnila. Jeho přístup směřuje ke kontrole ropného průmyslu ze strany státu a navýšení licenčních poplatků pro zajištění vyšších zisků. Nová ústava z roku 1999 stanovuje, že veškeré akcie PDVSA náleží státu a znárodňuje tak celou společnost a navíc znemožňuje stávajícím zahraničním společnostem pokračovat s těžbou za již dříve stanovených smluvních podmínek. V podstatě se nestanovuje maximální výše poplatků státu, která se tedy může dle okolností měnit. Stanovuje se pouze minimální, která činí 20 % z celkového zisku. Oproti tomu se snížila sazba daně, ze 67,7 na 50 %. Vláda na tuto zvláštní situaci argumentovala tím, že určení výše licenčních poplatků odvíjejících se od objemu vytěžené ropy lze mnohem lépe kontrolovat. Obecně lze říci, že Chávezova ropná politika byla v mnoha ohledech efektivní, stát získal větší kontrolu nad ropným průmyslem a zvýšily se národní zisky, které umožnily financovat velkou řadu sociálních programů. Na druhé straně však strategie vyvlastnění zahraničního majetku, nejen

¹² Organizace zemí vyvážejících ropu.

v případě PDVSA, zvyšuje v zemi podnikatelskou nejistotu a odrazuje potencionální investory (Honorio Martínez, 2010).

4.3 Program vyvlastňování a znárodňování

Zvrácení privatizace realizované prostřednictvím předchozích vlád bylo jedním z volebních slibů, které Chávez prohlašoval již před svým prvním zvolením prezidentem republiky. Jak bylo zmíněno v předchozí kapitole, krátce po svém zvolení znárodnil ropnou společnost PDVSA a zákaz její opětovné privatizace dokonce ukotvil v nové ústavě. Po představení socialismu 21. století a svém vítězství v prosinci 2006 si Chávez vydobyl schválení zmocňovacího zákona, který ho po dobu 18 měsíců opravňoval k vyhlášení dekretů, které mínil využít k dalšímu znárodňování. Zanedlouho vyvlastnil společnosti působící v oblasti výroby elektrické energie (Seneca, Electricidad de Caracas), pokračoval ropnými vrty v oblasti Orinoco, ve kterých figurovaly společnosti jako British Petroleum, Chevron, Conoco Phillip či Exxon Mobil. Následně znárodnil i telekomunikační společnost CANTV¹³, cementárny Cemex, Lafarge a Holcim a také několik společností působících v potravinářském průmyslu (např. Cargill) (Maradona, 2012).

Negativním dopadem je samozřejmě ztráta důvěry zahraničních investorů, Chávez však, určitě vědom si přínosů zahraničních společností (zejména technologických), prohlašoval, že má zájem na tom, aby tyto společnosti ve Venezuele i nadále působili, ale pouze jako minoritní vlastníci. S mnohými společnostmi buď byly uzavřeny dohody o odškodnění nebo proběhlo vyrovnání soudní cestou, výše odškodněné částky však často neodpovídá tržní hodnotě akcií (Bičík, 2007).

Dalším krokem bylo znárodnění bankovního sektoru. Chávezova vláda se svérázným způsobem zmocňuje několika bankovních institutů, mezi hlavními znárodňuje Banco de Venezuela, pobočku španělské Banco Santander, třetí největší banky ve Venezuele (López, 2008).

Veškeré podniknuté kroky byly Chávezem obhajovány jako nutné a konány ve jménu bolívarovské revoluce, na cestě k socialismu 21. století. Vyvlastnění společnosti bylo téměř vždy důsledkem nesplnění některé z podmínek Chávezovy vlády, nejčastěji to bylo nedodržování státem nařízených cen nebo "nedostatečná podpora" vládních programů, jednoduše řečeno, Chávez nutil privátní sektor ke spolupráci pomocí práva. Získáním kontroly má stát možnost regulovat ceny, za které jsou produkty prodávány. Co se týče

¹³Compañía Anónima Nacional de Teléfonos de Venezuela.

bankovního sektoru, zde má znárodnění podle mého ještě intenzivnější dopad. Jestliže se s kapitálovými výnosy, které firmy (zejména však PDVSA) produkují a s materiály, které vyrábí, dá podporovat Chávezova sociální politika (např. spojitost mezi znárodněním cementáren a misími Hábitat, Vivienda Venezuela a dalších), banky pod státní správou mohou poskytovat úvěry. To může mít v konečném důsledku velmi nepříznivý dopad na další zadlužení země, neboť je velmi snadné takový úvěr získat. Chávezovy myšlenky, že venezuelská ropa konečně patří lidu a jeho snahy o plnění populistických volebních slibů tak nejsou moc pozitivní, neboť to, co Chávez realizoval v mnoha sektorech venezuelské ekonomiky, v rámci sociální politiky, bychom mohli jednoduše nazvat umělým snižováním cen (ČT 24, 2011).

4.4 Kontrola cen a směnných kurzů

Státní kontrola cen byla zavedena na počátku roku 2003 dekretem, ve kterém byly určeny nezbytně nutné základní produkty, kterým byla přidělena maximální cena, za kterou mohou být prodávány. Dělí se do tří základních kategorií:

1) Potraviny

Rýže, různé druhy mouky, těstoviny, chléb, tuňák v konzervě, maso, dětská výživa, mléko, sýry, vejce, sůl, brambory, rajčata, cukr, rostlinné oleje, káva, atp.

2) Ostatní spotřební zboží

Léky a medicínské potřeby, toaletní papír, mýdlo, šampon, čisticí prostředky, pleny, atp.

3) Služby

Pronájem bytu, dodávky elektřiny, vody a plynu, zdravotnická péče, pohřeb, parkování, dopravné, školní výdaje

(JUSTIA Venezuela, 2003)

V roce 2011 vstupuje v platnost nový zákon (*Ley de Costos y Precios Justos*), který rozšiřuje kontrolu cen na další produkty a zároveň zavádí nová opatření a sankce, které může stát vykonávat nad ekonomickými subjekty, které by nedodržovaly stanovené podmínky. Jedná se o finanční postihy, dočasné pozastavení právní způsobilosti, či dočasné uzavření podniku. Tyto přísné sankce jsou přitom podle zákona aplikovatelné jak na venezuelské podniky, tak na zahraniční (Abadi, 2014).

Kontrola směnného kurzu byla zavedena podepsáním tzv. směnečné úmluvy (Convenio Cambiario) také v roce 2003. Stát tímto krokem tak může kontrolovat nejen ceny produktů, ale také přiděl a použití cizí měny. Impulzem pro jeho vytvoření byla snaha kontrolovat devizový trh a minimalizovat tak únik kapitálu, který byl v zemi registrován v souvislosti se stávkou ropy během roku 2002. V současnosti má venezuelský směnný systém tři různé kurzy:

1) Cadivi (Cencoex)

Prioritní směnný kurz určený pro nákup potravinových produktů, léků a surovin. Aktuálně daný poměrem 6,30 bolívarů/dolar. Podle předpokladů by měl pokrývat 70 % ekonomických potřeb země.
(Telesurtv.net, 2015)

2) Sicad I + Sicad II.

Tento směnný kurz má sloužit pro import zboží, které není zahrnováno do produktů nezbytné potřeby. Jedná se kurz podléhající dražbě, konečný kurz tedy není fixně stanovený. Dražbu realizuje Centrální banka Venezuely. Systém Sicad I je určený pro elektronické platby, systém Sicad II. slouží pro účely cestování a nákup dolarů v hotovosti. Maximální roční čerpání je stanoveno na 3000 dolarů.

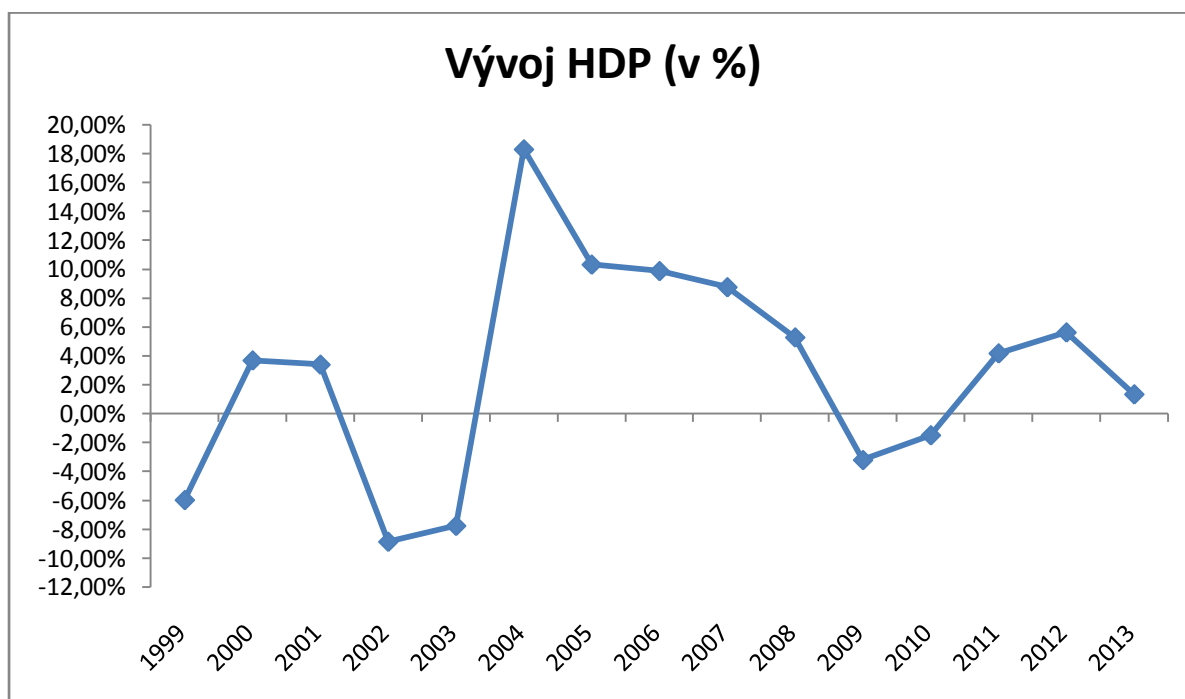
3) Simadi

Třetí směnný kurz Simadi byl zavedený v únoru tohoto roku, tedy již za vlády Nicoláse Madura, a slouží fyzickým i právnickým osobám pro nákup cizí měny prostřednictvím směnárů, bankovních institucí a burz. Sazba se pohybuje na základě variability nabídky a poptávky. Fyzické osoby mohou žádat o nákup až 300 dolarů denně, 2000 měsíčně a celkem až 10 000 dolarů ročně (Ivenezuela.travel, 2015).

5. Dopady Chávezovy hospodářské politiky a současný stav

5.1 Vývoj HDP

V dlouhodobém měřítku se hrubý domácí produkt Venezuely od nástupu zvýšil, pokud se ale detailněji podíváme na data od roku 1999 a na meziroční procentuální změnu HDP, můžeme vidět, že tento vývoj je poměrně kolísavý. Roky 2002-2003 poznamenala ropná stávka, po které následoval prudký vzrůst (předchozí propad ho velmi zvýrazňuje, až zveličuje). Ten byl dle mého názoru způsoben zavedením četných sociálních programů, zmiňovaných "bolívarovských misí". Po odeznění tohoto "boomu" začal objem produkce klesat, na čemž se podílely i společnosti potýkající se zavedením kontroly cen. Od roku 2009 křivka vývoje HDP (% meziroční změny) v podstatě kopíruje vývoj ceny ropy na světových trzích. Oficiální údaje jsou k dispozici do roku 2013, novější zatím nebyly zveřejněny.

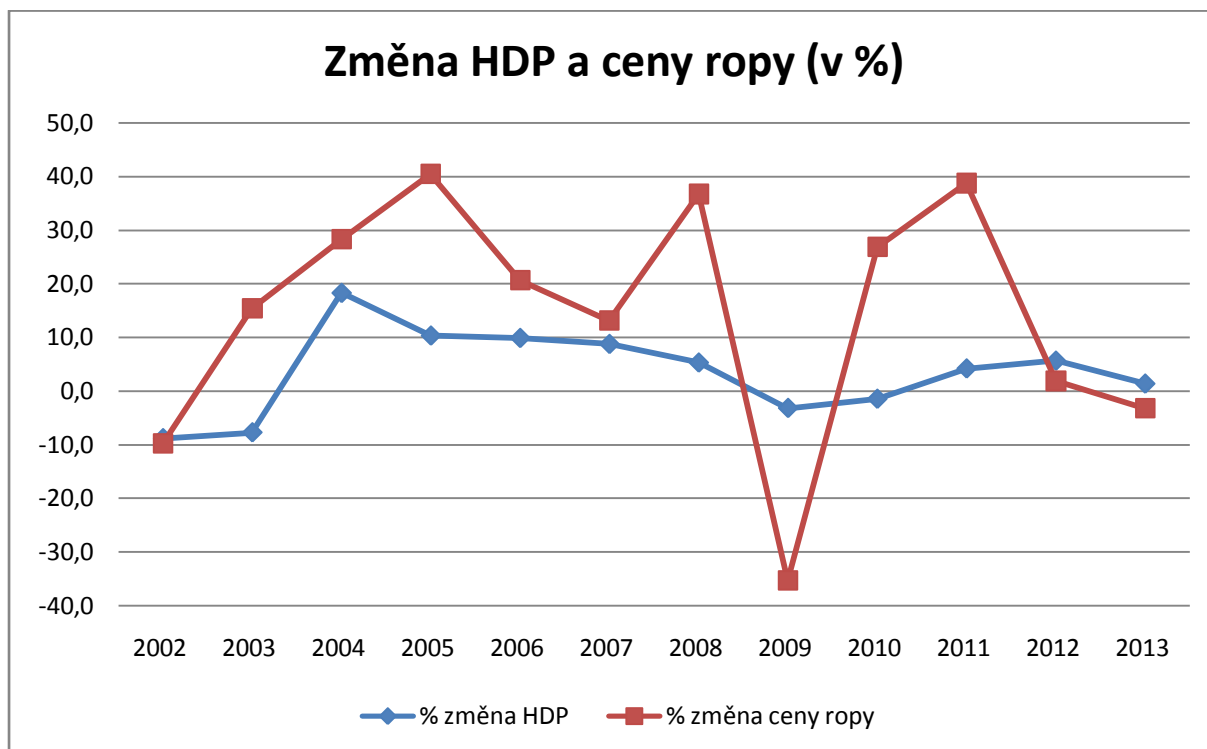

Obr. 4: Vývoj HDP v procentech (Zdroj: BCV, zpracování vlastní)

Pro závěr roku 2014 odhadnul Mezinárodní měnový fond pokles HDP o 3 procenta, na počátku tohoto roku počítal MMF se ztrátou 7 % pro rok 2015, vlivem klesání cen v ropném průmyslu (El Economista, 2015).

Následující graf zobrazuje vztah mezi procentuální změnou HDP a ceny ropy v námi sledovaném období (pouze pro roky 2002-2013 jsou dostupná oficiální data u obou dvou indikátorů). Souvislosti lze jasně vidět, vývoj HDP však nevykazuje takové prudké výkyvy

jako světová cena ropy. Po roce 2004 hodnota HDP stagnovala i přes zvýšení cen, což bylo pravděpodobně způsobeno znárodněním velké spousty podniků veřejného sektoru a poklesem produkce (viz kapitola 5.8 této práce). V roce 2009 dochází k poklesu HDP, kdy se cena ropy jeví jako jedna z hlavních příčin tohoto stavu. Po roce spolu oba ukazatele kladně korelují, v případě HDP však nedochází k takovému nárůstu, propad ceny ropy v roce 2009 znamenal pro zemi větší šok, než se předpokládalo.

Obr. 5: Změna HDP a ceny ropy (Zdroj: BCV, OPEC, zpracování vlastní)

Zajímavá je také struktura HDP za jednotlivé trimestry. Porovnáme-li údaje z posledních pěti let (čistě náhodně zvolený počet), zjistíme, že poslední trimestr v roce je hodnota HDP vždy nejvyšší, což platí pro všechny roky v námi zkoumaném období.

Tab. 1: Struktura HDP za jednotlivé semestry (Zdroj: BCV, zpracování vlastní)

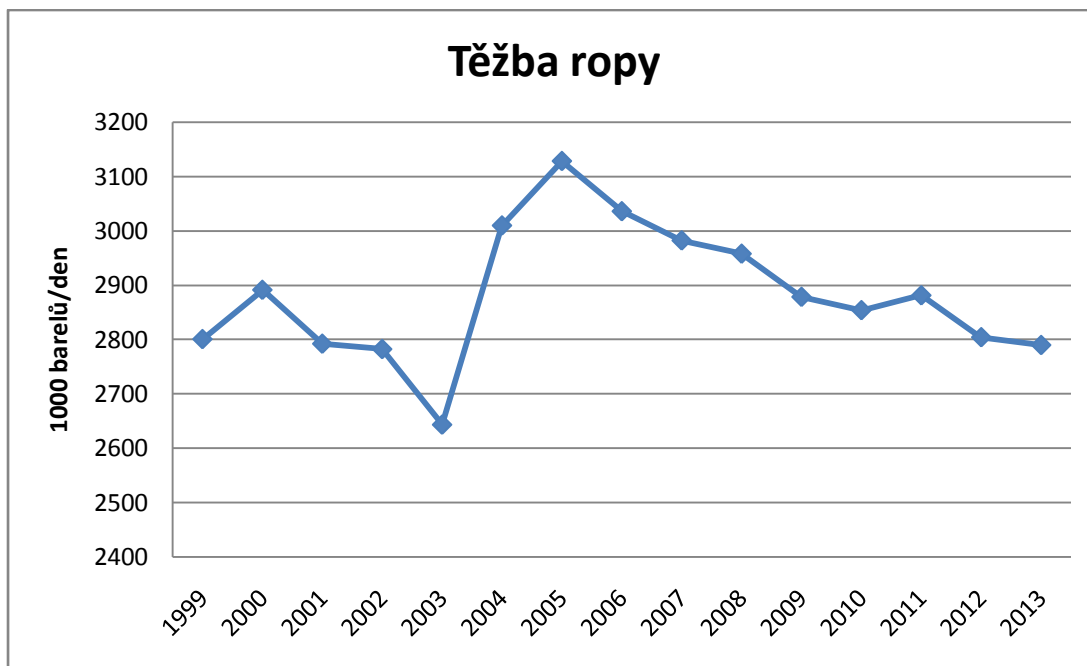
	2013	2012	2011	2010	2009
IV Trim	16 883 058	16 717 032	15 849 242	15 110 803	15 042 839
III Trim	15 811 577	15 644 725	14 828 422	14 200 311	14 231 723
II Trim	15 423 227	15 036 834	14 235 501	13 876 511	14 118 840
I Trim	14 116 023	14 010 512	13 225 104	12 619 885	13 257 522

Přítom se nedá říci, že by tento trend byl typický obecně pro všechny státy. Příčina tohoto jevu je prostá. Ve Venezuele je typické, že ke konci kalendářního roku dostávají zaměstnanci prémie a vzhledem k panující nedůvěře v měnu a vysoké inflaci se Venezuelané nesnaží spořit, tudíž v tomto období narostou výdaje obyvatel a to se projeví na výši HDP.

Významným faktorem, který bohužel HDP nezohledňuje, je také paralelní trh. Navzdory tomu, že neexistují žádné oficiální statistiky, lze předpokládat, že v zemi jako je Venezuela činí zisky z černého trhu podstatnou část celkového objemu produkce, o které by se celkový hrubý domácí produkt zvýšil. Nicméně, HDP země nevypovídá nic o sociální situaci svých obyvatel, tedy jeho vysoká hodnota či růst nemusí vždy znamenat, že se její obyvatelé mají lépe.

5.2 Ropný průmysl

Ropný průmysl měl na ekonomiku země vždy významný vliv. Od jeho znárodnění v roce 1975 je tento sektor v podstatě ovládnut státní společností Petróleos de Venezuela. Přestože se v 90. letech minulého století objevovaly snahy o liberalizaci tohoto odvětví a zpřístupnění ropných zásob zahraničním investorům, s Chávezovým sociálně-politickým programem se neshodovaly. Vyvlastnění PDVSA s cílem získat kontrolu nad produkcí a exportem ropy a celkový přehled o výdajích společnosti vyústilo ve více než dvouměsíční stávkou a pokus státní převrat, což kvůli propadu množství vytěžené ropy vážně ohrozilo venezuelskou ekonomiku. Po svém znovuzvolení a schválení zákona, který Chávezovi umožnil po dobu 18 měsíců spravovat zemi pomocí dekretů (El Mundo, 2007) vydal v roce 2007 dekret, na základě kterého měl v úmyslu převzít většinové podíly ve všech zahraničních těžebních společnostech působících na ropných polích v deltě řeky Orinoco. Pokud se společnosti s vládou nedohodly na dalších podmínkách, možnostech menšinového vlastnictví a setrvání v projektech, byly nuceny od těžby ustoupit. Odškodnění za znárodněný majetek poté bylo předmětem několika soudních sporů. I přestože si Chávez zřejmě uvědomoval důležitost přítomnosti zahraničních investorů, jejich technologií a know-how, tak jeho politika znárodnění znamenala pro zemi odliv zahraničního kapitálu a investic, což se odrazilo i na postupném poklesu těžby. Jak se později ukazuje, státní PDVSA nestačí udržovat a rozvíjet technologické vybavení a potřebnou infrastrukturu.

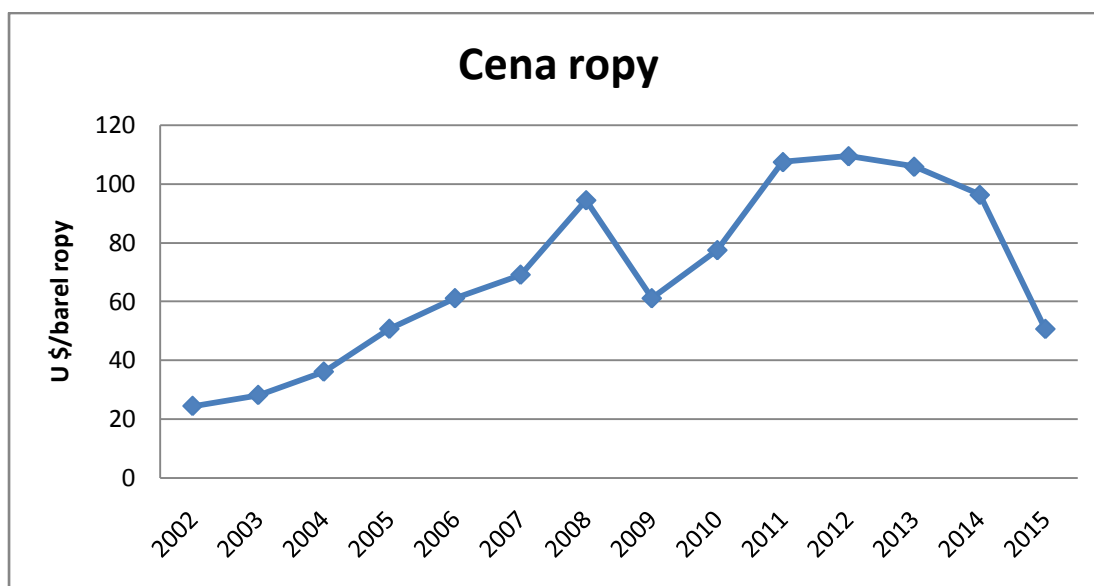
Obř. 6: Těžba ropy (Zdroj: OPEC, zpracování vlastní)

Těžba ropy tak nadále klesá a podle některých zdrojů Venezuela již delší dobu nezvládá plnit těžební kvóty stanovené v rámci OPEC.

Chávezovými kroky došlo v podstatě ke ztrátě suverenity státní PDVSA. Centralizace moci a udělení takřka neomezených pravomocí prezidentovi republiky přeměnilo venezuelskou ropnou společnost na "služebníka socialistické revoluce". V posledních letech docházelo ke snižování nákladů na těžbu, výzkum a inovace a s odvoláním na hesla jako "venezuelská ropa patří lidu", začala vláda ze zisků z exportu ropy financovat své sociální programy na podporu vzdělání, zdravotnictví, vymýcení chudoby (zmiňované "bolívarovské misie") (Espinasa, 2006).

Podle oficiálních údajů PDVSA za rok 2012 poskytla společnost více než 40 miliard dolarů na podporu sociálních programů. Tato finanční pomoc bývá označována jako tzv. "sociální investice". Celková výše finanční podpory státu činila za rok 2012 téměř 86 miliard dolarů, oproti předchozímu roku je to nárůst o 5 % (PDVSA, 2013a).

Je sice obtížné porovnávat data PDVSA s daty Národního shromáždění, protože jsou udávány v jiných měnách, nicméně pokud převedeme výši státního rozpočtu země podle tehdy platného preferenčního směnného kurzu (4,3 bolívarů za dolar), pak podle mého výpočtu tato suma představuje zhruba 124 % stanoveného státního rozpočtu, což je neuvěřitelně vysoké číslo (Vargas, 2011).

Obr. 7: Cena ropy (Zdroj: OPEC, zpracování vlastní)

Státní rozpočet Venezuely se běžně schvaluje s určitými předpoklady, mezi kterými figuruje nejen růst HDP a očekávaná míra inflace. Stanovuje se také na základě odhadované ceny za barel ropy, přičemž obvykle se (podle vyjádření venezuelské vlády) jako základ pro tvorbu rozpočtu počítá s cenou o 10-15 % nižší, než je reálný odhad, aby se předešlo vyčerpání veškerých příjmů z ropy a zachovala se tak možnost vytvoření rezerv. Problémem však je nepřesnost těchto údajů, které, jak ukazuje realita, v mnohých propočtech byly příliš optimistické. Je otázkou, zda je vůbec možné ceny ropy s požadovanou přesností odhadovat, proto tento faktor vnímám jako velmi rizikový (Globovisi3n, 2014).

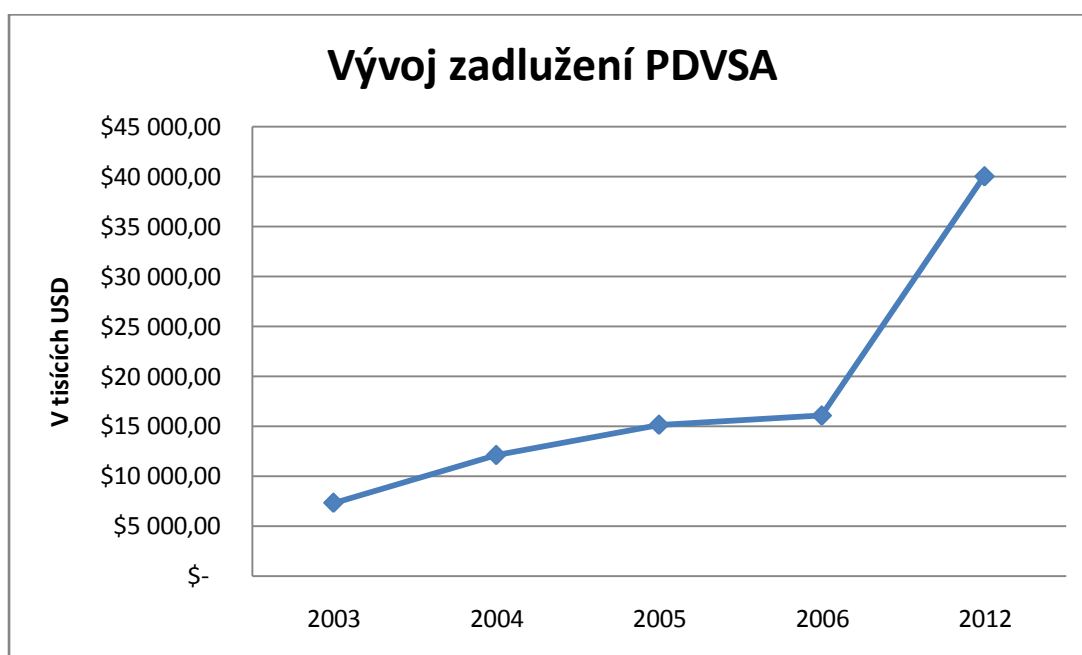
Toto počínání venezuelské vlády je klasickým příkladem tzv. holandské nemoci, kdy zemím bohaté na přírodní zdroje vysoké zisky paradoxně v konečném důsledku uškodí, neboť dochází ke zhodnocování měny, které má za následek oslabení ostatních sektorů národního hospodářství, jednodušší je pak dovážet levné zboží ze zahraničí, než ho poměrně draze vyrábět. Vidina přílivů velkého množství kapitálu navíc často spustí řetězec euforických rozhodnutí a nerozvážných hospodářských kroků. Konkrétně na případě Venezuely lze vidět velmi časté kolísání v oblasti měnové politiky, na kterém lze sledovat souvislosti s pohybem cen ropy.

Přestože tak převládá názor, že cena ropy má zásadní vliv na vývoj ekonomiky Venezuely, dle mého mínění není toto tvrzení zcela jednoznačné. Je sice pravdou, že cenové výkyvy a v posledních měsících zejména pokles cen ropy má na ekonomiku země negativní dopady, ale je toto opravdu hlavní příčinou? Troufneme si zde říci, že pokud by státní PDVSA soustředila svůj zisk přednostně na předmět svého podnikání a nebyla do takové míry

využívána na financování vysokých vládních výdajů, neměla by země takové problémy. Za Chávezovy a nyní Madurovy vlády se však PDVSA měnila z ropné společnosti na "matku samoživitelku", na jejíž příjmech je postavena fiskální politika země, počítaje s leckdy spornými předpoklady. Možná by bylo přesnější říci, že hospodářsko-politické kroky venezuelské vlády mají zásadní vliv na to, jaký vliv bude mít kolísání cen ropy na ekonomiku státu.

Není proto příliš překvapující, že taková společnost se dostane do finančních problémů a je nucena se zadlužit. Po roce 2003 se dluh PDVSA postupně zvyšuje, což lze přisuzovat jednak zvýšenému toku kapitálu na podporu státních sociálních programů, ale také také zřejmě důsledkům dlouhé stávky z období 2002-2003. Podle oficiálních údajů z účetních rozvah, které jsou k dispozici na webových stránkách společnosti, její dluh činil k 31. prosinci 2003 7,295 miliard dolarů. V dalších letech dluh postupně narůstal navzdory stoupající ceně ropy na světových trzích. K 31. prosinci 2012 se udává dlužná částka ve výši 40,026 miliard dolarů. Jenom během šesti let, za období 2006-2012 pozorujeme nárůst o 150 %, celkem od roku 2003 pak došlo k navýšení téměř o 450 % (Pdvs, 2013b).

Je s podivem, že rozvahy za období 2007-2011 nejsou vůbec zveřejněné, zvláště v takovémto případě, kdy došlo k tak výraznému nárůstu dluhu. V souvislosti s těmito lety navíc v současné době Venezuela čelí vážným obviněním z korupčního jednání. Netransparentnost finanční situace PDVSA rozhodně nemůže přispívat dobré reputaci země a naopak podporuje vznik podezření a dává podněty k dalšímu prošetřování.

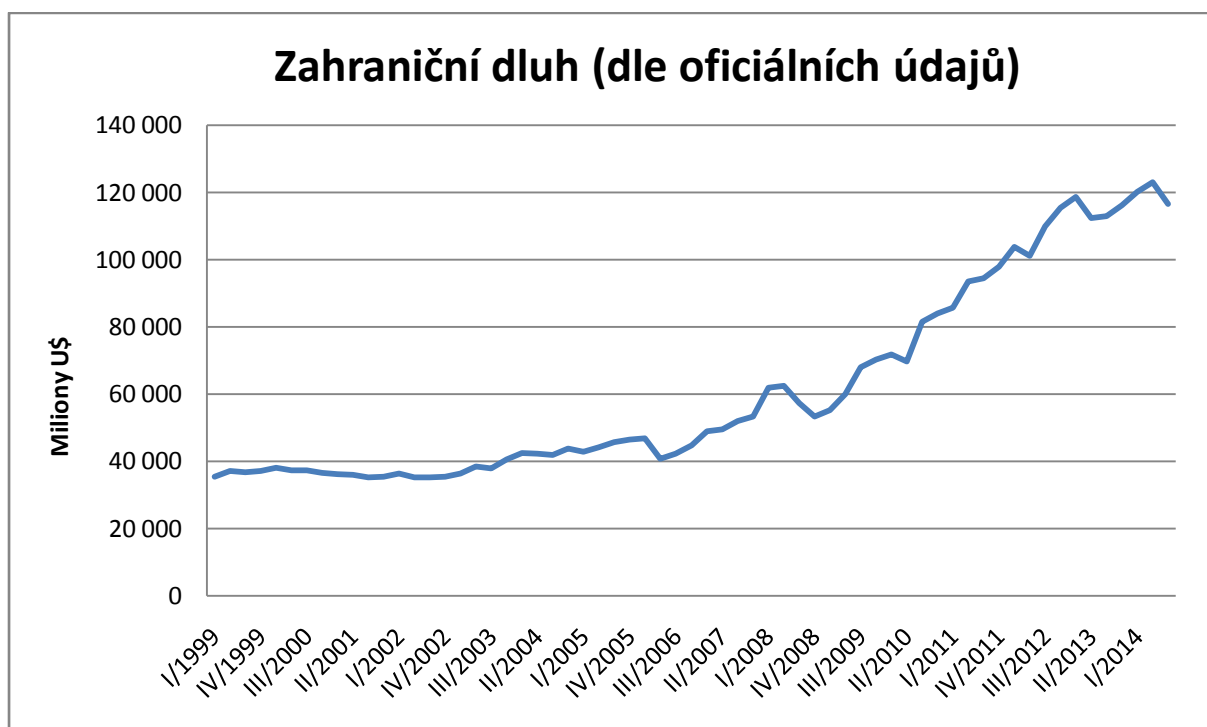

Obr. 8: Vývoj zadlužení PDVSA (Zdroj: PDVSA, zpracování vlastní)

5.3 Zadluženost

Zadluženost je jedním z hlavních problémů, které brání Venezuele v rozvoji. Je poměrně obtížné se v této oblasti orientovat, v podstatě totiž neexistuje jednotný názor na problematiku venezuelského dluhu, která bývá předmětem mnoha rozepří. Statistická data z různých zdrojů se mnohdy liší, oficiální údaje často chybí úplně. Komparace dat v odlišných měnách je navíc poměrně obtížná kvůli směnným kurzům, výpočty se někdy provádí s použitím průměrné hodnoty bolívarů za dolar, někdy s použitím preferenčního kurzu (aktuálně 6,3 bolívarů za dolar).

Dle zprávy BCV se zahraniční dluh země při nástupu Huga Cháveze do prezidentského úřadu pohyboval kolem 35 miliard dolarů. Na této úrovni se udržoval několik let, po roce 2006 se však začal dluh prudce zvyšovat, navzdory nárůstu světových cen ropy. Nejnovější údaje jsou k dispozici z třetího kvartálu roku 2014, kdy zahraniční dluh dosahoval výše 116 miliard dolarů.

Obr. 9: Zahraniční dluh dle oficiálních údajů (Zdroj: BCV, zpracování vlastní)

Podle nejstaršího venezuelského deníku El Universal dosahoval na počátku roku 1999 celkový dluh Venezuely 31 miliard dolarů, z čehož 4 miliardy tvořil vnitřní dluh, 4 miliardy představoval dluh společnosti PDVSA a „pouze“ 23,4 miliardy dolarů tvořil zahraniční dluh, tedy o třetinu méně, než uvádí vládní zdroj. Celkový dluh pak měl představovat 32 % HDP. Ke konci roku 2012 pak podle stejného periodika celkový národní dluh je odhadován na

216 miliard dolarů (z toho externí dluh tvoří zhruba polovinu, 114 miliard). Tato částka činí zhruba 71 % HDP (Guerra, 2012).

Pro letošní rok je odhadovaná výše celkového dluhu, vypočítaná na základě údajů BCV, na úrovni zhruba 300 miliard dolarů, což představuje téměř desetinásobek mezinárodních státních rezerv a přibližně 100 % HDP (La Patilla, 2015).

Podíváme-li se na přehled splácení zahraničního dluhu Venezuely, zjistíme, že mezi roky 2007-2011 Venezuela svůj zahraniční dluh téměř nesplácela. To může být jednou z příčin tak vysokého nárůstu.

Tab. 2: Obsluha zahraničního dluhu (Zdroj: BCV, zpracování vlastní)

	Obsluha zahraničního dluhu (v milionech \$)	Kumulativně
1999	3469	3469
2000	3761	7230
2001	3251	10481
2002	3991	14472
2003	2936	17408
2004	4475	21883
2005	2952	24835
2006	2909	27744
2007	201	27945
2008	26	27971
2009	17	27988
2010	55	28043
2011	51	28094
2012	3807	31901
2013	7097	38998
2014	7 047	46045

Úroky musí být podle všeho totiž poměrně vysoké. Pokud budu počítat s oficiálními vládními údaji, zahraniční dluh země byl v prvním trimestru roku 1999 35 miliard dolarů. Podle mých výpočtů vydala vláda na obsluhu zahraničního dluhu v letech 1999-2006 celkem 27,7 miliard dolarů, tedy zaplatila částku téměř odpovídající dluhu, který měla Venezuela v roce 1999. Přesto zahraniční dluh činí na počátku roku 2007 48 miliard dolarů. V letech 2012-2014 pak vláda splatila 18 miliard dolarů, o v podstatě stejnou částku se ale dluh navýšil, což dokazuje, že Venezuela svůj zahraniční dluh sice splácí, ale zadlužuje se kvůli tomu neustále více a více. Pokud navíc bude přetrvávat klesající cena ropy, jako tomu je

dosud, snížený příjem kapitálů bude schopnost splácet s největší pravděpodobností nadále snižovat.

Podle předpokladů Národního shromáždění bude pro rok 2015 obsluha národního dluhu představovat asi 20 % schváleného rozpočtu. Nutno ovšem dodat, že pouze při splnění odhadů, mezi které patří např. odhadovaný růst HDP, cena za barel ropy či výše inflace. To jsou odhady, které se často v minulosti ukázaly jako příliš pozitivní (El Universal, 2014).

Komu však má Venezuela tyto dluhy splácet? V současnosti se asi nejvíce mluví o rozvoji vztahů Venezuely s Čínou. Vztahy mezi těmito zeměmi se prohloubily zejména v roce 2007, kdy byl založen tzv. čínsko-venezuelský fond, který je využíván k financování projektů z různých oblastí, od sociálních programů až po energetický a ropný průmysl. S Čínou je úzce spojeno právě zadlužení státní PDVSA, která své závazky splácí v naturáliích. Tyto čínsko-venezuelské vztahy bývají ovšem často kritizovány, jednak pro jejich netransparentnost, jednak pro nevýhodné podmínky, které Venezuele přináší, když se zavazuje dodávat Číně ropu i do budoucna za aktuální ceny (El Universal, 2012).

Jinou možností, jak získat peněžní prostředky, je emise státních dluhopisů, tzv. vnitřní dluh. Není tak riziková, protože stát dluží svým vlastním občanům. O dluhopisy však musí být zájem, který samozřejmě se zhoršující se ekonomickou situací země a schopností dostát svým závazkům klesá. Mezinárodní ratingová agentura snížila úvěrové hodnocení země, podle aktuálního ratingu představuje investice do venezuelských dluhopisů možnou ztrátu až 50 %, zejména kvůli vysoké inflaci (E15, 2015).

Podle mých výpočtů na základě údajů z BCV byla v roce 2006 průměrná úroková sazba u emitovaných státních dluhopisů 9,8 %, zatímco za minulý rok byla na úrovni 16 %. Celková dlužná částka vnitřního dluhu se však těžko odhaduje, venezuelská vláda je v tomto ohledu velmi zdrženlivá. Pouze sečtením nominální hodnoty u dluhopisů uvedených BCV za roky 2006-2015 získáme částku zhruba 66 miliard dolarů, bez započítání úroků. K tomu je nutno přičíst také částky, které země dluží zahraničním společnostem jako odškodnění za vyvlastnění jejich majetku - dluh, který byl v roce 2009 odhadován na 12 miliard dolarů (El Comercio, 2009).

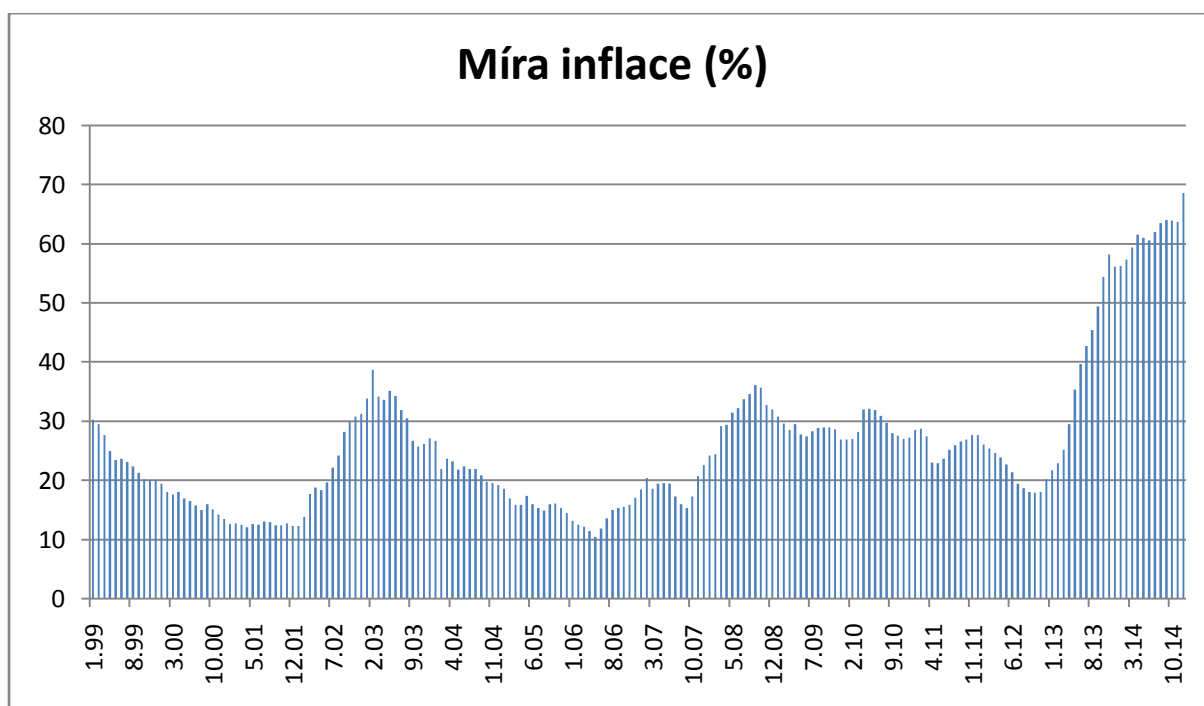
Mnozí ekonomové předvídají pesimistický vývoj země, venezuelská vláda se však těmto výrokům brání a označuje je za klamavé. Provládní deník Globovisión pravidelně publikuje články o příkladném splácení dluhu a důkazy, jako je například úbytek státních rezerv, míní přesvědčovat ostatní o jejich nepravdě (Globovisión, 2014b).

Nicméně nelze popřít, že finanční situace Venezuely se zhoršuje čím dál rychleji, neboť žádnou výraznou změnu vláda nepodnikla a čím hůře na tom Venezuela bude, tím

nákladnější půjčky si bude nucena brát. Ve spojení s tím, že veřejné výdaje státu ke konci roku 2014 představovaly zhruba 47 % státního rozpočtu (Carías Toscano, 2014), situace nevypadá příliš dobře. Pokud tedy dobře počítám, téměř 70 % ze státního rozpočtu vláda vydá na sociální výdaje a obsluhu dluhu. Co zbývá na investice do vzdělání, technologických inovací, vědy či na podporu domácí produkce? I přesto, že Nicolás Maduro několikrát prohlásil, že snížená cena ropy neohrozí schopnost země splácet své dluhy a financovat ve stejné výši sociální programy, dlouhodobě udržitelný tento stav zřejmě není a lze předpokládat, že příští generace na tom budou ve Venezuele ještě mnohem hůře.

5.4 Inlace

Inlace představuje pro Venezuelu obrovský problém. Podle oficiálních údajů dosahuje desítek procent a nadále velmi rychle stoupá. Nedůvěra v měnu přetrvává mezi Venezuelany už několik let, zabránění masivnímu nákupu dolarů jakožto stabilnější měny v letech 2002 - 2003 byl také jedním z důvodů, chcete-li záminek, pro zavedení fixního směnného kurzu. Vysoká inflace je překážkou v tvorbě úspor, spořit se ve Venezuele jednoduše nevyplatí.

Obr. 10: Míra inflace (Zdroj: Tradingeconomics, zpracování vlastní)

Výše uvedené hodnoty jsou však průměrné, ceny se v některých oblastech zvýšily mnohem více, než je národní průměr. Níže uvádím v tabulce přehled oblastí, ve kterých se ceny zvýšily nejvíce.

Tab. 3: Vývoj inflace ve vybraných sektorech (Zdroj: INE, zpracování vlastní)

%změna	Potraviny a nealkoholické nápoje	Alkoholické nápoje, tabákové výrobky	Restaurace a hotely	Vzdělávací instituce	Doprava
2008	41,3	33,8	43,4	26,9	32,6
2009	20,2	40,7	29,2	26,5	32,7
2010	33,8	40	29,2	22,8	27,7
2011	33,6	28,4	30,1	25,5	30,6
2012	23,7	34,5	24,7	21,4	23,3
2013	73,9	67,9	71,7	28,4	50,2
2014	102,2	90,8	81,4	60,8	59,7

Navzdory snahám vlády o udržení nízkých cen potravin je to právě tento sektor, který zaznamenal nejvyšší růst cen, a to i v rámci výrobků určených jako PPP. V tabulce jsme také zvýraznili hodnoty, které zaznamenaly skokový nárůst ve vývoji cen. Můžeme vidět, že až na oblast vzdělání, kde se tato tendence objevila až o rok později, se ve všech těchto oblastech cena velmi výrazně zvýšila v roce 2013. Nejhůře dopadl již zmiňovaný potravinářský sektor, kde došlo během jednoho roku k nárůstu o více než 200 %. Tato vzrůstající tendence navíc přetrvává a situace se podle předběžných průzkumů nelepší (Panorama, 2015).

Co může být příčinou tak výrazného zvyšování cen? Následující tabulka zobrazuje korelační matici, ve které jsou porovnávány vzájemné vztahy mezi proměnnými "inflace", "cena ropy", zahraniční dluh" a "index vnímání korupce" (CPI).

Tab. 4: Korelace mezi vybranými proměnnými (Zdroj: BCV, INE, PDVSA, zpracování vlastní)

	Inflace	Cena ropy	Zahraněční dluh	CPI
Inflace	1,000000	0,065213	0,357306	-0,162911
Cena ropy	0,065213	1,000000	0,847214	-0,599461
Zahraněční dluh	0,357306	0,847214	1,000000	-0,337121
CPI	-0,162911	-0,599461	-0,337121	1,000000

Z výsledků tohoto výpočtu, založeném na datech dostupných pro všechny čtyři proměnné (z let 2002-2014) lze vyčíst, že žádná z námi vybraných proměnných nevykazuje statisticky významné korelace, ať už pozitivní či negativní, s proměnnou "inflace", tudíž se

neprokázala žádná přímá souvislost. Vůbec nejnižší korelační koeficient lze vidět u proměnné "cena ropy", nelze tedy jednoznačně říci, že cena ropy má přímý vliv na růst či pokles inflace. Proč tedy trpí Venezuela tak vysokou inflací? Pokusíme se nyní objasnit hlavní příčiny této pádivé inflace, která zemi sužuje.

I. Vysoké státní výdaje

Nákladná sociální politika současné vlády znamená obrovské zatížení státního rozpočtu, který byl navíc v minulosti navrhován se značně optimistickými předpoklady. Nesplnění těchto očekávání vede k vytváření rozpočtového schodku. Tento deficit pak bývá vládou vyrovnáván s pomocí BCV, které je nařizováno emitovat nekryté bankovky. Navýšení objemu peněžních prostředků v oběhu je jak známo jednou z hlavních příčin inflace. Specifickým problémem Venezuely je také podřízenost centrální banky státu, rozhodování klíčové finanční instituce v zemi by rozhodně mělo být nezávislé na vůli zákonodárné moci a osvobozené od jakékoli politické motivace (Descifrado, 2014).

II. Kontrola cen

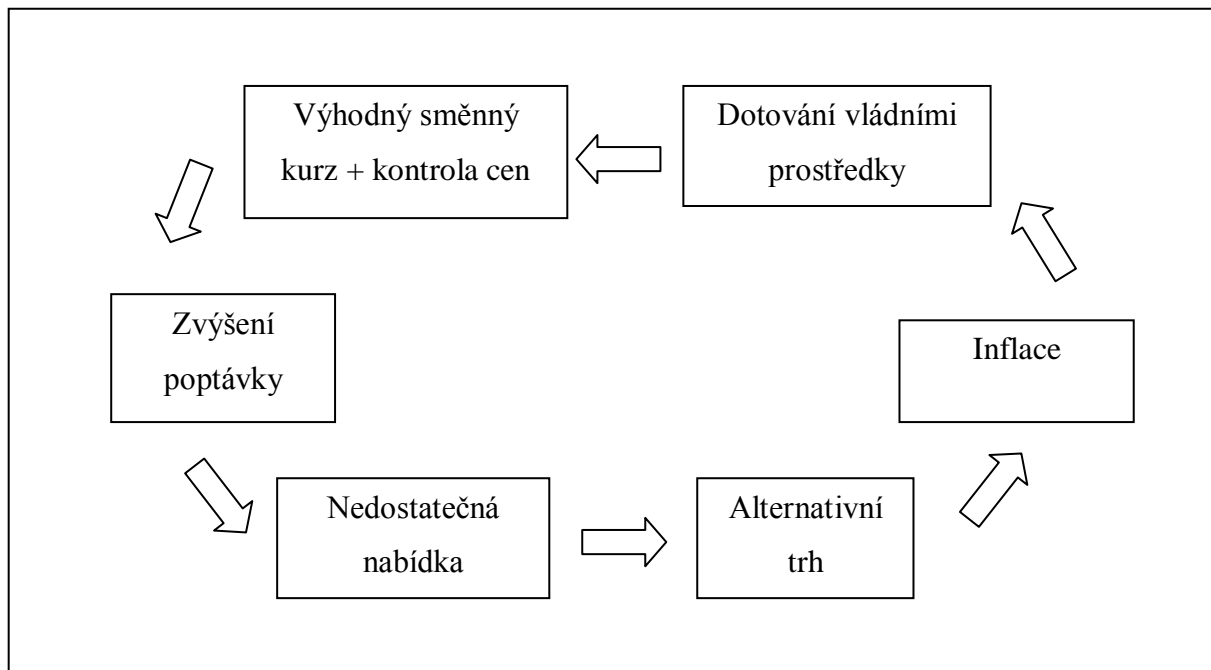
Zavedení kontroly cen a ustanovení množství výrobků jako produkty primární potřeby, které mají být prodávány za velmi nízkou státem fixovanou cenu, způsobuje velké zvýšení poptávky po zboží, která následně nemůže být splněna. Vzniká tak nedostatek základního zboží, který podněcuje rozvoj nelegálního paralelního trhu, na kterém se samozřejmě výrobky prodávají za značně vyšší částky. Nařizené nízké prodejní ceny ale také demotivují společnosti zvyšovat či alespoň udržovat produkci na stejné úrovni (mnohdy to ani není možné, neboť jejich náklady jsou o mnoho vyšší než jejich příjmy).

III. Směnný kurz

Fixní směnné kurzy, které byly v posledních letech zavedeny a zejména také omezení přidělu cizí měny značně přispívají ke zvyšování cenové hladiny. Uměle udržovaný oficiální kurz sloužící hlavně pro import produktů primární potřeby, který musí být dotovaný státem, způsobuje nedostatek zahraniční měny (téměř vždy se jedná o dolary) a vznik paralelního trhu, na kterém měna dostává za úplně jiný směnný kurz, mnohem vyšší než je ten oficiální. V důsledku toho reálná cena produktů rapidně narůstá. Navíc problematický přístup k devízám a administrativní překážky jsou značně demotivujícími faktory pro rozvoj podnikání a příliv zahraničních investic. Počet (nejen) zahraničních společností klesá,

produkce na vlastním území se rapidně snižuje a s ní také šance uspokojit poptávku po zboží (El Universal, 2013).

Pro přehlednost uvádím na závěr této podkapitoly také vlastní grafické schéma, které znázorňuje návaznost jednotlivých faktorů a jejich dopad na cenovou hladinu.

Obr. 11: Vlastní grafické schéma

5.5 Analýza demografické podobnosti jednotlivých států

Nový politický program "socialismus 21. století" představený během prezidentství Huga Cháveze, který má být postaven na principech jako je solidarita, rovnost a respekt k menšinám, nás přiměl zaměřit se na rozbor demografické situace jednotlivých federativních států Venezuely. Naším cílem je na základě vybraných demografických ukazatelů identifikovat podobnosti či rozdíly mezi těmito státy pomocí shlukové analýzy a interpretací výsledků se pokusit zhodnotit, do jaké míry se daří v zemi plnit principy "sociální revoluce".

Pro zpracování shlukové analýzy byly vybrány ukazatele z roku 2011, kdy v zemi proběhlo poslední sčítání lidu, jedná se tedy o nejaktuálnější dostupná data, která jsou k dispozici pro každý z federativních států zvlášť. Z důvodu statické nevýznamnosti bude vynechána územní jednotka Federální dependence, tvořená karibskými ostrovy. Mezi stěžejní

proměnné analýzy patří počet obyvatel, podíl původního obyvatelstva, míra chudoby či fertilita. Kompletní seznam je zobrazen v následující tabulce.

Tab. 5: Přehled proměnných pro shlukovou analýzu (Zdroj: zpracování vlastní)

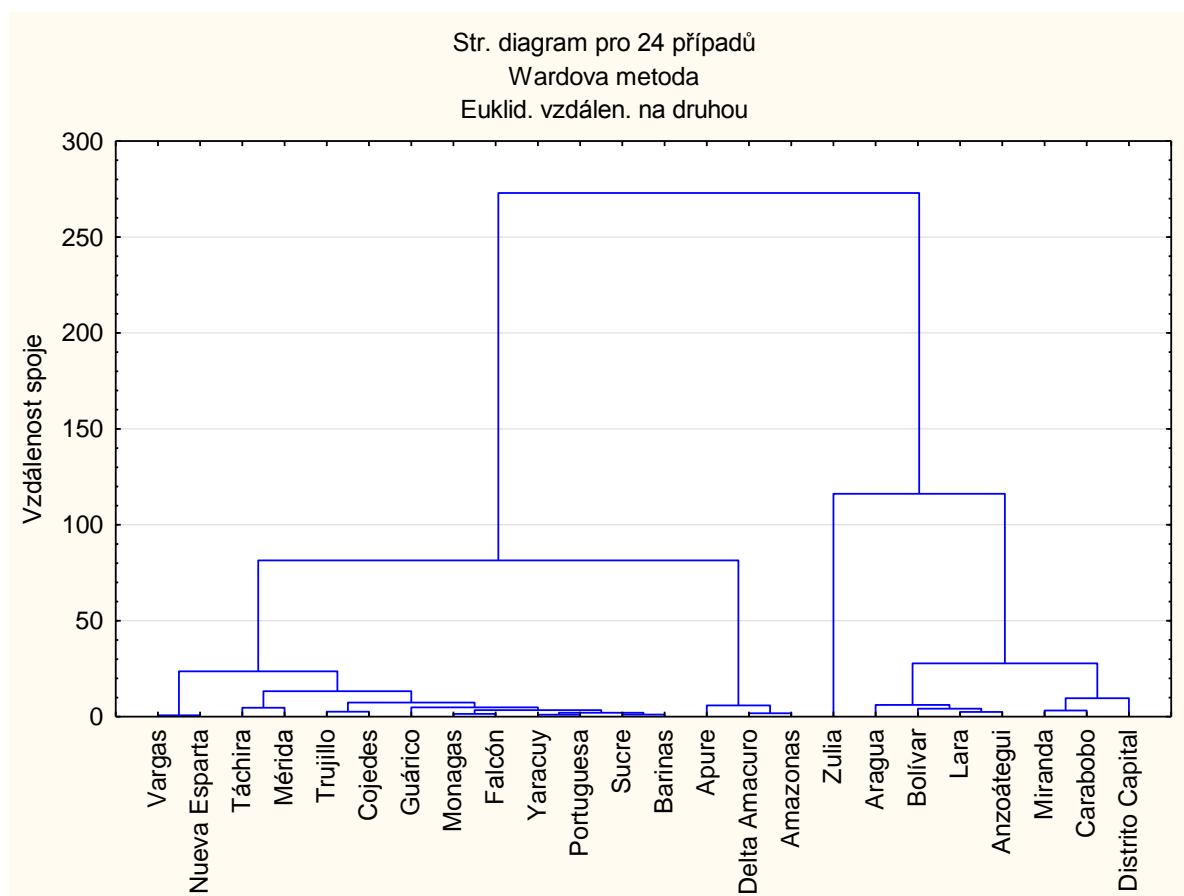
	Proměnná	Měrná jednotka
1	Počet obyvatel	součet
2	Původní obyvatelstvo	procenta
3	Porodnost	součet
4	Úmrtnost	součet
5	Chudoba	procenta
6	Extrémní chudoba	procenta
7	Sňatkovost	součet
8	Rozvodovost	součet
9	Fertilita	děti na 1 ženu
10	Naděje dožití při narození	roky
11	Dětská populace (0-14)	procenta
12	Produktivní populace (15-65)	procenta
13	Poproduktivní populace (65+)	procenta

Jelikož mnou vybrané proměnné jsou v různých měrných jednotkách, bude provedena standardizace dat, abychom předešli jejich nesouměřitelnosti a nežádané dominanci některých z nich. Z tabulky základních popisných statistik dále vyplývá, že velké rozdíly mezi jednotlivými federativními státy lze nalézt u indikátorů původní obyvatelstvo a poproduktivní populace. Na druhé straně nejmenší rozdíly pozorujeme u indikátorů fertilita a naděje dožití při narození. Některé proměnné samozřejmě úzce souvisí s velikostí daného státu.

Tab. 6: Základní popisné statistiky (Zdroj: INE, zpracování vlastní)

Proměnná	Průměr	Minimum	Maximum
Počet obyvatel	1205915	158999,0	3835233
Původní obyvatelstvo	4	0,0	61
Porodnost	25631	4449,0	97563
Úmrtnost	5700	216,0	18989
Chudoba	27	12,0	46
Extrémní chudoba	8	1,4	21
Sňatkovost	4292	475,0	14644
Rozvodovost	1194	50,0	4348
Fertilita	3	1,7	4
Naděje dožití při narození	70	67,9	72
Dětská populace (0-14)	4	0,7	14
Produktivní populace (15-65)	4	0,5	13
Poproduktivní populace (65+)	4	0,3	12

5.5.1 Výstup analýzy - dendrogram

Obr. 12 Stromový diagram pro 24 případů (Zdroj: INE, zpracování vlastní)

Pro shlukovou analýzu byla využita Wardova metoda, jako míra vzdálenosti Euklidovské vzdálenosti na druhou. Na základě stromového diagramu (dendrogramu) shlukové analýzy je možné v případech identifikovat celkem šest shluků. První shluk tvoří státy Vargas a Nueva Esparta. Druhý shluk je nejpočetnější a lze ho dále rozdělit na dva dílčí klastry. První dílčí klastř představují státy Táchira a Mérida, druhý pak státy Trujillo, Cojedes, Guárico, Monagas, Falcón, Yaracuy, Portuguesa, Sucre a Barinas. Třetí shluk je tvořen státy Apure, Delta Amacuro a Amazonas. Čtvrtý shluk je jednočlenný, jedná se o stát Zulia. Pátý shluk reprezentují státy Aragua, Bolívar, Lara a Anzoátegui a poslední, šestý shluk, tvoří Miranda, Carabobo a Distrito Capital. Pro přehlednost uvádím následující tabulku s rozdělením států do jednotlivých shluků

Tab. 7: Přehled vytvořených shluků (Zdroj: zpracování vlastní)

Číslo shluku	Počet případů	Federativní státy
1	2	Vargas, Nueva Esparta
2	11	Táchira, Mérida, Trujillo, Cojedes, Guárico, Monagas, Falcón, Yaracuy, Portuguesa, Sucre, Barinas
3	3	Apure, Delta Amacuro, Amazonas
4	1	Zulia
5	4	Aragua, Bolívar, Lara, Anzoátegui
6	3	Miranda, Carabobo, Distrito Capital

Následující dvě tabulky zobrazují vypočtené průměrné hodnoty indikátorů pro vytvořené shluky:

Tab. 8: Průměrné hodnoty indikátorů pro vytvořené shluky (Zdroj: INE, zpracování vlastní)

	Počet obyvatel	Původní obyvatelstvo %	Porodnost	Úmrtnost	Chudoba %	Extrémní chudoba %	Sňatkovost
shluk 1	425 817	0,17	8 890	2 256	19,54	3,69	1 519
shluk 2	837 067	0,61	17 078	3 449	25,76	7,48	2 966
shluk 3	283 292	5,95	8 636	607	41,82	17,18	1 159
shluk 4	3835233	61,21	97563	18989	32,7	10,75	14644
shluk 5	1 699 054	3,18	35 217	7 728	26,34	7,56	6 886
shluk 6	2 467 085	0,39	48 387	14 209	17,31	3,86	7 227

Tab. 9: Průměrné hodnoty indikátorů pro vytvořené shluky (Zdroj: INE, zpracování vlastní)

	Rozvodovost	Fertilita	Naděje dožití při narození	Dětská populace (0-14) %	Produktivní populace (15-65) %	Poproduktivní populace (65+) %
shluk 1	583	2,24	72,26	1,47	1,57	1,69
shluk 2	730	2,65	69,37	3,02	2,88	2,92
shluk 3	205	3,51	68,13	1,20	0,87	0,64
shluk 4	4348	2,67	68,72	14,38	13,43	12,12
shluk 5	2 029	2,40	71,22	5,80	5,80	5,38
shluk 6	2 128	2,08	71,88	7,54	8,64	9,65

5. 5. 2 Interpretace výsledků

1. shluk ze států Vargas a Nueva Esparta se vyznačuje velmi nízkým podílem původního (domorodého) obyvatelstva, ze všech vytvořených shluků má nejmenší hodnotu. Dále také má, v porovnání s ostatními shluky, velmi nízký podíl obyvatel žijící pod hranicí chudoby či extrémní chudoby. S tím jednoznačně souvisí naděje na dožití při narození, neboť tento shluk vykázal pro tuto proměnnou jasně nejvyšší hodnotu ze všech. Zajímavé také je, že tento shluk má vyšší hodnotu u indikátoru rozvodovost, a to až dvojnásobně, oproti např. shluku 2 (samozřejmě bereme v potaz počet obyvatel). Také indikátor fertilita je u tohoto shluku velmi nízký. Dle dostupných informací bychom mohli soudit, že se jedná o skupinu států s příznivější sociální situací.

2. shluk je nejpočetnější, vykazuje také poměrně nízké procento podílu domorodých obyvatel, avšak oproti 1. shluku je zde trochu vyšší podíl obyvatel žijící pod hranicí chudoby, průměrně se týká jedné čtvrtiny a u indikátoru extrémní chudoba se tato hodnota průměrně pohybuje nad 7%, což je druhá nejvyšší naměřená hodnota. U tohoto shluku byla také naměřena druhá nejnižší hodnota u indikátoru naděje na dožití při narození.

3. shluk tvořený státy Apure, Delta Amacuro a Amazonas se poměrně výrazně liší od ostatních vysokými hodnotami indikátorů. Jednoznačně se jedná o shluk nejchudších států Venezuely, s průměrným podílem obyvatel žijících v chudobě více než 40%, 17% pak dokonce žije v extrémní chudobě. Vysoké hodnoty mají i další indikátory, jako je porodnost a fertilita, z čehož vyplývá také vysoké procento nezletilé populace. Velmi nízkou hodnotu, v porovnání s ostatními shluky, vykazuje indikátor úmrtnost, celkově tedy můžeme tento shluk klasifikovat jako nejrychleji rostoucí co do počtu obyvatel. Posledním, nezanedbatelným faktem, je druhá největší naměřená průměrná hodnota podílu domorodých obyvatel.

4. shluk tvořený pouze státem Zulia je zcela specifický kvůli vysokému procentu domorodých obyvatel, je zde koncentrováno 60 % všech domorodých obyvatel Venezuely. Hodnoty u indikátorů chudoba a extrémní chudoba jsou druhé nejvyšší, proměnná fertilita dosahuje jen lehce nadprůměrné hodnoty.

5. shluk je charakteristický vyšším podílem domorodého obyvatelstva, byla zde naměřena druhá největší hodnota, nicméně indikátory chudoba a extrémní chudoba vykazují hodnoty srovnatelné se shlukem č. 2, u kterého je podíl domorodého obyvatelstva značně nižší, a to až pětinašobně. Indikátor porodnost se u tohoto shluku nikterak neodlišuje od průměru, což má zcela jistě na procento chudoby příznivý dopad.

6. a poslední shluk je jednoznačně výjimečný nejnižší hodnotou u indikátoru porodnost a nejvyšší u indikátoru úmrtnost, jedná se tedy o shluk s nejrychleji klesající populací. S tím souvisí i indikátory chudoba a extrémní chudoba, u kterých byly pro tento shluk také naměřeny zcela nejnižší hodnoty. Souhrnně tak lze říci, že se jedná o shluk nejrozvinutějších federativních států Venezuely, z důvodu, že pro rozvíjející se státy bývá klesající populace typická.

Shluková analýza prokázala, že indikátory chudoba a extrémní chudoba jsou nejvíce koncentrované v těch státech, ve kterých je vyšší podíl domorodých obyvatel. Tyto shluky vykazují také vyšší tempo růstu populace. V roce 2011 bylo chudobou ve Venezuele ohroženo 33 %, extrémní chudobou pak 9 % obyvatel. Průměrná hodnota u shluku 3 je přitom 41,82 a 17 %. Tedy i navzdory sociálním programům se po téměř 10 letech od jejich zavedení státy s větším podílem původního obyvatelstva od ostatních stále značně liší. Ještě zajímavější by samozřejmě bylo porovnat tyto výsledky s daty z předchozího sčítání lidu v roce 2001, venezuelská vláda však mnohé z těchto údajů vůbec nezveřejnila.

5.5.3 Volební preference u vytvořených shluků

Pojďme se nyní podívat na přehled volebních hlasů z prezidentských voleb z roku 2012 a 2013. V následující tabulce jsou zobrazeny výsledky z roku 2012 seřazené podle shluků, které jednotlivé federativní státy v analýze utvořily. Lze pozorovat jednoznačnou převahu Huga Cháveze, opoziční kandidát Henrique Capriles zvítězil pouze ve státech Táchira a Mérida, což jsou v rámci druhého shluku státy s nejnižším podílem chudého obyvatelstva.

V ostatních státech se těšil větší podpoře Chávez, nejvýraznější podpora byla zaznamenána ve státě Portuguesa, kde mu patřilo 70 % všech platných hlasů. Portuguesa, zařazená také do druhého shluku, vykazuje poměrně vysoké hodnoty chudoby, porodnosti a dalších indikátorů.

Tab. 10: Volební preference - prezidentské volby 2012 (Zdroj: Actualidad Presidenciales, zpracování vlastní)

Volební preference - prezidentské volby 2012		
Federativní stát	Vítězný kandidát	Podíl hlasů
Shluk 1		
Vargas	Hugo Chávez	61,26%
Nueva Esparta	Hugo Chávez	50,99%
Shluk 2		
Táchira	Henrique Capriles	56,44%
Mérida	Henrique Capriles	51,58%
Trujillo	Hugo Chávez	63,69%
Cojedes	Hugo Chávez	64,67%
Guárico	Hugo Chávez	63,80%
Monagas	Hugo Chávez	58,11%
Falcón	Hugo Chávez	59,67%
Yaracuy	Hugo Chávez	59,97%
Portuguesa	Hugo Chávez	70,63%
Sucre	Hugo Chávez	59,28%
Barinas	Hugo Chávez	58,84%
Shluk 3		
Apure	Hugo Chávez	65,00%
Delta Amacuro	Hugo Chávez	62,54%
Amazonas	Hugo Chávez	52,82%
Shluk 4		
Zulia	Hugo Chávez	53,25%
Shluk 5		
Aragua	Hugo Chávez	58,25%
Bolívar	Hugo Chávez	53,11%
Lara	Hugo Chávez	50,04%
Anzoátegui	Hugo Chávez	51,34%
Shluk 6		
Miranda	Hugo Chávez	49,76%
Carabobo	Hugo Chávez	54,21%
Distrito Capital	Hugo Chávez	54,76%

O půl roku později následovaly další prezidentské volby, které ovšem pro Chávezova následníka neznamenal tak přesvědčivé vítězství. U třetího shluku, tedy shluku nejchudších států, můžeme pozorovat trvající podporu chavismu. Henrique Capriles získal vítězství celkem v osmi státech. V prvním shluku je to stát Nueva Esparta, ve druhém Táchira a Mérida, které ovládl Capriles již v roce 2012. Zajímavá je změna u čtvrtého a pátého shluku, kde se podpora Caprilese značně zvýšila a s výjimkou státu Aragua získal převahu ve všech těchto státech s větším podílem domorodého obyvatelstva.

Tab. 11: Volební preference - prezidentské volby 2013 (Zdroj: Elecciones Venezuela, zpracování vlastní)

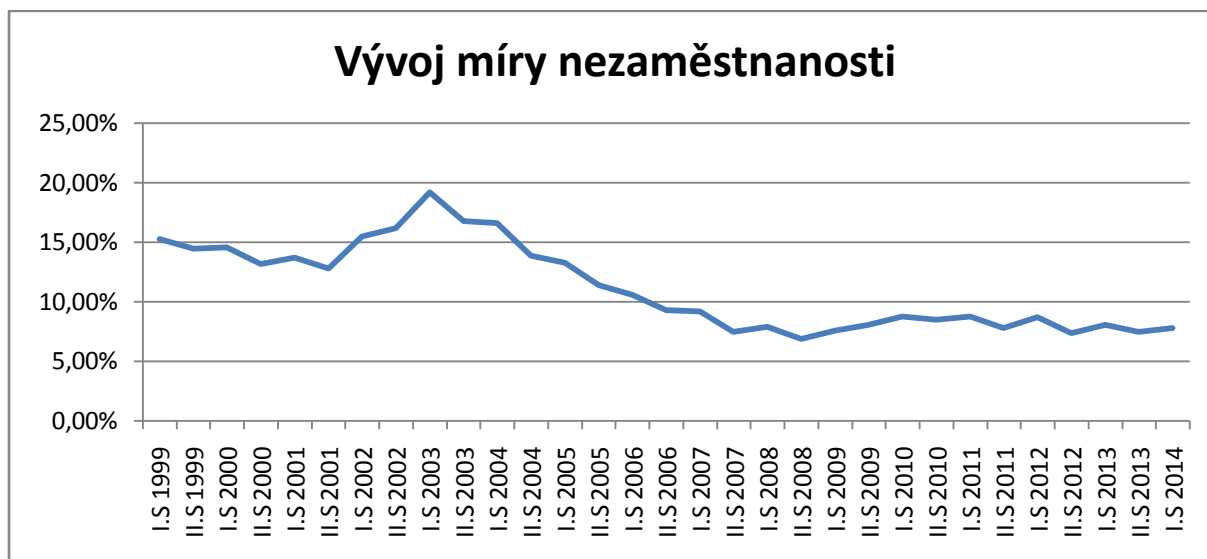
Volební preference - prezidentské volby 2013		
Federativní stát	Vítězný kandidát	Podíl hlasů
Shluk 1		
Vargas	Nicolás Maduro	56,93%
Nueva Esparta	Henrique Capriles	52,94%
Shluk 2		
Táchira	Henrique Capriles	62,94%
Mérida	Henrique Capriles	57,02%
Trujillo	Nicolás Maduro	59,73%
Cojedes	Nicolás Maduro	61,15%
Guárico	Nicolás Maduro	59,09%
Monagas	Nicolás Maduro	55,36%
Falcón	Nicolás Maduro	53,03%
Yaracuy	Nicolás Maduro	56,47%
Portuguesa	Nicolás Maduro	65,19%
Sucre	Nicolás Maduro	57,45%
Barinas	Nicolás Maduro	52,00%
Shluk 3		
Apure	Nicolás Maduro	61,21%
Delta Amacuro	Nicolás Maduro	59,68%
Amazonas	Nicolás Maduro	51,94%
Shluk 4		
Zulia	Henrique Capriles	52,18%
Shluk 5		
Aragua	Nicolás Maduro	54,05%
Bolívar	Henrique Capriles	51,95%
Lara	Henrique Capriles	52,42%
Anzoátegui	Henrique Capriles	52,46%
Shluk 6		
Miranda	Henrique Capriles	52,35%
Carabobo	Nicolás Maduro	50,39%
Distrito Capital	Nicolás Maduro	51,32%

Z výsledků je tedy patrný pokles podpory PSUV a jejího kandidáta navrženého zesnulým prezidentem. Mohli bychom vyjmenovat několik možných důvodů, které tento pokles popularity způsobily. Zaprvé, osobnost Huga Cháveze byla velmi výrazná, Maduro je oproti němu slabší. Za druhé, do volebních kampaní Chávez vždy investoval velké množství financí, kterými si zajišťoval přízeň. V neposlední řadě je to také neustále se zhoršující ekonomická situace země, která snižuje důvěru obyvatel v současnou vládu.

5.6 Sociální situace

5.6.1 Nezaměstnanost

Dle níže uvedeného grafu se zdá být situace na trhu práce v posledních letech poměrně stabilní. Situace se výrazně zhoršila v roce 2003, pravděpodobně v souvislosti s ropnou stávkou a pokusem o státní převrat, poté ale nezaměstnanost klesala a od roku 2007 se bez výraznějšího kolísání udržuje zhruba na 8 %.

Obr. 13: Vývoj míry nezaměstnanosti (Zdroj: INE, zpracování vlastní)

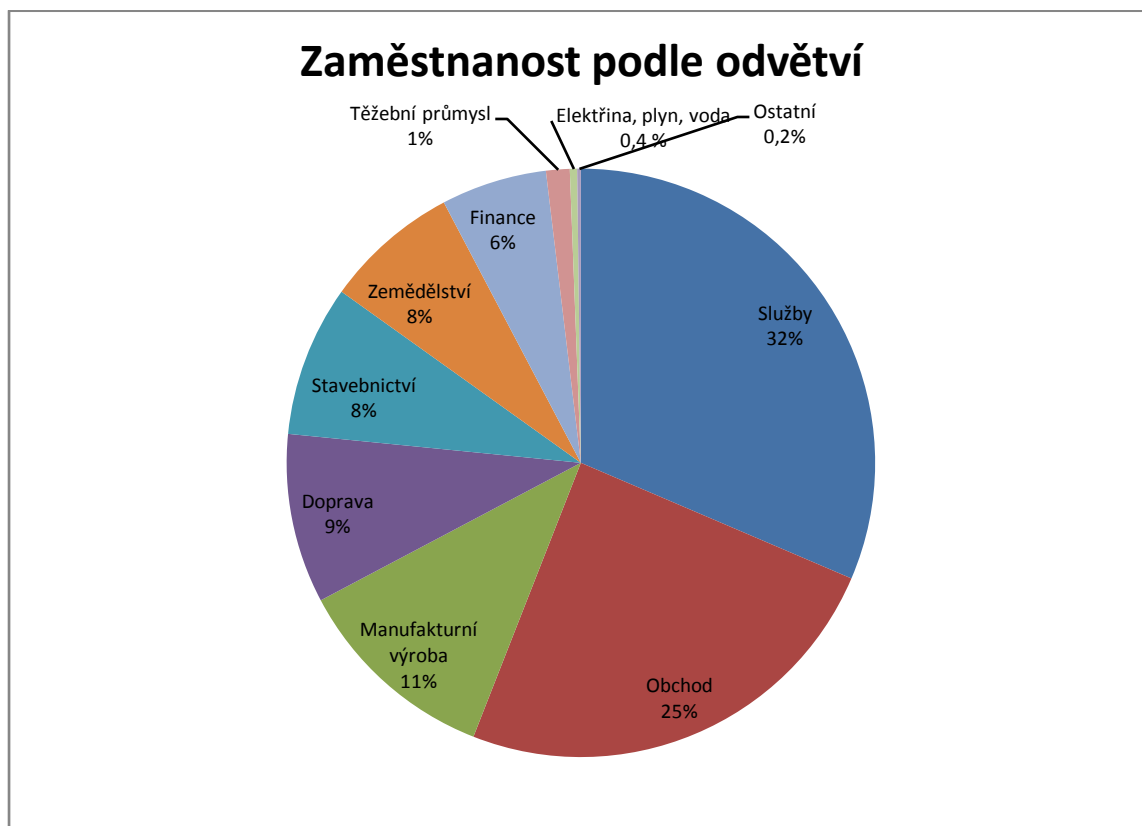
Zaměříme-li se však na rozložení pracovních příležitostí mezi jednotlivé sektory ekonomiky, zjistíme, že zdaleka nejvyšší nezaměstnanost je ve stavebnictví, následovaná nezaměstnaností v těžebním průmyslu. Nejnižší nezaměstnanost pozorujeme v sektoru zemědělství, rybolovu a lesnictví, dále pak v oblasti služeb (elektřina, voda, plyn).

Tab. 12: Nezaměstnanost podle ekonomického sektoru (Zdroj: INE, zpracování vlastní)

Rok	Nezaměstnanost podle ekonomického sektoru				
	Stavebnictví	Těžební průmysl	Manufakturní průmysl	Zemědělství, lesnictví, rybolov	Energetické služby
2000	27,4	12,9	15,3	8,2	10,6
2001	25,1	8,8	13,7	7	15,9
2002	27,6	15,2	14,9	8,4	11,5
2003	37,3	27	18,4	8,7	16,3
2004	29,3	24,4	15	7,7	8,3
2005	25,1	19,2	12,9	6	8,3
2006	19,4	15,4	9,5	6,3	5,9
2007	17,1	11,2	8,1	4,7	5,8
2008	14,9	9,3	6,9	4,8	5,8
2009	15,7	8,6	6,7	4,1	6,1

Téměř u všech odvětví byl zaznamenán prudký nárůst v "inkriminovaném" roce 2003 a později nezaměstnanost ve stavebnictví i v těžebním a manufakturním průmyslu klesá. Pokles nezaměstnanosti ve stavebnictví lze přičítat četným sociálním programům zaměřeným na rekonstrukci a výstavbu nových bytových jednotek (např. misie Hábitat, Vivienda Venezuela), i přesto ale vykazoval v roce 2009 tento sektor dvojnásobnou míru nezaměstnanosti, než byl celkový průměr. Oficiální statistiky po roce 2009 dosud venezuelské autority nevedly.

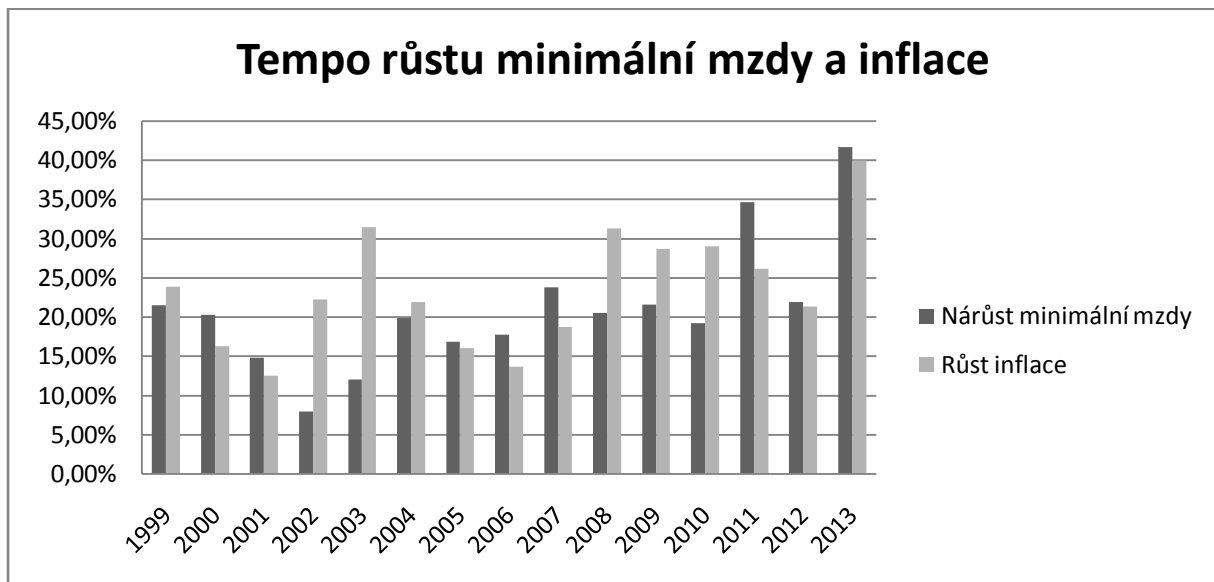
Na následujícím grafu nicméně můžeme vidět rozdělení pracovních příležitostí do jednotlivých odvětví ekonomiky (jedná se o data za rok 2013). Každý třetí Venezuelan tak v roce 2013 pracoval v sektoru služeb, kam se řadí samozřejmě i státní úředníci, pracovní místa placená ze státního rozpočtu. Oproti tomu v sektoru zemědělství, stavebnictví, manufakturní výroby či v těžebním průmyslu pracuje velmi malý počet lidí. Zde se odráží nepříznivá situace soukromého sektoru a nedostatečná podpora ze strany státu. Vysoký podíl státních zaměstnanců v ekonomice ale znamená obrovské státní výdaje, které Venezuela prokazatelně nezvládá financovat.

Obr. 14: Zaměstnanost podle odvětví (Zdroj: CEPAL, zpracování vlastní)

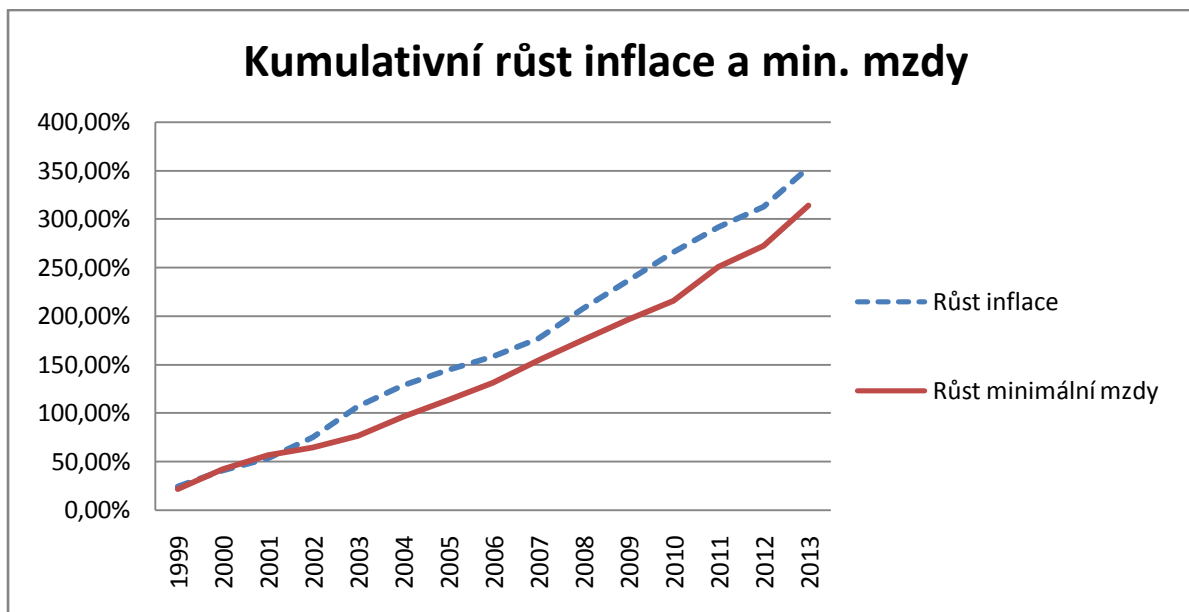
5.6.2 Minimální mzda

Smyslem stanovení minimální mzdy je sociální ochrana zaměstnanců, funguje jako záruka, že příjem neklesne pod úroveň, která je akceptovatelná v souvislosti s životními náklady. Nominální hodnota minimální mzdy se ve Venezuele zvyšuje, je to ale dostačující? Porovnáme-li nárůst mezd s růstem inflace na dostupných datech z let 1999-2013, vidíme, že situace úplně příznivá není. V letech 2002-2003 meziroční růst inflace nárůst minimální mzdy téměř trojnásobně převyšoval, růst mezd nebyl dostačující ani v letech 2008-2010. V období 2011-2013 se zvýšily mzdy více než byla procentuální změna inflace, což je pro obyvatele pozitivní. Na druhou stranu je třeba si uvědomit, že pro ekonomiku s tak velkým podílem zaměstnanců ve státním sektoru znamená růst minimální mzdy další zvyšování veřejných výdajů.

Obr. 15: Tempo růstu minimální mzdy a inflace (Zdroj: INE, zpracování vlastní)

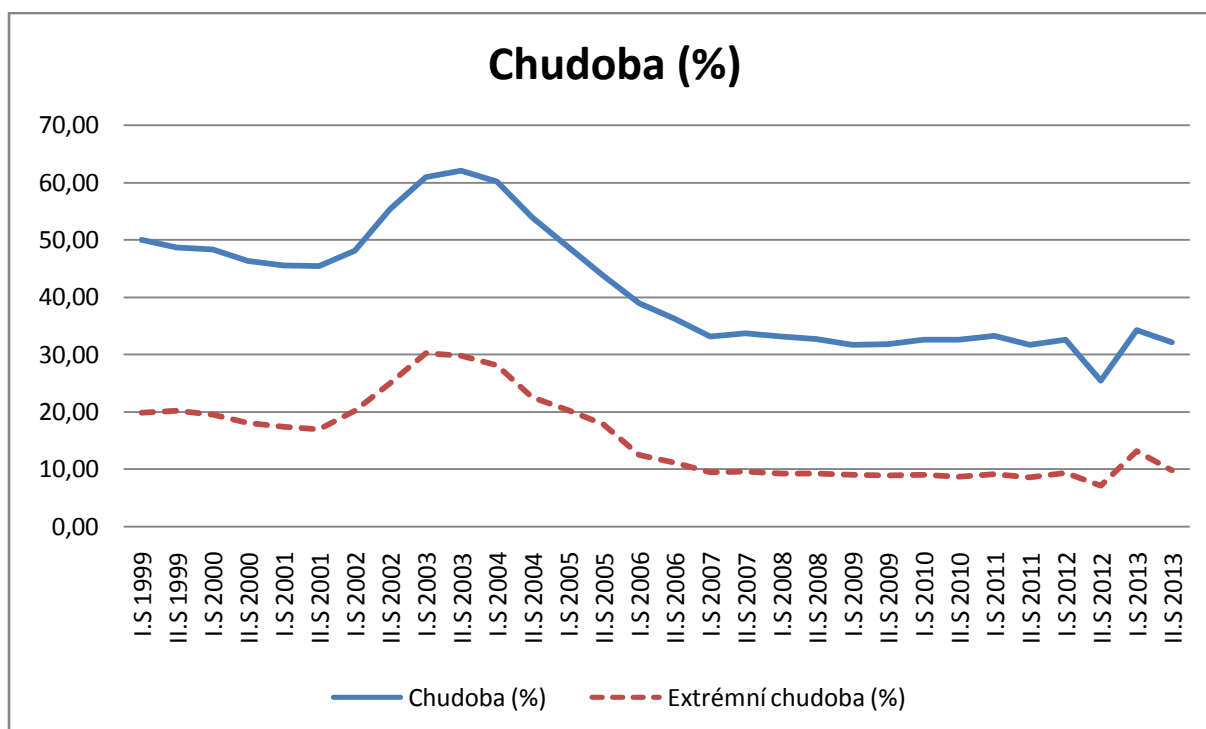
Jak uvádí deník El Universal, zatím poslední zvýšení minimální mzdy bylo odsouhlaseno prezidentem země v lednu tohoto roku, jedná se o 15% nárůst platů s platností od 1. května 2015. Tímto se nominální hodnota minimální mzdy dostane na částku 5622 bolívarů měsíčně, což oproti poslednímu údaji z roku 2013 představuje zvýšení o přibližně 78 % (El Universal 2015a). Pokud ale porovnáme kumulativní růst inflace a minimální mzdy, zjistíme, že inflace se i přesto zvyšuje více. Reálný plat Venezuelanů se tedy od roku 1999 zhoršil a tempo jeho růstu stále zůstává pod hranicí inflace, což značně snižuje kupní sílu obyvatelstva.

Obr. 16: Kumulativní růst inflace a minimální mzdy (Zdroj: INE, zpracování vlastní)

5.6.3 Chudoba

Vymýtí v zemi chudobu byl jeden z hlavních cílů, které Hugo Chávez prosazoval. Při jeho nástupu do úřadu v roce 1999 bylo podle oficiálních údajů ohroženo chudobou zhruba 49 % venezuelských domácností. Kvůli událostem v letech 2002-2003 i v této oblasti můžeme pozorovat velký nárůst, kdy chudoba přesáhla hranici 60 %. Po skokovém zvýšení začaly tyto hodnoty opět klesat, mezi lety 2006-2012 byla situace relativně stabilní, jedná se o téměř identický průběh jako u vývoje nezaměstnanosti. Na situaci měly velký vliv četné sociální programy, které vláda neměla velký problém financovat díky vysokým cenám ropy. Jelikož ale byly tyto sociální misie financovány především ze zisků za export ropy, konkrétně ze zisků PDVSA, učinila tímto krokem vláda své obyvatele v podstatě závislé na ropě. Po několika letech relativní stability se v roce 2013 se začíná podíl domácností žijících v chudobě opět zvyšovat. Novější oficiální data k dispozici nejsou, nicméně podle studie provedené třemi venezuelskými univerzitami (UCAB, UCV, USB) žilo v roce 2014 pod hranicí chudoby 48,4 % domácností (El Universal, 2015b).

Obr. 17: Chudoba (Zdroj: INE, zpracování vlastní)

Na opětovné zvýšení chudoby má vliv pokles cen ropy a vysoká inflace. Je tristní, že necelé dva roky ropné krize stačily k tomu, aby se úroveň chudoby v zemi dostala na úroveň z roku 1998. Celková sociální situace je ovšem nyní ještě horší, neboť míra inflace je oproti roku 1998 dvojnásobná a bohužel se reálně nedá počítat s průměrem 68,5 %. Představme si domácnost s nízkými příjmy, co potřebuje nejvíce? Potraviny. Tedy produkty, na které inflace dopadá nejvíce a pohybuje značně nad národním průměrem (102 % pro rok 2014). Pokud jsme srovnáním růstu inflace a minimální mzdy zjistili, že platy Venezuelanů značně zaostávají, a to mluvíme o průměrné inflaci vypočítané ze "všech" produktů, není moc těžké si představit, jak postačuje takový plat pro nákup potravin s více než 100% inflací. Záměrně jsme "všech" uvedli v uvozovkách, reálná míra inflace by totiž musela zahrnovat i ceny produktů na černém trhu, který se ve Venezuele rozrůstá čím dál více, jakkoli si to venezuelská odmítá připustit. Jaké se ale nabízí řešení?

Prezident Nicolás Maduro prohlásil, že současná ekonomická situace země neohroží sociální programy pro boj s chudobou, ani nedojde k redukci financí na ně určených. Podle mnohých ekonomů však sociální programy nejsou řešením pro zlepšení sociální situace Venezuelanů. Jedním problémem je fakt, že výše finančních prostředků určených na misie není jasně vymezená ve státním rozpočtu (zejména proto, že většina zdrojů pochází ze státní PDVSA), což zvyšuje nedůvěru a má negativní vliv na růst inflace. Dalším problémem je samotné pojetí této sociální politiky, nelze dlouhodobě udržovat obyvatelstvo v "umělé

prosperitě". Sociální programy mohou lidem pomoci bojovat s chudobou a dát jim šanci se z ní vymanit. Pro udržitelnou uspokojivou situaci však je zapotřebí fungující ekonomika, která lidem poskytuje smysluplnou práci, možnost investovat do svého vzdělání a moci ho v praxi využít. Situace, kterou vytváří vláda těmito programy má opačný efekt - stát jako celek rozkládá. A nelze přeci předpokládat, že v nemocném těle budou zdravé orgány (El Universal, 2015c).

5.6.3 Kriminalita

Bezpečnostní situace ve Venezuele je velmi vážná, velkým problémem je zvyšující se počet ilegálně držaných zbraní, jejichž počet je odhadován na zhruba 12 milionů. Problémem je také nedostatek orgánů trestního řízení, od řadových policejních strážníků až po soudce, trestné činy se nezvládají prošetřovat a podle průzkumů tak pouze každý desátý delikt je řádně vyšetřen a souzen. Dle mezinárodních standardů by země s takovou mírou kriminality měla mít čtyři policisty na tisíc obyvatel, při třiceti milionové populaci tedy zhruba 120 tisíc strážníků. Venezuela jich má však pouze 70 tisíc, kteří navíc každý den sledují znepokojující útoky mířené do jejich řad. (Vásquez Benítez, 2012).

Ozbrojení veřejnosti pro ně představuje velké riziko, jsou vystavováni každodennímu nebezpečí smrti. Jen za rok 2014 bylo v zemi zavražděno 338 policistů, buď za účelem získání jejich střelné zbraně nebo často také pouze pro získání určité "společenské prestiže". To je také důvodem, proč policisté často některé zločiny přehlíží a při hlídkování na ulicích jsou často více zaměstnaní obavami o svou bezpečnost (Flores, 2015).

Počet obětí trestného činu od Chávezova nástupu prudce vzrůstal, na níže uvedeném grafu, který zobrazuje počet vražd na sto tisíc obyvatel, můžeme kromě tohoto negativního vývoje pozorovat i rozdílné údaje v posledních letech. Zatímco oficiální údaje (které se mi osobně dohledat nepodařilo) vykazují od roku 2008 mírný pokles, data spočítaná nevládní organizací OVV za stejné období ukazují téměř dvojnásobný nárůst.

Fuente: CICPC, MinPP Interior y Justicia, Lacso, Provea, Centro para la Paz UCV, OVV, OMS y ODHgc.

Obr. 18: Vývoj kriminality: Počet vražd na 100 tisíc obyvatel (Zdroj: Prodavinci)

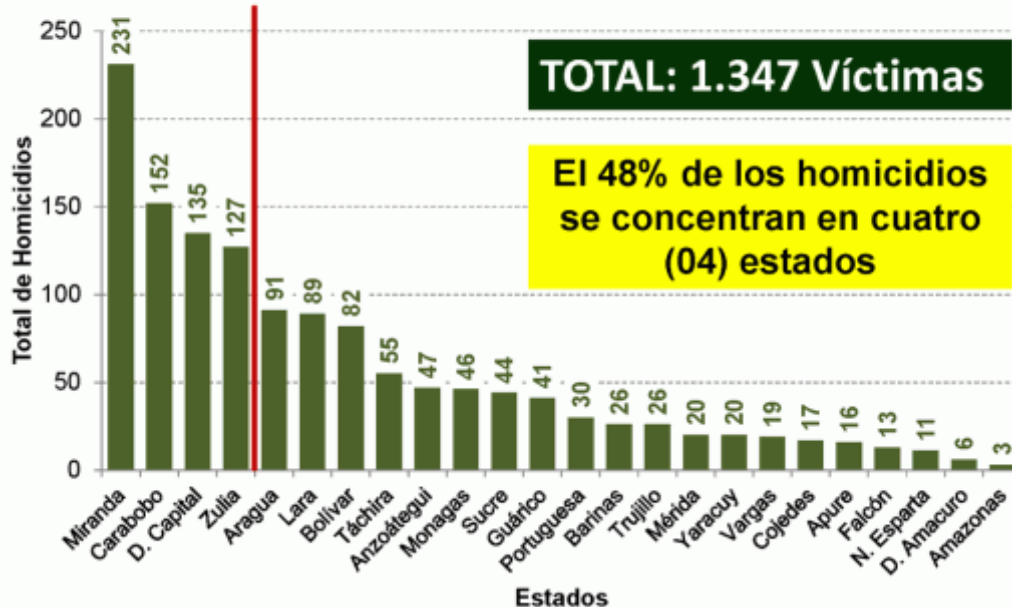
Podle dostupných údajů bylo ve Venezuele v roce 2013 spácháno 24 763 vražd, tedy neuvěřitelných 67 zavražděných lidí denně¹⁴ (Infobae, 2014a).

Takový počet závažných trestných činů vynesl zemi druhou nejhorší pozici ze všech zemí světa, počtem vražd Venezuelu překonává pouze Honduras. V roce 2014 na této pozici zůstává s počtem vražd 24 980 a indexem 82 zavražděných na sto tisíc obyvatel. Vývoj kriminality je bezesporu jedním z nejviditelnějších selhání Chávezovy, ale i Madurovy vlády (El Comercio, 2014).

Vláda proto postupně přestala s pravidelným informováním veřejnosti o vývoji kriminality. Následující graf ovšem pochází ze studie z roku 2012, kterou zveřejnila venezuelská politická strana PSUV. Odhaluje počet vražd spáchaných v lednu 2012 pro každý ze států zvlášť, přičemž vychází najevo, že téměř polovina vražd se stala pouze ve čtyřech státech - Miranda, Carabobo, Distrito Capital (s hlavním městem Caracas) a Zulia.

¹⁴ Pouze pro srovnání, v České republice bylo za rok 2013 zaznamenáno 188 vražd a pokusů o vraždu. Počet vražd ve Venezuele byl tedy zhruba 45x vyšší než v ČR. Viz: http://zpravy.idnes.cz/pocet-trestnych-cinu-loni-mirne-klesl-objasneno-44-procent-p3r-/krimi.aspx?c=A130115_115248_krimi_js

Víctimas de homicidio a nivel nacional (Enero 2012)

Obr. 19: Počet zavražděných - leden 2012 (Zdroj: PSUV)

Zajímavé je, že až na Zuliu se jedná o státy, které nejenže jsou nejméně postižené chudobou, ale celkově patří k nejrozvinutějším státům Venezuely (viz kapitola 5.5). Chávezova hypotéza, podle které je vysoká kriminalita zaviněná chudobou, se tady příliš nepotvrdila. Kritikové Chávezova režimu dávají zhoršení bezpečnosti v zemi za vinu reformám, podle kterých měla policie více přihlížet na lidská práva a méně využívat ozbrojených sil. Upozorňují také na to, že Chávez do policejního sboru jmenoval své příznivce a více než na čemkoli jiném mu při výběru záleželo na politické loajalitě (Pardo, 2014).

5.7 Směnný kurz

Jak bylo zmíněno v teoretické části této práce, fixní směnný kurz byl v zemi zaveden v roce 2003 s cílem zamezit přílišnému úniku kapitálu a kontrolovat množství cizí měny a konkrétní účely jejího využití. Ve stejném roce byla tedy zřízena komise pro administrativní řízení a správu devizového trhu (CADIVI). Fixní kurz byl stanoven na 1600 bolívarů za dolar (aktuálně 1,6 VEF), následně byl několikrát devalvován, naposledy v roce 2013 na aktuálních 6,3 bolívarů za dolar. Devalvace kurzu nepochybně souvisela s poklesem ceny ropy, neboť je zřejmé, že tato sazba je nadhodnocena a síla měny uměle udržována za účelem zajištění nízkých cen importovaného zboží primární potřeby. Pokud tedy budeme vycházet z toho, že měna je uměle udržována na jisté úrovni, které dle své tržní hodnoty nedosahuje, je evidentní, že musí být, jednoduše řečeno, dotována ze státních prostředků. To pro ropnou velmoc, jakou je Venezuela, znamená čerpat tyto prostředky z výnosů za export ropy. Problém nastává, když cena ropy dlouhodoběji klesá a s ní také příliv zahraničního kapitálu. Podle mnohých expertů je racionálnější nesnažit se za každou cenu udržovat nízký směnný kurz a přikročit k další devalvaci měny. Realita je ve Venezuele ale jiná, vláda devalvaci měny oficiálního směnného kurzu určeného na pokrytí primárních potřeb nadále odmítá. Nedostatek financí je pak nucena řešit úvěry nebo tlakem na Centrální banku Venezuely, aby emitovala větší množství bankovek, které by tento deficit pokryly. To sebou samozřejmě přináší negativní důsledky, jako je zadlužení země a zvyšující se inflace (Salmerón, 2014).

Zvláštní situace panuje také pro občany, kteří chtějí ze země vycestovat. Při zavedení nového typu směny v roce 2003 nebyly dolary pro cestovatelské účely k dispozici vůbec. V roce 2004 je stanovena kvóta 2000 dolarů pro bezhotovostní platby a 200 dolarů pro platby v hotovosti. Později téhož roku byla tato kvóta navýšena na 3000/300 \$ a také byl určen příděl pro elektronické platby, který činil 1500 \$ ročně. O pouhé dva měsíce později znovu dochází k navýšení kvót pro cestovatelské účely, nyní na 4000/400 \$ ročně, příděl dolarů pro internetové platby se zvyšuje na 2500 \$ ročně. Výhodný kurz je pro Venezuelany samozřejmě lákavý, vláda ale zřejmě nevládá tak nízkou úrokovou sazbu dotovat, proto v roce 2005 dochází k devalvaci kurzu na 2,15 VEF za dolar, zároveň je však schválen příděl dolarů v hotovosti ve výši 400 \$ ročně. V roce 2007 se zvyšují kvóty na 5000 \$ pro platby kartou, 500 \$ pro výběr ze zahraničních bankomatů, získání hotovosti ve Venezuele je limitováno částkou 600 \$ a pro platby na internetu je Venezuelanům k dispozici 3000 \$. Na konci roku 2008 dochází k razantnímu snížení těchto kvót na 2500 \$ / 250 \$ v zahraničí a 400 \$ v hotovosti v zemi. V lednu roku 2010 se stanovuje druhý směnný kurz. První, levnější kurz ve výši 2,60 VEF za dolar určený pro import produktů z oblastí jako je potravinářský

průmysl, zdravotnictví, školství (zboží stanovené jako produkty primární potřeby). Druhý kurz, stanovený na 4,30 VEF za dolar má sloužit pro potřeby cestování a výdaje v zahraničí. V červnu roku 2010 je ustanoven nový směnný systém SITME¹⁵, který má umožnit nákup a prodej dolarů ve formě státních dluhopisů, s kurzem 5,3 VEF za dolar. Tento systém však zůstává v platnosti pouze do roku 2013, kdy je zrušen a směnný kurz se opět sjednocuje se sazbou 6,3 VEF/dolar. Na konci roku 2010 se také zavádí diferenciací přidělů dolarů pro cestování v závislosti na destinaci. V březnu roku 2013 se vytváří SICAD, určený pro bezhotovostní platby a o rok později SICAD II, pro nákup a prodej dolarů v hotovosti, systémy jejichž směnný kurz je nestálý a podléhá dražbě (s počáteční hodnotou 12 VEF za dolar). V únoru 2015 se SICAD I a II sjednocuje a venezuelská vláda stanovuje třetí směnný kurz SIMADI, jehož výše má být volně regulována v závislosti na poptávce. Co se týká kvót pro účely cestování, byly znovu sníženy a jsou diferencovány na základě místa pobytu, do kterého se lidé vydají. S maximální výší čerpání 3000 \$ ročně mohou Venezuelané žádat o přidělení finančních prostředků podle níže uvedené tabulky (El Universal, 2015d).

Tab. 13: Příděl zahraniční měny dle destinace a délky pobytu (Zdroj: El Universal, 2015d, zpracování vlastní)

Destinace	Délka pobytu		
	1-7 dní		8 a více dní
Afrika, Asie, Evropa a Oceánie	1000 \$		1125-2000 \$
Amerika:	1-3 dny	4-7 dní	8 a více dní
Kanada, Chile, Ekvádor, El Salvador, Guatemala, Honduras			
Země ALBA		1000 \$	1063-
Země MERCOSUR	700 \$		1500 \$
Aruba, Belize, Bonaire, Kolumbie, CostaRica, Curazao, USA, Guyana, Mexiko, Panama, Peru, Surinam	300 \$	500 \$	525-700 \$
Ostatní karibské ostrovy	300 \$	500 \$	525-700 \$

Proces získání přístupu k zahraniční měně, která Venezuelanům umožní vycestovat je velmi zdoluhavý, je třeba s dostatečným časovým předstihem podat žádost společně s kopiemi občanského průkazu, i přesto však není zaručeno, že se k penězům po schválení jejich přidělení dostanou. Realita je bohužel taková, že v současnosti jsou evidovány případy, kdy lidé, kteří už do zahraničí odcestovali, se ocitli bez finančních prostředků, což je přivádí do velmi nelehké situace. Kreditní karta, kterou do té doby běžně v zahraničí používali,

¹⁵Transacciones con Títulos en Moneda Extranjera. = Transakce s cennými papíry v cizí měně (vlastní překlad).

oznamuje překročení limitu a nepovolí provedení transakce, i když ve skutečnosti k vyčerpání dolarů nedošlo (Maduradas, 2015a).

Příděl dolarů pro platby na internetu (či ekvivalentní suma v jiné zahraniční měně) je v současnosti stanoven na 300 \$ ročně. Konkrétně 14. dubna 2015 prezident republiky Nicolás Maduro vydal prohlášení, že tento příděl lze čerpat pouze postupně, v maximální výši 100 \$ za každé čtyři měsíce. O den později bylo toto rozhodnutí oficiálně zrušeno. Toto závratně rychlé tempo, se kterým vláda mění svá nařízení, jen prozrazuje, v jak vážné a nestabilní ekonomické situaci se Venezuela nachází (El Universal, 2015e).

Dosud jsme mluvili pouze o fyzických osobách, kontrola směnných kurzů však ovlivňuje i právnické osoby, což má pro ekonomiku země mnohem závažnější důsledky. Nedostatečný přísun zahraniční měny znemožňuje společnostem dovážet primární suroviny nezbytné pro výrobu, udržovat a inovovat technologické zařízení a zefektivňovat tak produkci. Navíc komplikované získávání devíz může zhoršovat jejich platební schopnost a schopnost dostávání svým závazkům.

Třetí, nejvyšší směnný kurz SIMADI, který se oficiálně pohybuje ve výši přibližně 195 VEF za dolar, by proto mohl být krokem, který by mohl částečně pomoci k lepší budoucnosti, ovšem pouze za předpokladu, že do jeho vývoje stát nebude zasahovat a nechá regulaci jeho výše v rukou trhu. Umělé udržování silné měny, jak už bylo řečeno, způsobuje velkou poptávku po dolarech, jejich nedostatek a růst inflace. Dalším obrovským problémem, který tímto vzniká, je černý trh. S plným vědomím, že následující informace pochází z neoficiálního, tedy řekněme spekulativního zdroje, považuji za důležité nastínit vývoj kurzu na paralelním trhu. Ten zejména v poslední době po zavedení směnného kurzu SIMADI neuvěřitelně strmě stoupá. Dle mého pozorování se na počátku března tohoto roku pohyboval kolem hranice 200 bolívarů/dolar. Aktuálně, k 21.5., je to 355 VEF za dolar, během necelého čtvrt roku se tak paralelní kurz zvýšil o téměř o 80 %. (Dolartoday, 2015).

Opravdu je tedy oficiální směnný kurz levný a výhodný pro chudé venezuelské obyvatelstvo? Budeme-li vycházet z toho, jaké důsledky s sebou zavedení tohoto fixního směnného kurzu přineslo, tedy prudké navýšení inflace, korupci a rozmach černého trhu, pak je jeho cena poměrně dost vysoká.

5.8 Kontrola cen a problém domácí produkce

Zavedení fixního směnného kurzu, kterému jsme se věnovali v předchozí kapitole kontrola cen u řady produktů posouzených jako PPP způsobily v zemi vážný nedostatek základního zboží. Státní dohled, který má obyvatelům zajistit přístup k základnímu zboží stanovením maximálních cen, za které lze produkty prodávat, způsobil prudké zvýšení poptávky. Levné zboží si mohl dovolit téměř každý a spotřeba venezuelských domácností se zvyšovala. Nabídka brzy přestala uspokojovat poptávku a některé zboží, podléhající cenové regulaci, nebylo k dispozici. Zatímco v roce 2003 před zavedením státní kontroly cen byl průměrný nedostatek základního zboží kolem 5 %, v roce 2012 už představoval 16,3 %. O rok později byl průměrný nedostatek 37,2 % a za první trimestr roku 2014 činil průměr přibližně 51 % (Hernández, 2013).

Mezi základní potraviny, které chybí, patří:

- Sušené mléko (85,8% nedostatek)
- Cukr (85,3% nedostatek)
- Olivový olej (84,2% nedostatek)
- Mouka (71,4% nedostatek)
- Máslo (62,3 % nedostatek)
- Rostlinný olej (45-60% nedostatek)
- Mléko (45-60% nedostatek)
- Čerstvý sýr (45-60% nedostatek)
- Margarín (45-60% nedostatek)

(Rpp, 2013)

Podle studie, která byla provedena společností Datanálisis, v roce 2013 se snížil celkový objem nákupu u 65,2 % populace, z toho celá polovina přiznává, že nakupuje v menším množství a zhruba 21 % dotazované populace uvedlo, že přestali kupovat některé produkty, často pro jejich nedostatek (Infobae, 2014b).

Vážný nedostatek se přitom netýká pouze potravin, nedostatkovým zbožím je i toaletní papír, dětské pleny, mýdla a šampony na vlasy, deodoranty, čistící prostředky a mnoho dalších. Zdravotnictví se potýká s vážnými problémy, v lékárnách chybí antibiotika, mastičky i léky na vysoký krevní tlak. Mnohé z chybějících léků mají své "neregulované" alternativy, které jsou ovšem několikanásobně dražší (pro srovnání lék na tlak s regulovanou cenu stojí

5 Bs., jeho dostupnou alternativu pořídíte za zhruba 100 Bs.). Situace v nemocnicích a zdravotnických centrech je natolik závažná, že dokonce mnozí příbuzní zemřelých pacientů podepisují souhlas s opětovným použitím jejich kardiostimulátoru. Nedostatek v sanitární oblasti se aktuálně pohybuje kolem 80 %, v některých nemocnicích však není nic a přijatí pacienti musí jednoduše čekat, zda přijdou zásoby (Daniel, 2015).

Taková nouze o základní zboží vyvolává masivní nárůst černého trhu. V zemi se v posledních letech značně rozšířil výskyt pouličních prodejců, tzv. *bachaqueros* („*el bacheco*“ je venezuelský výraz pro obrovského mravence, který přenáší velké množství potravy). Tito profesionální „frontaři“ začínají pracovat v nočních hodinách a po několikahodinovém stání ve frontě nakoupí s pomocí zfalšovaných průkazů mnohem více zásob, než které skutečně využijí, a ty poté prodávají na černém trhu za až pětinasobně vyšší ceny (El Nacional, 2015).

S nedostatkem souvisí i nárůst kriminality, kromě krádeží a loupeží motivovaných nabytím finančních prostředků se v poslední době rapidně zvyšují krádeže jídla. Ozbrojené skupiny se přitom zaměřují nejen na přepadávání různých supermarketů, ale také na kamiony, které do nich přepravují zásoby, přičemž se nezdráhají pro jídlo i zabít. Někteří analytici upozorňují, že kvůli neustále se zhoršující situaci se mění účel těchto organizovaných trestných činů. Zatímco dříve sloužily zejména pro zásobování alternativního trhu, v posledních měsících se často setkávají s tím, že si pachatelé svou kořist ponechají, aby uživilí vlastní rodiny (Infobae, 2015).

Jak se ukázalo, regulované státní ceny jsou pro podniky v podstatě likvidační a jejich příjmy mnohdy ani zdaleka nevystačí na pokrytí nutných nákladů. V následující tabulce uvádím přehled situace vybraných společností zejména z potravinářského sektoru.

Tab. 14: Přehled situace vybraných společností (Zdroj: Aporrea, El Nacional, El Impulso, La verdad, Prodavinci, zpracování vlastní)

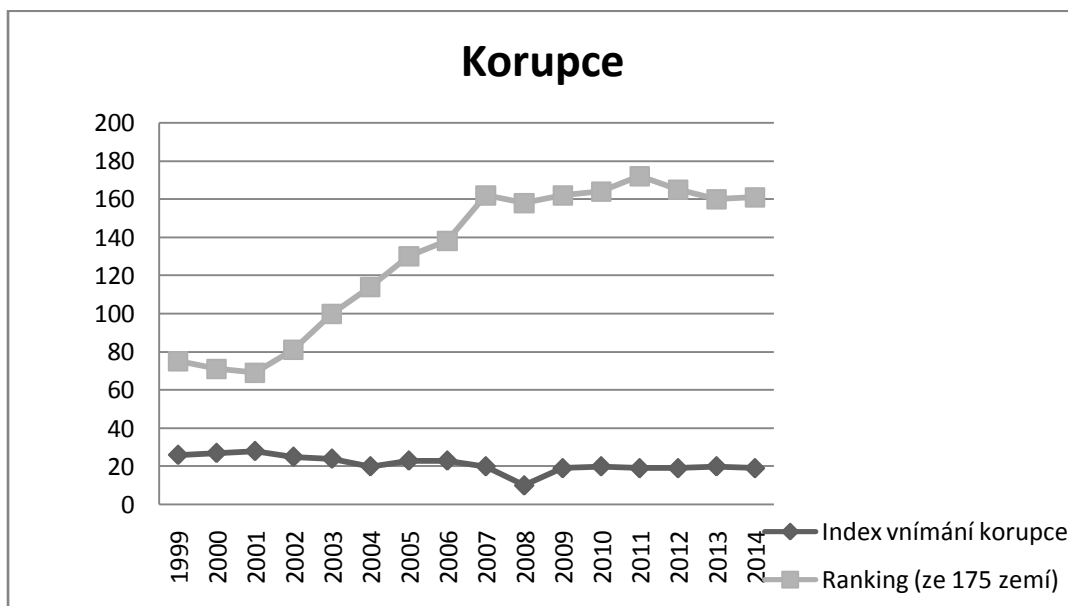
Název společnosti	Zaměření výroby	Zestátnění	Současný stav
Conservas Alimenticias La Gaviota	Zpracování sardinek	2009	Nedostatek primárních surovin, finanční problémy, nefunkční stroje.
Arroz Cargill Venezuela, S.R.L.	Zpracování rýže	2009	Nedostatek primárních surovin, snížení produkce o více než 50 %.
Gruma	Produkce mouky	2010	Úplné zastavení činnosti v roce 2013.
Café Fama de América	Produkce kávy	2009	Nedostatek primárních surovin, finanční problémy, snížení produkce o 50 %.
Ruedas de Aluminio, C.A.	Hliníkové ráfky	2008	V tíživé situaci již před znárodněním, po neúspěšných pokusech obnovit její činnost pozastavena roku 2009.

Jedná se o jedny z mnoha společností, které byly během Chávezovy vlády vyvlastněny. V podstatě všechny vykázaly pokles produkce či dokonce zastavení činnosti. Mezi hlavní důvody této situace patří zmiňované nízké ceny za produkty, špatný přístup k devizám a tudíž problémové získávání primárních surovin potřebných pro výrobu a byrokratické překážky (Linares, 2011).

Zestátnění a umožnění "levného prodeje", které mělo vést k dostatečné produkci a zásobování obyvatel, tedy příliš efektivní zatím není. Podniky, kde je majoritním vlastníkem stát navíc nemají na koho jiného se v případě finančních problémů oproti, než opět na stát. To čemu přihlížíme v případě Venezuely, je v podstatě cílená likvidace dříve soukromého sektoru hospodářství ve jménu solidarity a rovnosti. Kde není domácí produkce, je nutné importovat, což pro venezuelskou vládu znamená investovat další a další finance, aby byla schopna zaručit import nezbytných produktů za preferenční směnný kurz 6,3 bolívarů za dolar. Finance, jejichž získání znamená pro Venezuelu stále větší zadlužování.

5.9 Korupce

Korupce a "praní špinavých peněz" jsou ve Venezuele obrovským problémem, který rozhodně nezačal až s nástupem Cháveze, objevuje se v zemi již o několik desetiletí dříve bývá spojován zejména s nalezišti a těžbou ropy. Index vnímání korupce, kterým se zemi přidělují body v rozmezí 0-100, přičemž 0 znamená nejhorší stav, za posledních 15 let klesl z 27 bodů na 19 bodů, což samo o sobě nezní tak hrozivě. Dokud si neuvědomíme, že to znamená pokles o zhruba 85 příček na světovém žebříčku. V roce 2011 se dokonce Venezuela na 172. pozici z celkového počtu 175 srovnávaných zemí.

Obr. 20: Korupce (Zdroj: Datosmacro, zpracování vlastní)

Korupce v zemi existuje snad na všech úrovních. Kontrola cen a směnných kurzů, nedostatek potravin a ostatních základních produktů, stejně jako nedostatek dolarů, zdlouhavost úředních jednání a administrativních procesů, to jsou hlavní příčiny, které podněcují korupční jednání (Pardo, 2013).

Boj s korupcí byla přitom jedna z výzev, které se Hugo Chávez mnil po svém zvolení postavit. Kroky jeho vlády však zdá se měly zcela opačný efekt. To co probíhá od jeho zvolení je koncentrace moci ve vládní sféře, uzavřenost venezuelské ekonomiky a velmi špatný přístup k informacím o veřejných financích.

Dle údajů Světové banky a Mezinárodního měnového fondu mají Venezuelané na zahraničních účtech zhruba 450 miliard dolarů, z toho více než 350 miliard dolarů nemá prokázaný původ. To samozřejmě dává podnět k nejrůznějším spekulacím a podezřením

z korupce, v rámci snahy o objektivitu se však těmito spekulacemi nebudu více zabývat a zůstanu pouze u konstatování již zmíněné informace (Delgado, 2015).

S tímto ale souvisí také tzv. Falcianiho seznam, zveřejněný v roce 2008 zaměstnancem švýcarské pobočky britské banky HSBC. Jedná se o dokument, který vyzrazuje jména všech držitelů účtů u této instituce, včetně výše zůstatku, který se na kontech nachází. Podle něho v té době existovalo 1138 bankovních účtů, jejichž majiteli byli občané venezuelské národnosti. Celková výše vkladů byla navíc velmi vysoká.

Tab. 15: Výše vkladů ve švýcarské bance podle země (Zdroj: Albaciudad, zpracování vlastní)

Země	Celková výše vkladů
Švýcarsko	31 miliard dolarů
Velká Británie	21,7 miliard dolarů
Venezuela	14,8 miliard dolarů
Spojené státy americké	13,4 miliard dolarů

Jakkoli však tyto údaje vypadají na první pohled podezřele, je třeba zdůraznit, že doposud nebyla prokázána žádná trestná činnost v souvislosti s těmito konty. Jak bylo zjištěno, v mnoha případech se nejednalo o soukromé účty, nýbrž o státní rezervy vládních institucí, jimiž byly soukromé osoby uveřejněné na inkriminovaném seznamu pověřeny nesením odpovědnosti za správu těchto financí (Albaciudad, 2015).

V posledních době se však vyšetřují i další podezření z korupčního jednání. Komise pro prevenci korupce a peněžních přestupků (Sepblac) se zabývá podezřelými transakcemi na účtech španělské Banco Madrid, ve kterých figurují bývalí členové Chávezovy vlády. Jedná se o mnohamilionové úplatky, kterými si několik španělských firem mělo zajistit získání lukrativních zakázek (Hernández, 2015).

Vážným obviněním z korupce čelí Venezuela také ze strany Spojených států amerických. Podle amerického Ministerstva financí je venezuelská státní ropná společnost zapletená do mezinárodního praní špinavých peněz, kdy za pomoci soukromé andorrské banky BPA "myla" finanční prostředky vytvářením fiktivních společností, na jejichž účty měly být následně převáděny peníze z fondů PDVSA (Maduradas, 2015b).

5.10 Venezuela a zahraniční spolupráce

V poslední kapitole praktické části této práce si shrneme vnější ekonomické vztahy Venezuely. Zahraniční obchod země a export produktů byl v zemi vždy postaven na ropném průmyslu a právě díky velkým zásobám ropy se Venezuela v rámci rozvojového světa vždy řadila ke státům s největším objemem exportu do rozvinutých zemí. Právě kvůli monotónnosti vyváženého zboží je země velice zranitelná na výkyvy světových cen a dopady světových krizí, což lze výrazně pozorovat právě v několika posledních letech. Nicméně mezinárodní vztahy Venezuely se s nástupem Huga Cháveze do úřadu značně zhoršily.

Nový režim, který s sebou Chávez přinesl, se mnohem více zakládá na nacionalismu a myšlenkách Simóna Bolívara o sjednocení Latinské Ameriky. Jedním z nejvýraznějších projevů integračního smýšlení je založení mezinárodní organizace ALBA. Zakládajícími státy se v roce 2004 staly Kuba a Venezuela, přičemž tato spolupráce vznikla dohodou o zapojení kubánských lékařů a učitelů do bolívarovských misí výměnou za dodávky ropy. Později se do této organizace zapojily i další latinskoamerické státy, jako je Bolívie, Nikaragua, Sv. Vincent a Granada, Antigua a Barbuda, Ekvádor a Dominikánská republika, tedy nejchudší státy Latinské Ameriky. Mezi hlavní cíle organizace ALBA patří vytvoření zóny volného obchodu, boj proti chudobě a všeobecně proti tíživé sociální situaci a nerovnoměrnému rozvoji. Venezuela se v rámci ALBA o vybudování si pozice lídra regionu, vzhledem k jednostrannému financování tohoto sdružení, se tato investice nezdá být příliš efektivní (Nachtigallová, 2011).

Podobnou dohodou s vazbami na ALBA je Petrocaribe, založená v roce 2005 Hugem Chávezem, která v současnosti sdružuje 18 zemí z karibské oblasti. Smyslem obchodní dohody je dodávání ropy za preferenčních podmínek, s možností odložení platby až na 2 roky a hrazení formou dlouhodobých splátek s minimálními úroky. Běžnou praxí je v rámci těchto států úhrada ropy jiným zbožím či službami, jako již zmíněné vyslání kubánských lékařů. Dále se pak dováží zejména potraviny. S klesající cenou ropy v posledních letech je však pro Venezuelu stále obtížnější tyto preferenční dodávky ropy "sponzorovat", dochází ke zpříšňování podmínek pro platby, či země hledá alternativy pro vývoz ropy mimo tuto alianci, které by přinesly zemi vyšší zisk (Jégl, 2015).

Mluvím-li o ropě, nesmím opomenout mezinárodní organizaci OPEC, jejíž je Venezuela zakládajícím členem. V současné době se Venezuela snaží v rámci OPEC prosadit snížení produkce ropy za účelem zvýšení její ceny. V dubnu letošního roku se venezuelský

ministr ropného průmyslu a těžby¹⁶ Asdrúbal Chávez a ministryně zahraničí Delcy Rodríguez dohodli s íránským ministrem zahraničí Mohamadem Yavadem Zarifem na podpoře rozhodnutí, které má Venezuela v plánu v OPEC prosadit (HispanTV, 2015).

Těžební kvóty však zůstávají na stejné úrovni i přes neustále klesající cenu. Vzhledem k vedoucímu postavení Saúdské Arábie, která má obrovské zásoby a dostatečně silnou ekonomiku, jež zemi nijak zvlášť neohrožuje ani při aktuální nízké ceně za barel ropy, je velmi těžké prosadit zmiňované restriktce. Na jedné straně je tlak na zvýšení ceny ropy, které by Venezuela opravdu potřebovala, na straně druhé však je úsilí konkurovat těžbě USA, která je v porovnání se současnými cenami, za které vyváží země OPEC, poměrně vysoká. I přes převis nabídky tak dosáhla Saúdská Arábie svého a OPEC vyčkává na reakci trhu, který by měl ceny upravit sám, jak prohlásil saúdskoarabský ministr pro těžbu ropy (Gualtieri, 2014).

Vyjma mezinárodních dohod a aliancí jsou pro Venezuelu důležité relace s dvěma světovými velmocemi, s USA a Čínou. Vztahy s USA jsou v posledních letech vyostřené v souvislosti s politickými kroky Venezuely. Vyvlastnění ropného průmyslu, ale i dalších sektorů, ve kterém figurovaly americké společnosti a kapitál, vedlo k nesčíslným sporům, které se dosud nedaří urovnat. Společně s obviněním z korupce v rámci PDVSA v březnu letošního roku a kritikou venezuelské vlády jsou diplomatické vztahy obou zemí na bodu mrazu. Od roku 2010 země ani nemají své zástupce na ambasádách. Americký prezident Barack Obama vydal před několika týdny dekret, který označuje situaci s Venezuelou jako nouzovou a schvaluje uvalení mimořádných sankcí v případě ohrožení bezpečnosti státu. Následně uložil sankce několika vysokým představitelům venezuelské vlády, které obviňuje z porušování lidských práv, zavražďování svých politických odpůrců a označuje je jako odpovědné za sociální nepokoje v zemi (Ayuso, 2015).

Později však sám Obama prohlásil, že Venezuela nepředstavuje pro Spojené státy žádnou vážnou hrozbu. Proč tedy onen dekret? Je možné, že za tím je snaha zamezit Venezuele konání svérázných kroků v oblasti ropné politiky, či kontrolovat produkci ropy v regionu. Prezident Nicolás Maduro dokonce požádal Národní shromáždění o přijetí tzv. antiimperialistického zmocňovacího zákona (Ley Habilitante), který mu má svěřit dostatečnou moc pro obranu suverenity země před hrozbou, kterou představuje USA. Obecně se Venezuela v posledních letech snaží vymanit z vlivu USA, které pro Venezuelu nicméně představují jednoho z nejdůležitějších obchodních partnerů a zdroj přílivu zahraničního

¹⁶ Ministerio de Petróleo y Minería.

kapitálu. Jen těžko si lze představit důsledky, které by mělo přerušení obchodů s tímto pro zemi klíčovým partnerem (Arenas, 2015).

Bilaterální vztahy s Čínou se za Chávezovy vlády vyvinuly ve velké míře. Od roku 1999 obě země podepsaly na čtyři sta vzájemných dohod, týkající se zejména finanční výpomoci Venezuele. Půjčky, které jsou vypláceny v rámci společného čínsko-venezuelského fondu, slouží pro financování sociálních programů, rozvoj infrastruktury a dopravy a různé obchodní investice a které Venezuela splácí zejména dodávkami ropy (Tovar, 2014).

Strategické spojenectví mezi Čínou a Venezuelou je minimálně krátkodobě výhodné pro obě strany. Venezuela získá potřebný kapitál pro financování vládních výdajů a asijská velmoc si spoluprací zajistí dodávky ropy a investicemi v zemi posílí své postavení vliv v Latinské Americe. V dlouhodobém měřítku je však toto masivní zadlužování značně rizikové a může mít pro zemi fatální důsledky (Hernández, 2014).

Obecně se dá říci, že zahraniční spolupráce Venezuely s jinými zeměmi je většinou nerovnocenná. Na jedné straně jsou tu mnohé karibské země, které nemají dostatečný potenciál a finance pro ekonomickou integraci v rámci regionu a na straně druhé mocnosti, které oplývají dostatkem kapitálu a mají moc ovlivňovat postavení Venezuely na mezinárodním trhu a svou pomocí si upevňují strategickou pozici v regionu, které v budoucnu mohou využít. Otázkou zůstává, do jaké míry tyto vztahy přispívají zlepšení hospodářské a sociální situace v zemi. Uzavřená ekonomika, která v zemi panuje od nástupu Huga Cháveze, nedává soukromému sektoru možnost rozvíjet se, přijímat zahraniční know-how a nové technologie, které by mohly zajistit efektivnější produkci, smysluplná pracovní místa a dobrý základ pro rozvoj. Neboť rozvoj země musí začít od základů.

6. Závěr

Cílem mé diplomové práce bylo zhodnotit vývoj hospodářské situace Venezuely a komparací a analyzováním různých indikátorů dospět k tomu, jaký dopad mají hospodářské kroky venezuelské vlády na hospodářskou situaci v zemi. V úvodu práce jsem si definovala dvě výzkumné otázky. První otázkou bylo, do jaké míry je sociální politika Venezuely závislá na příjmech z ropy. Důležitým parametrem pro zhodnocení vztahu mezi příjmy z ropy a hospodářskou situací země je vztah mezi vývojem ceny ropy a HDP. Ve sledovaném období lze pozorovat pozitivní korelaci mezi těmito dvěma ukazateli, což bezpochyby na jistou závislost ukazuje, hospodářské výsledky země mají souvislost s vývojem ceny ropy.

Zastávám ovšem názor, že závislost na ropném sektoru vzniká nerozváženými kroky a nezodpovědnou fiskální a monetární politikou. Zprvce byla podpořena vyvlastněním soukromého sektoru, které v podstatě zruinovalo ropný průmysl v zemi. Znárodnění majetku zahraničních společností vedlo k vytvoření nepřátelského investičního prostředí a poklesu produkce. Ve spojení se zavedením kontroly cen a směnných kurzů s přísnými kvótami pro přiděl zahraniční měny byly mnohé společnosti buď nuceny zcela ukončit svou činnost, nebo k jejímu dalšímu provozování měly naprosto nedostatečnou motivaci. V naprosté většině případů se firmy působící v zemi nachází ve velmi tíživé hospodářské situaci. Takové samozřejmě nejsou schopné vyvážit zboží a diverzifikovat tak exportované zboží, nejsou mnohdy ani schopné produkovat dostatečné množství výrobků pro zásobování obyvatel země. Země je tudíž nucena zboží dovážet, na což jsou zapotřebí dolary, které Venezuela odjinud než ze zisků z ropného sektoru momentálně nemá šanci získat.

Zadruhé, státní PDVSA je ohromně zatížena "sociálními investicemi", finančními prostředky, kterými vláda financuje obrovské veřejné výdaje. Zisky ropné společnosti slouží k dotování nákladných sociálních programů, importu zboží primární potřeby za uměle udržovaný preferenční směnný kurz, k vyplácení sociální podpory a podobně. Důsledkem toho nejen že jí nezůstávají prostředky na investice do technologické modernizace a na udržování rafinerií, které pak nejsou schopny efektivně těžit, ale byla také nucena se zadlužit milionovými půjčkami. Půjčky splácí dodávkami ropy a příliv zahraničního kapitálu do země se tímto ještě více snižuje.

Zatřetí, stanovení státního rozpočtu na základě předpokládané ceny ropy za barel je velmi nezodpovědné i přes tvrzení, že pro vyrovnaný rozpočet je počítáno s cenou o zhruba 10-15 % nižší, než jsou reálné odhady. Vedle státního rozpočtu můžeme pozorovat nerozvážené až euforické změny v přidělu zahraniční měny, které také značně souvisí

s pohybem ceny ropy. Při jejím zvýšení vláda neváhala téměř bez prodlení zvýšit kvóty, místo zdrženlivého chování a snahy o vytvoření úspor. Závislost venezuelské sociální politiky na příjmech z ropného průmyslu tedy nemůžu popřít, přidávám za tento závěr ovšem jedno velké "ale". Změnou v přístupu k soukromému sektoru a s větší odpovědností za finance své země by Venezuela v dlouhodobém horizontu měla velký potenciál snížit nebezpečí související s takovou závislostí na ropě.

Nyní se dostáváme k hlavní tezi této práce. Podařilo se Chávezově (potažmo Madurově) vládě zlepšit sociální situaci obyvatelstva? Hlavními faktory, které vypovídají o sociální situaci v zemi, jsou zejména chudoba, nezaměstnanost a kriminalita. Velký vliv na kvalitu života má také inflace, minimální mzda a přístup k základním potravinám a produktům primární potřeby. Pojdme si tedy jednotlivé ukazatele shrnout. Snížení míry chudoby je jednou z největších zásluh, která je bývalému prezidentovi země přičítána, za jeho vlády došlo pomocí četných sociálních programů k výraznému snížení podílu obyvatel žijících pod hranicí chudoby. Nezaměstnanost byla také snížena, považuji však za nezbytné říci, že se podstatně změnila struktura pracovního trhu a došlo k velkému navýšení osob pracujících ve veřejném sektoru, tedy jedná se o pracovní místa, které vytváří stát. Minimální mzda se sice znatelně zvýšila, ale ani tak nedostačuje tempu vzrůstající inflace a Venezuelané si za vydělané peníze tak koupí čím dál tím méně. Navíc kvůli tak vysoké inflaci se nevyplatí spořit, což dokazuje také zvýšená hodnota HDP vždy za poslední kvartimestr. Peníze vyplacené ke konci roku v rámci odměn míří ihned do oběhu a na účtech tak nezůstává v podstatě nic. Bez úspor jsou však lidé vystaveni velké nejistotě a obav z budoucnosti.

Obrovským problémem je nedostatek základních potravin a dalších produktů primární potřeby, který má několik příčin. Znárodnění soukromého sektoru způsobilo citelné snížení produkce a státem regulované ceny, za které jsou společnosti nuceny vyrábět zboží, nepokryjí ani zdaleka náklady na provoz a výplaty mezd. Už vůbec pak nejsou schopny uspokojit poptávku, která se díky regulovaným cenám velmi zvýšila. Základní produkty pak je téměř nemožné sehnat, pokud máte štěstí, seženete je na černém trhu za několikanásobně vyšší cenu.

Další zátěží venezuelské společnosti je jedna z nejvyšších kriminalit na světě. Od roku 1999 se až několikanásobně zvýšila. Je velmi těžké přesně určit příčiny této znepokojivé situace. Je však zajímavé, že nejvyšší kriminalitu lze pozorovat ve státech, které jsou na tom dle demografických ukazatelů a provedené shlukové analýzy v podstatě nejlépe, což neguje korelace kriminality s mírou chudoby. Výjimkou je v tomto pouze stát Zulia, který je počtem vražd na čtvrtém místě. Tento stát je velmi odlišný od ostatních tím, že více než 60 % jeho

populace je indiánského původu. Obecně ale příčinou kriminality bývá vyřizování účtů, velmi často právě s příslušníky policie, dále pak drogové obchody, snaha získat střelnou zbraň a v poslední době bohužel také shánění potravy.

Vrátíme-li se ještě ke státu Zulia, dostáváme se k tématu domorodého obyvatelstva, jehož uznání a podpora je deklarováno v "nové" ústavě. Ze shlukové analýzy vyplynulo, že státy s podílem domorodého obyvatelstva jsou na tom sociálně jednoznačně nejhůře, jedná se konkrétně o třetí (Apure, Delta Amacuro a Amazonas) a pátý shluk (Aragua, Bolívar, Lara, Anzoátegui). Stát Zulia pak pro svůj vysoký podíl domorodých obyvatel vytvořil samostatný shluk. U těchto shluků pak byly dále sledovány jejich volební preference při prezidentských volbách v letech 2012 a 2013. Zajímavá je především změna u pátého shluku, jehož všechny státy v roce 2012 podpořily Huga Cháveze, v roce 2013 však až na Araguu zvítězil ve všech těchto státech opoziční kandidát Henrique Capriles. Tyto státy se tak odklonily od podpory socialistické strany a jejího prezidenta, což značí jejich nespokojenost se současnou vládou.

Mnohé z výše popsaných ukazatelů se navíc v posledních dvou letech v souvislosti s propadem cen ropy na světových trzích opět zhoršují. V důsledku snížených příjmů vláda nevládá dostát svým závazkům a peníze na veřejné výdaje chybí. Toto zhoršení ukazuje na to, jak neefektivní a neproduktivní byly investice do sociální politiky, protože nezměnily téměř nic a při prvním pádu cen ropy hodnoty těchto ukazatelů klesly natolik, že už se přibližují hodnotám z roku 1999, a to i po patnácti letech intenzivních snah o zlepšení sociální situace obyvatelstva. S nepatrným rozdílem. V roce 1999 činil zahraniční dluh země dle oficiálních údajů 35 miliard dolarů, v roce 2014 116 miliard. Inflace dosahovala ve stejném roce průměrně 25 %, dnes činí téměř 70 % (u potravin je to dokonce více než 100 %) a podle předpokladů bude i nadále stoupat.

Na základě těchto skutečností lze tedy druhou tezi rozhodně vyvrátit. Sociální situace nejenže se v dlouhodobém měřítku nezlepšila, ale dokonce se i výrazně zhoršila. Dopady hospodářských kroků uskutečněných Chávezovou vládou a dále podporovaných Madurem měly pouze krátkodobý efekt, nebojím se ho označit ani za falešný. Krátkozrakost těchto činů má a zejména ještě bude mít na zemi velmi neblahý dopad.

7. Použité zdroje

7.1 Literatura

- [1] ANGOSTO-FERRÁNDEZ, Luis Fernando. *Democracy, Revolution and Geopolitics in Latin America: Venezuela and the International Politics of Discontent*. Routledge: 2013, 222 s. ISBN 978-0415705011
- [2] ARAUJO, Orlando (2010). La industrialización en Venezuela. *Revista BCV XXIV*, 1. ISSN: 0005-4720.
- [3] CLOSE, David. *Latin American politics: an introduction*. Toronto: University of Toronto Press, 2009, 306 s. ISBN 978-1-4426-0137-6
- [4] ESPINASA, Ramón (2006). El auge y el colapso de Pdvsa a los treinta años de la nacionalización. *Revista Venezolana de Economía y Ciencias Sociales*, 12, 1. ISSN 20030507
- [5] HOLUB, Alois, FOLTÝN Jaroslav, ORDNUNG, Nikolaj. *Rozvojová ekonomika*. Praha: Vysoká škola ekonomická, 1997, 128 s. ISBN 80-7079-423-2.
- [6] HONORIO MARTÍNEZ, José (2011). La política petrolera del gobierno de Hugo Chávez o la redefinición del Estado ante la globalización neoliberal. *Universidad Nacional Autónoma de México:HAOL*, 24, s. 7-15. ISSN 1696-2060.
- [7] KADERÁBKOVÁ, Anna. *Základy makroekonomické analýzy: růst, konkurenceschopnost, rovnováha*. Praha: Linde, 2003, 175 s. ISBN 80-86131-36-x.
- [8] KUNEŠOVÁ, Hana a kol. *Světová ekonomika: nové jevy a perspektivy*. Praha: C.H. Beck, 2014, 386 s. ISBN 978-80-7400-502-2.
- [9] LOHR, Václav a Jan VRANÝ. *Světová ekonomika*. Plzeň: Západočeská univerzita, 1993, 172 s. ISBN 80-7082-084-5.
- [10] NACHTIGALLOVÁ, Marina Novotná (2011). Venezuelská zahraniční politika: zdroj vnitropolitické stabilizace? *Acta Politologica*, 3, 1, s. 66–82. ISSN 1803–8220.
- [11] SLANÝ, Antonín, ŽÁK, Milan. *Hospodářská politika*. Praha: C.H. Beck, 1999, 271 s. ISBN 80-7179-237-3.
- [12] SOUKUP, Jindřich. *Makroekonomie*. Praha: Management Press, 2010, 518 s. ISBN 978-80-7261-219-2.
- [13] UHARTE POSAS, Luismi. *El sur en revolución: una mirada a la Venezuela bolivariana*. Tafalla: Txalaparta, 2008. 275 s.

7.2 Elektronické zdroje

- [14] ABADI, Anabella. Controles de precios y descontroles económicos: de 2003 a 2014. *Prodavinci*. [online], 2014 [cit. 2015-4-18]. Dostupné z: <<http://prodavinci.com/blogs/controles-de-precio-y-descontroles-economicos-de-2003-a-2014-por-anabella-abadi-m-y-daniel-ragua/>>
- [15] Actualidad Presidenciales: *Resultados de las Elecciones Presidenciales por estados*. [online], 2012 [cit. 2015-05-17]. Dostupné z: <<http://actualidad-presidenciales2012.blogspot.cz/2012/10/resultados-de-las-elecciones.html>>
- [16] Albaciudad: *Hubo 1.138 venezolanos con cuentas en el banco suizo HSBC, revela la "lista Falciani"*. [online], 2015 [cit. 2015-05-07]. Dostupné z: <<http://albaciudad.org/wp/index.php/2015/02/hubo-1-138-venezolanos-con-cuentas-en-el-banco-suizo-hsbc-revela-la-lista-falciani/>>
- [17] ANGULO, Sharay. Producción industrial actual es menor a la de 1997. *El Mundo*. [online], 2013 [cit. 2015-3-25]. Dostupné z: <<http://www.elmundo.com.ve/noticias/economia/gremios/produccion-industrial-actual-es-menor-a-la-de-1997.aspx>>
- [18] Aporrea: *Sucre: Empresa "Conservas Alimenticias La Gaviota" inicia procesamiento de Atún*. [online], 2014 [cit. 2015-05-07]. Dostupné z: <<http://www.aporrea.org/actualidad/n247106.html>>
- [19] ARENAS, Vanessa. Estados Unidos y Venezuela: cronología de una relación tormentosa. *Efecto Cocuyo*. [online], 2015 [cit. 2015-05-11]. Dostupné z: <<http://www.efectococuyo.com/efecto-cocuyo/estados-unidos-y-venezuela-cronologia-de-una-relacion-tormentosa/>>
- [20] AYUSO, Silvia. Obama decreta nuevas sanciones contra altos funcionarios de Venezuela. *El País*. [online], 2015 [cit. 2015-05-11]. Dostupné z: <http://internacional.elpais.com/internacional/2015/03/09/actualidad/1425919831_255459.html>
- [21] BCV: *Información Estadística. Indicadores*. [online], 1999-2015 [cit. 2015-05-11]. Dostupné z: <<http://www.bcv.org.ve/c2/indicadores.asp>>
- [22] BIČÍK, Marek. Chávez pokračuje ve znárodnování ropy. *Hospodářské noviny*. [online], 2007 [cit. 2015-4-15]. Dostupné z: <<http://archiv.ihned.cz/c1-20541370-chavez-pokracuje-ve-znarodnovani-ropy>>
- [23] Britannica.com: *General Agreement on Tariffs and Trade (GATT)*. [online], 2014 [cit. 2015-3-17]. Dostupné z:

- <<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/228333/General-Agreement-on-Tariffs-and-Trade-GATT>>
- [24] CARÍAS TOSCANO, Luis. Gasto público asciende al 47,9 % del PIB venezolano. *El Carabobeño*. 2014 [cit. 2015-4-21]. Dostupné z: <<http://www.el-carabobeno.com/portada/articulo/94444/gasto-pblico-asciende-al-47,9-del-pib-venezolano>>
- [25] CEPAL: *Venezuela (República Bolivariana de): perfil nacional socio-demográfico*. [online], 1999-2015 [cit. 2015-05-10]. Dostupné z: <http://interwp.cepal.org/cepalstat/WEB_cepalstat/Perfil_nacional_social.asp?Pais=VEN&idioma=e>
- [26] Clovek.ff.cuni.cz: *Politické strany a demokratizace ve Venezuele po roce 1958*. [online], 2012 [cit. 2015-3-21]. Dostupné z: <http://clovek.ff.cuni.cz/pdf/buben_studie_4.pdf>
- [27] Crisisgroup.org: Venezuela: La revolución de Hugo Chávez. *Informe sobre América Latina N°19* [online], 2007 [cit. 2015-3-27]. Dostupné z: <[http://www.crisisgroup.org/~media/Files/latin-america/venezuela/19_venezuela__la_revolucion_de_hugo_chavez_spanish.pdf](http://www.crisisgroup.org/~/media/Files/latin-america/venezuela/19_venezuela__la_revolucion_de_hugo_chavez_spanish.pdf)>
- [28] ČT24: *Chávez: Zabráníme inflaci a naplníme obchody zbožím*. [online], 2011 [cit. 2015-4-17]. Dostupné z: <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/155343-chavez-zabranime-inflaci-a-naplnime-obchody-zbozim/>>
- [29] DANIEL, Marcelo. Por la escasez, en Venezuela reutilizan hasta los marcapasos. *La nación*. [online], 2015 [cit. 2015-05-04]. Dostupné z: <<http://www.lanacion.com.ar/1764513-por-la-escasez-en-venezuela-reutilizan-hasta-los-marcapasos>>
- [30] DELGADO, Daniel. Venezolanos tienen en el exterior más de \$350,000 millones de origen dudoso. *El Nuevo Herald*. [online], 2015 [cit. 2015-05-07]. Dostupné z: <<http://www.elnuevoherald.com/noticias/mundo/america-latina/venezuela-es/article12714338.html>>
- [31] Descifrado: *Emisión de dinero inorgánico destruye poder adquisitivo*. 2014 [cit. 2015-4-25]. Dostupné z: <<http://www.descifrado.com/2014/07/economia/emision-de-dinero-inorganico-destruye-poder-adquisitivo/>>
- [32] Dolartoday: Indicadores Economía Venezolana. [online], 2015 [cit. 2015-05-20]. Dostupné z: <<https://dolartoday.com/indicadores/>>

- [33] E15: *Moody's: Venezuele hrozí bankrot*. [online], 2015 [cit. 2015-4-14]
Dostupné z: <<http://zpravy.e15.cz/zahranicni/ekonomika/moody-s-venezuele-hrozi-bankrot-1152984>>
- [34] Ecole.whilmar.com: *Otázky z Makroekonomie*. [online], 2010 [cit. 2015-3-17].
Dostupné z: <<http://ecole.whilmar.com/?subj=maek1>>
- [35] El Comercio: *Cámara comercial EE.UU. - Venezuela denuncia deuda millonaria por expropiaciones*. [online], 2009 [cit. 2015-4-14] Dostupné z:
<<http://www.elcomercio.com/actualidad/camara-comercial-ee-uu-venezuela.html>>
- [36] El Comercio: *Venezuela: segundo país del mundo con mayor tasa de homicidios en 2014*. [online], 2014 [cit. 2015-05-03]. Dostupné z:
<<http://www.elcomercio.com/actualidad/venezuela-violencia-criminalidad-homicidios-estadistica.html>>
- [37] El Economista. *FMI prevé caída de 7% al PIB de Venezuela*. [online], 2015 [cit. 2015-4-20]. Dostupné z: <<http://eleconomista.com.mx/economia-global/2015/01/21/fmi-rebaja-7-desempeno-pib-venezuela>>
- [38] El Impulso: *Mayor empresa productora de harina de maíz emprende 'retirada' en Venezuela*. [online], 2013 [cit. 2015-05-07]. Dostupné z:
<<http://elimpulso.com/articulo/mayor-empresa-productora-de-harina-de-maiz-emprende-retirada-en-venezuela#>>
- [39] El Mundo: *La Asamblea Nacional venezolana autoriza a Chávez a gobernar por decreto 18 meses*. [online], 2007 [cit. 2015-4-20]. Dostupné z:
<<http://www.elmundo.es/elmundo/2007/01/31/internacional/1170257558.html>>
- [40] El Nacional: *Venezuela, el paraíso del mercado negro de productos básicos*. [online], 2015 [cit. 2015-05-07]. Dostupné z: <http://www.elnacional.com/sociedad/Venezuela-paraíso-mercado-productos-basicos_0_622737915.html>
- [41] El Universal: *¿Por qué suben los precios?* [online], 2013 [cit. 2015-4-20].
Dostupné z: <<http://www.eluniversal.com/economia/130722/por-que-suben-los-precios>>
- [42] El Universal: *AN aprobó presupuesto de 2015 por Bs 741,7 millardos*. [online], 2014 [cit. 2015-4-21]. Dostupné z:
<<http://www.eluniversal.com/economia/141210/an-aprobo-presupuesto-de-2015-por-bs-7417-millardos>>

- [43] El Universal: *Cencoex: Cupo electrónico ya no será fraccionado*. [online], 2015e [cit. 2015-4-22]. Dostupné z: <<http://www.eluniversal.com/economia/150415/cencoex-cupo-electronico-ya-no-sera-fraccionado>>
- [44] El Universal: *Dos años de crisis elevaron la pobreza a niveles de 1998*. [online], 2015c [cit. 2015-4-22]. Dostupné z: <<http://www.eluniversal.com/economia/pobreza-en-venezuela/150304/dos-anos-de-crisis-elevaron-la-pobreza-a-niveles-de-1998>>
- [45] El Universal: *Pekín es el acreedor más importante para Venezuela*. [online], 2012 [cit. 2015-4-14] Dostupné z: <<http://www.eluniversal.com/internacional/121119/pekin-es-el-acreedor-mas-importante-para-venezuela>>
- [46] El Universal: *Pobreza en Venezuela llega a 48,4 % de los hogares*. [online], 2015b [cit. 2015-4-22]. Dostupné z: <<http://www.eluniversal.com/economia/150129/pobreza-en-venezuela-llega-a-48-4-de-los-hogares>>
- [47] El Universal: *Presidente anuncia aumento de 15 % en el salario mínimo*. [online], 2015a [cit. 2015-4-22]. Dostupné z: <<http://www.eluniversal.com/economia/150121/presidente-anuncia-aumento-de-15-en-el-salario-minimo>>
- [48] El Universal: *Reducen cupo viajero de divisas y fraccionan monto del electrónico*. [online], 2015d [cit. 2015-4-22]. Dostupné z: <<http://www.eluniversal.com/economia/150410/reducen-cupo-viajero-de-divisas-y-fraccionan-monto-del-electronico>>
- [49] Elecciones Venezuela: *Resultados Elecciones Venezuela*. [online], 1999-2015 [cit. 2015-05-17]. Dostupné z: <<http://www.eleccionesvenezuela.com/informacion-resultados-elecciones-cada-estado-29.html>>
- [50] Excelsior.com: *Nicolás Maduro cumple dos años en el gobierno*. [online], 2015 [cit. 2015-5-16]. Dostupné z: <<http://www.excelsior.com.mx/global/2015/04/19/1019495>>
- [51] FLORES, Andreína. Venezuela: Aumentan los asesinatos de policías. *Rfi español*. [online], 2015 [cit. 2015-04-30]. Dostupné z: <<http://www.espanol.rfi.fr/americas/20150427-venezuela-aumentan-los-asesinatos-de-policias>>

- [52] GARCÍA MORA, Ileana. Venezuela está entre los países con el menor uso de sus tierras agrícolas en la región. *El Mundo* [online], 2012 [cit. 2015-3-25]. Dostupné z: <<http://www.elmundo.com.ve/noticias/economia/agro/venezuela-esta-entre-los-paises-con-el-menor-uso-d.aspx>>
- [53] GARRIDO REBOLLEDO, Vicente a kol. Venezuela y la Revolución Bolivariana. *Instituto universitario general Gutiérrez Mellado - UNED*. [online], 2009 [cit. 2015-3-27]. Dostupné z: <http://iugm.es/uploads/tx_iugm/VENEZUELA_Y_LA_REVOLUCION_BOLIVARIANA.pdf>
- [54] Globovisión: *¿Qué es el presupuesto nacional?* [online], 2014a [cit. 2015-4-14] Dostupné z: <<http://globovision.com/que-es-el-presupuesto-nacional/>>
- [55] Globovisión: *Hinterlaces: Venezuela paga puntualmente su deuda este miércoles*. [online], 2014b [cit. 2015-4-20]. Dostupné z: <<http://globovision.com/hinterlaces-venezuela-paga-puntualmente-su-deuda-este-miercoles/>>
- [56] GUALTIERI, Thomas. La OPEP mantiene la producción de petróleo pese al desplome del precio. *El País*. [online], 2014 [cit. 2015-05-11]. Dostupné z: <http://economia.elpais.com/economia/2014/11/27/actualidad/1417082430_991292.html>
- [57] GUERRA, José. El endeudamiento del Presidente Hugo Chávez. *El Universal*. [online], 2012 [cit. 2015-4-20]. Dostupné z: <<http://www.eluniversal.com/economia/120826/el-endeudamiento-del-presidente-hugo-chavez>>
- [58] HERNÁNDEZ, Alejandra. Maduro: China y Venezuela elevan relaciones a un nivel superior e integral. *El Universal*. [online], 2015 [cit. 2015-05-11]. Dostupné z: <<http://www.eluniversal.com/nacional-y-politica/140720/maduro-china-y-venezuela-elevan-relaciones-a-un-nivel-superior-e-integ>>
- [59] HERNÁNDEZ, José Antonio. Firmas españolas pactaron comisiones de 148 millones para cargos chavistas. *El País*. [online], 2015 [cit. 2015-05-08]. Dostupné z: <http://economia.elpais.com/economia/2015/03/20/actualidad/1426844669_791081.html>
- [60] HERNÁNDEZ, Katiuska. En 10 años de control de precios la escasez de alimentos se triplicó. *El Nacional*. [online], 2013 [cit. 2015-05-08]. Dostupné z:

- <http://www.el-nacional.com/economia/control-precios-escasez-alimentos-triplico_0_129589009.html>
- [61] HispanTV: *Zarif: Irán apoya planes de Venezuela en el marco de la OPEP*. [online], 2015 [cit. 2015-05-10]. Dostupné z: <<http://www.hispantv.com/newsdetail/Iran/28625/Zarif-Iran-apoya-planes-de-Venezuela-en-el-marco-de-la-OPEP>>
- [62] INE: *Instituto Nacional de Estadística*. [online], 1999-2015 [cit. 2015-05-11]. Dostupné z: <<http://www.ine.gov.ve/>>
- [63] Infobae: *La escasez de productos básicos en Venezuela llegó al 60,2 % en marzo*. [online], 2014b [cit. 2015-05-02]. Dostupné z: <<http://www.infobae.com/2014/04/15/1557472-la-escasez-productos-basicos-venezuela-llego-al-602-marzo>>
- [64] Infobae: *Venezuela cerró 2013 con récord histórico de homicidios*. [online], 2014a [cit. 2015-05-02]. Dostupné z: <<http://www.infobae.com/2014/01/09/1535894-venezuela-cerro-2013-record-historico-homicidios>>
- [65] Infobae: *Venezuela: crecen los robos de comida, un bien de lujo ante el avance de la escasez*. [online], 2015 [cit. 2015-05-07]. Dostupné z: <<http://www.infobae.com/2015/01/14/1620830-venezuela-crecen-los-robos-comida-un-bien-lujo-el-avance-la-escasez>>
- [66] Ivenezuela.travel: *Nuevo esquema cambiario y precios del dólar*. [online], 2015 [cit. 2015-4-19]. Dostupné z: <<http://www.ivenezuela.travel/nuevo-esquema-cambiario-y-precios-del-dolar-venezuela/>>
- [67] JÉGL, Pavel. *Jižní Amerika: Výměnný obchod ropa za banány končí?* *FINMAG*. [online], 2015 [cit. 2015-05-08]. Dostupné z: <<http://finmag.penize.cz/ekonomika/296761-jizni-amerikavymenny-obchod-ropa-za-banany-konci>>
- [68] JUSTIA Venezuela: *Decreto N° 2.304*. [online], 2003 [cit. 2015-4-18]. Dostupné z: <<http://venezuela.justia.com/federales/decretos/decreto-n-2-304/gdoc/>>
- [69] La Patilla: *Deuda externa venezolana sigue en ascenso casi 47 mil millones de dólares*. [online], 2015 [cit. 2015-4-21]. Dostupné z: <<http://www.lapatilla.com/site/2015/03/20/deuda-externa-venezolana-sigue-en-ascenso-casi-47-mil-millones-de-dolares/>>
- [70] La Verdad: *Producción de café cae en medio de problemas sanitarios y financieros*. [online], 2013 [cit. 2015-05-07]. Dostupné z:

- <<http://www.laverdad.com/economia/23732-produccion-de-cafe-cae-en-medio-de-problemas-sanitarios-y-financieros.html>>
- [71] LINARES, Albinson. *¿Son productivas las empresas estatales socialistas en Venezuela?* [online], 2011 [cit. 2015-05-07]. Dostupné z: <<http://prodavinci.com/2011/06/22/economia-y-negocios/%C2%BFson-productivas-las-empresas-estatales-socialistas-en-venezuela-por-albinson-linares/>>
- [72] LÓPEZ, Jaime. Chávez anuncia la nacionalización de los activos del Banco Santander en Venezuela. *El Mundo*. [online], 2008 [cit. 2015-4-18]. Dostupné z: <<http://www.elmundo.es/mundodinero/2008/07/31/economia/1217535552.html>>
- [73] Maduradas: *¡Grave! Venezolanos en el exterior reportan fallas con tarjetas de crédito: "La tarjeta no pasa"*. [online], 2015a [cit. 2015-05-05]. Dostupné z <<http://www.maduradas.com/grave-venezolanos-en-el-exterior-reportan-fallas-con-tarjetas-de-credito-la-tarjeta-no-pasa/>>
- [74] Maduradas: *EN LA MIRA! PDVSA vive su peor momento: Crisis económica, corrupción y transacciones ilícitas*. [online], 2015 [cit. 2015-05-08]. Dostupné z: <<http://www.maduradas.com/en-la-mira-pdvs-a-vive-su-peor-momento-crisis-economica-corrupcion-y-transacciones-ilicitas/>>
- [75] MARADONA, Soledad. Seis años de nacionalizaciones forzosas en América Latina. *Cinco Días* [online], 2012 [cit. 2015-4-15]. Dostupné z: <http://cincodias.com/cincodias/2012/05/04/empresas/1336298336_850215.html>
- [76] MATHEUS, Marjuli. Las 30 "Misiones" de Chávez. *Últimas Noticias*. [online], 2012 [cit. 2015-4-11]. Dostupné z: <<http://www.ultimasnoticias.com.ve/noticias/actualidad/politica/las-30--misiones--de-chavez.aspx#ixzz3VnKPSsOs>>
- [77] MELCHER, Dorothea. *La industrialización de Venezuela*. [online], 1992 [cit. 2015-3-21]. Dostupné z: http://iies.faces.ula.ve/Revista/Articulos/Revista_10/Pdf/Rev10Melcher.pdf
- [78] MORILLO RAMOS, Morelia. Proyecto Bolívar 2000: Recuperación del país en 3 fases y a largo plazo. *El Universal* [online], 2000 [cit. 2015-4-22]. Dostupné z: <http://www.eluniversal.com/2000/02/02/pol_art_02102BB>
- [79] OPEC: *Data / Graphs*. . [online], 1999-2015 [cit. 2015-05-11]. Dostupné z: <http://www.opec.org/opec_web/en/data_graphs/40.htm>
- [80] Panorama: Cendas: *El precio de los alimentos en Venezuela aumentó 98 % en un año*. 2015 [cit. 2015-4-25]. Dostupné z:

- <<http://www.panorama.com.ve/politicayeconomia/Cendas-El-precio-de-los-alimentos-en-Venezuela-aumento-98-en-un-ano-20140910-0051.html>>
- [81] PARDO, Daniel. ¿Cuándo Venezuela se hizo tan violenta? *BBC Mundo*. [online], 2014 [cit. 2015-05-05]. Dostupné z: <http://www.bbc.co.uk/mundo/noticias/2014/01/140115_venezuela_violencia_causas_monica_spear_dp>
- [82] PARDO, Daniel. Qué hace que la corrupción en Venezuela sea única. *BBC Mundo*. [online], 2013 [cit. 2015-05-07]. Dostupné z: <http://www.bbc.co.uk/mundo/noticias/2013/12/131203_venezuela_corrupcion_trasnparencia_dp>
- [83] Pdvsa: *Informes financieros*. [online], 2013a [cit. 2015-4-14] Dostupné z: <www.pdvsa.com>
- [84] Pdvsa: *PDVSA publicó el Balance de la Deuda Financiera Consolidada*. [online], 2013b [cit. 2015-4-21]. Dostupné z: <http://www.pdvsa.com/index.php?tpl=interface.sp/design/readsearch.tpl.html&newsid_obj_id=10684&newsid_temas=0>
- [85] Peníze.cz: Co je inflace. [online], 2010 [cit. 2015-3-15]. Dostupné z: <<http://www.penize.cz/80355-co-je-inflace>>
- [86] Prodavinci: *Muertes por violencia en Venezuela comparadas con el mundo, por Anabella Abadi*. [online], 2014 [cit. 2015-04-30]. Dostupné z: <<http://prodavinci.com/blogs/las-muertes-por-violencia-en-venezuela-comparadas-con-el-mundo-por-anabella-abadi-m-numeralia/>>
- [87] Psuv: Informe criminalidad enero 2012 (+gráficos). [online], 2012 [cit. 2015-05-03]. Dostupné z: <<http://tareck.psuv.org.ve/2012/02/07/notas/informe-criminalidad-enero-2012-graficos/#.VVzd2vntmkp>>
- [88] RODRÍGUEZ AZNAR, José Vicente. Socialismo del siglo XXI y la Venezuela de hoy. *El Universal* [online], 2014 [cit. 2015-4-10]. Dostupné z: <<http://www.eluniversal.com/opinion/140914/socialismo-del-siglo-xxi-y-la-venezuela-de-hoy>>
- [89] RODRÍGUEZ, María. Empresas estatales producen a menos de 50 % de capacidad. *El Nacional*. [online], 2013 [cit. 2015-05-07]. Dostupné z: <http://www.el-nacional.com/economia/Empresas-estatales-producen-capacidad_0_140988717.html>

- [90] RPP Noticias: *Venezuela: 10 productos escasos difíciles de conseguir*. [online], 2013 [cit. 2015-3-25]. Dostupné z: <http://www.rpp.com.pe/venezuela-escasez-productos-canasta-basica-foto_631015_10.html#foto>
- [91] SALMERÓN, Víctor. Eliminan Cadivi y mantienen el tipo de cambio a Bs 6,30. *El Universal*. [online], 2014 [cit. 2015-05-05]. Dostupné z: <<http://www.eluniversal.com/economia/140116/eliminan-cadivi-y-mantienen-el-tipo-de-cambio-a-bs-630>>
- [92] Telesurtv.net: *Conozca el nuevo sistema cambiario*. . [online], 2015 [cit. 2015-4-19]. Dostupné z: <<http://www.telesurtv.net/news/Conozca-el-nuevo-sistema-cambiario-de-Venezuela-20150211-0035.html>>
- [93] TOVAR, Andrés. Los acuerdos China-Venezuela firmados este lunes. *Últimas Noticias*. [online], 2014 [cit. 2015-05-11]. Dostupné z: <<http://www.ultimasnoticias.com.ve/noticias/actualidad/economia/en-7-claves---los-acuerdos-china-venezuela-firmado.aspx>>
- [94] Tradingeconomics.com: *Venezuela Economic Indicators*. [online], 1999-2015 [cit. 2015-05-11]. Dostupné z: <<http://www.tradingeconomics.com/venezuela/indicators>>
- [95] Univisión Noticias: *Las misiones sociales, el vínculo de Chávez con los pobres de Venezuela*. [online], 2013 [cit. 2015-4-13]. Dostupné z: <<http://noticias.univision.com/article/1459343/2013-03-06/america-latina/venezuela/hugo-chavez/noticias/misiones-sociales-vinculo-chavez-con-pobres>>
- [96] VARGAS Andreína. Presupuesto nacional 2012 crece 45,8 % en términos nominales. *El tiempo*. [online], 2011 [cit. 2015-04-10]. Dostupné z: <<http://eltiempo.com.ve/venezuela/economia/presupuesto-nacional-2012-crece-458-en-terminos-nominales/35099>>
- [97] VÁSQUEZ BENÍTEZ, María. Debilidad institucional signa la inseguridad de Venezuela. *El Universal*. [online], 2012 [cit. 2015-04-23]. Dostupné z: <<http://www.eluniversal.com/nacional-y-politica/elecciones-2012/121007/debilidad-institucional-signa-la-inseguridad-en-venezuela>>
- [98] Venezuela.orbion.cz: *Venezuela: Průmysl*. [online], 2010 [cit. 2015-03-25]. Dostupné z: <<http://venezuela.orbion.cz/>>
- [99] WILPERT, Gregory. *Venezuela's new constitution*. [online], 2014 [cit. 2015-04-10]. Dostupné z: <<http://venezuelanalysis.com/analysis/70>>

Seznam tabulek, obrázků a zkratek

Seznam tabulek

Tab. 1: Struktura HDP za jednotlivé semestry (Zdroj: BCV, zpracování vlastní)	37
Tab. 2: Obsluha zahraničního dluhu (Zdroj: BCV, zpracování vlastní)	43
Tab. 3: Vývoj inflace ve vybraných sektorech (Zdroj: INE, zpracování vlastní)	46
Tab. 4: Korelace mezi vybranými proměnnými (Zdroj: BCV, INE, PDVSA, zpracování vlastní)	46
Tab. 5: Přehled proměnných pro shlukovou analýzu (Zdroj: zpracování vlastní)	49
Tab. 6: Základní popisné statistiky (Zdroj: INE, zpracování vlastní)	49
Tab. 7: Přehled vytvořených shluků (Zdroj: zpracování vlastní)	51
Tab. 8: Průměrné hodnoty indikátorů pro vytvořené shluky (Zdroj: INE, zpracování vlastní)	51
Tab. 9: Průměrné hodnoty indikátorů pro vytvořené shluky (Zdroj: INE, zpracování vlastní)	51
Tab. 10: Volební preference - prezidentské volby 2012 (Zdroj: Actualidad Presidenciales, zpracování vlastní)	54
Tab. 11: Volební preference - prezidentské volby 2013 (Zdroj: Elecciones Venezuela, zpracování vlastní)	55
Tab. 12: Nezaměstnanost podle ekonomického sektoru (Zdroj: INE, zpracování vlastní)	56
Tab. 13: Příděl zahraniční měny dle destinace a délky pobytu (Zdroj: El Universal, 2015d, zpracování vlastní)	65
Tab. 14: Přehled situace vybraných společností (Zdroj: Aporrea, El Nacional, El Impulso, La verdad, Prodavinci, zpracování vlastní).....	69
Tab. 15: Výše vkladů ve švýcarské bance podle země (Zdroj: Albaciudad, zpracování vlastní)	71

Seznam obrázků

Obr. 1: Původní Phillipsova křivka (Zdroj: Ecole.whilmar.com, zpracování vlastní)	16
Obr. 2: Modifikovaná Phillipsova křivka (Zdroj:Ecole.whilmar.com, zpracování vlastní) ...	16
Obr. 3: Vývoj HDP v zemích Latinské Ameriky (Zdroj: WTO)	20
Obr. 4: Vývoj HDP v procentech (Zdroj: BCV, zpracování vlastní)	36
Obr. 5: Změna HDP a ceny ropy (Zdroj: BCV, OPEC, zpracování vlastní)	37
Obr. 6: Těžba ropy (Zdroj: OPEC, zpracování vlastní).....	39
Obr. 7: Cena ropy (Zdroj: OPEC, zpracování vlastní)	40
Obr. 8: Vývoj zadlužení PDVSA (Zdroj: PDVSA, zpracování vlastní)	41
Obr. 9: Zahraniční dluh dle oficiálních údajů (Zdroj: BCV, zpracování vlastní).....	42
Obr. 10: Míra inflace (Zdroj: Tradingeconomics, zpracování vlastní)	45
Obr. 11: Vlastní grafické schéma	48
Obr. 12: Stromový diagram pro 24 případů (Zdroj: INE, zpracování vlastní)	50
Obr. 13: Vývoj míry nezaměstnanosti (Zdroj: INE, zpracování vlastní)	56
Obr. 14: Zaměstnanost podle odvětví (Zdroj: CEPAL, zpracování vlastní)	57
Obr. 15: Tempo růstu minimální mzdy a inflace (Zdroj: INE, zpracování vlastní).....	58
Obr. 16: Kumulativní růst inflace a minimální mzdy (Zdroj: INE, zpracování vlastní)	59
Obr. 17: Chudoba (Zdroj: INE, zpracování vlastní).....	60
Obr. 18: Vývoj kriminality: Počet vražd na 100 tisíc obyvatel (Zdroj: Prodavinci).....	62
Obr. 19: Počet zavražděných - leden 2012 (Zdroj: PSUV)	63
Obr. 20: Korupce (Zdroj: Datosmacro, zpracování vlastní)	70

Seznam zkratek

AD - Acción Democrática

ALBA - Alianza Bolivariana para los Pueblos de Nuestra América

BCV - Banco Central de Venezuela

CADIVI - Comisión de Administración de Divisas

COPEI - Comité de Organización Política Electoral Independiente

CPI - Consumer Price Index

CPI - Corruption Perception Index

GATT - General Agreement on Tariffs and Trade

HDP - hrubý domácí produkt

INE - Instituto Nacional de Estadísticas

MBR-200 - Movimiento Bolivariano Revolucionario 200

MVR - Movimiento Quinta República

OPEC/OPEP - Organization of the Petroleum Exporting Countries/La Organización de Países Exportadores de Petróleo

PDVSA - Petróleos de Venezuela, S.A.

PPI - Producer Price Index

PPP - produkt primární potřeby

PSUV - Partido Socialista Unido de Venezuela

RZ - rozvojové země

SIMADI - Sistema Marginal de Divisas

UCAB - Universidad Católica Andrés Bello

UCV - Universidad Central de Venezuela

UNESCO - United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

USB - Universidad Simón Bolívar

VEF - venezuelský Bolívar Fuerte

WTO - World Trade Organization

CEPAL - Comisión Económica para América Latina y el Caribe